

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

137494

SOSYAL BİR FENOMEN OLARAK İNTİHAR
- BATMAN İLİ ÖRNEĞİ (1995 - 2002) -

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Hazırlayan
İsmail GÖNENÇ

137494

Danışman
Doç. Dr. Ejder OKUMUŞ

DİYARBAKIR
2003

ÖZET

Her toplumun büyük toplumsal dönüşüm ya da olağan dışı bir durum olmadıkça durağan kalan, kendine özgü bir “toplumsal intihar oranı” vardır.

İntiharlar, nedenleri her şeyden önce toplumsal olan olgulardır. Topluma nüfuz eden intihar dürtüleri vardır. Bunların kaynağı birey değil, toplumdur ve bunlar intiharların gerçek nedeni ya da belirleyicisidir. Buna göre intiharların gerçek nedenleri, toplumdan topluma, gruptan gruba, dinden dine değişen toplumsal güçlerdir. Bunlar tek tek bireyden değil, gruptan doğar.

Bununla birlikte artma eğilimi gösteren intihar olaylarının nedenlerini ve intihara götüren süreci anlayabilmek için, sorunun özellikle sosyolojik boyutlarını uygun tekniklerle ortaya çıkaracak detaylı ve derin araştırmalara ihtiyaç vardır. İntiharları sosyal, kültürel, ekonomik vb. nedenler hazırlamakta ve psikolojik faktörler bitirmektedir.

Bu çalışma 1995-2002 tarihleri arasında yaklaşık 7 yıllık bir süreçte Batman’da meydana gelen intihar ve intihar girişimi olaylarının nedenlerini ve intihara götüren süreci anlayabilmek için gerçekleştirilmiştir. İnceleme sonuçlarına göre; ölümle sonuçlanan intihar ve intihar girişimleri Batman’da yıllar içinde artmıştır. İntiharı ölümle sonuçlananların yarısını, intihar girişiminde bulunanların ise %81’ini kadınlar oluşturmaktadır. İntiharı ölümle sonuçlanan veya girişimde bulunanların büyük çoğunluğu genç yaş kategorisinde yoğunlaşmaktadır. Bu insanların bir çoğu kırsal kökenli, alt sosyoekonomik düzeydeki kişilerden oluşmaktadır. İntiharı ölümle sonuçlananlarda eğitim düzeyi ilkokul mezunu ve daha düşük düzeydekilerin toplam oranı % 75’i bulmaktadır. Nedenler arasında ise ekonomik sorunlar, aile geçimsizliği vs. öne çıkmaktadır. Denilebilir ki cinsiyet açısından kadınlarda aile ve toplum baskısı, erkeklerde ise ekonomik sorunlar önem arz etmektedir.

ABSTRACT

Every community has its own "social suicide rate" which stable unless there happens a great social transformation or an extraordinary situation.

The suicides are the events reasons of which are initially of social. There are the impulses of suicides which have penetrated into the community. The source of these is not individual but the whole society, and these are the real causes of suicides or determiners of them. According to this, the real causes of suicides are the social forces changing from community to community and from group to group and from religion to religion. These don't stem from individuals solely, but from the group.

In order to be able to understand the process that carries to the suicides and the reasons of the suicide incidents that have a tendency to increase, however, there is a need for detailed and deep researches which will reveal especially the sociological dimensions of the problem with suitable techniques. The cultural, economic and social reasons prepare the suicides and psychological factors finish them.

This study has been put into realization to be able to understand the process which drag the people to suicides, and the reason of the suicide attempts and trials, and the suicides cases which occurred in Batman during the period of about seven years between 1995 and 2002. Under the light of research results, the number of suicides and attempts of suicides resulting with death have increased. According to the years women make half of the suicides resulting with death and 81% of ones who attempt to commit suicide. Great number of the ones whose suicide result in death or the ones who attempt to commit suicide accumulates in the young age category. Most of these people are of countryside origin and the people who come from low socio-economic class. The total rate goes up to 75% with these people who are primary school graduate or lower education levels. Among the reasons economic problems, family discordance etc. come first. Briefly from the point of sex, in females family and society pressure, in males economical problems are of great importance.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Doç. Dr. F. J. Ocak AKUMLUŞ

Üye Yrd. Doç. Dr. Ahmet Keli

Üye Yrd. Doç. Dr. M. Hadi TEZOKUR

Üye.....

Üye.....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

27.1.05/2004

Prof. Dr. Emrullah GÜNAY

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bireyin kendi yaşamına kendisinin son vermesini tercih etmesi oldukça zor olan bir davranıştır. Yaşamın doğası gereği, insanın yaşama içgüdüsünün ölüm içgüdüsüne oranla daha yoğun, hatta üstün olması gerekir. Ancak bireylerin yaşam koşullarının elverişsizliği onları bu yok edici eyleme yöneltebilmekte ve ölüm içgüdüsünü yaşam içgüdüsüne göre üstün kılabilmektedir. Olumsuz koşullara karşı verilen savaşta tüm bireylerin aynı direnci göstermesi bireysel ve toplumsal koşullardan dolayı söz konusu değildir. Bu da insanı, bazen kendi doğasına ve yapısına aykırı olan intihar eylemine itebilmektedir.

İntiharın sorun olarak Batman'ın karşısına çıkmasıyla birlikte olgunun bilimsel olarak araştırılması gündeme gelmiştir. Araştırma konusunun saptandığı sıralarda, Batman'da , intihar ve intihar girişimlerinde meydana gelen artışlar, konunun ilginçliği ve bu konuda yapılan araştırmaların azlığı beni bu konuda araştırma yapmaya yöneltti..

Kuşkusuz intihar gibi ürkütücü ve genellikle toplum tarafından yadırganan bir olgunun araştırılması oldukça güç bir durumdur. Güçlük, genellikle toplumun intihara karşı takındığı tavırdan kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra intiharla ilgili düzenli ve güvenilir sayısal verilere ulaşmak da oldukça zor olmaktadır.

İntihar konusunun seçilmesinden araştırmanın son aşamasına kadar sürekli olarak desteğini ve yardımlarını gördüğüm tez danışman hocam Doç. Dr. Ejder OKUMUŞ Bey'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmalarım sırasında bana her yönden destek olan arkadaşım Faysal ÖZDAŞ Bey'e, görevim esnasında her türlü kolaylığı sağlayan Gercüş Kaymakamı Sayın Necati AKMAN Bey'e ve Gercüş Müftüsü Sayın M. Sıddık Yılmaz Bey'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarımda sıkıntılarımı paylaşan, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen başta babam M. Sait ve annem Emine Gönenç olmak üzere tüm aile fertlerine teşekkür borçluyum

Ayrıca içinde buldukları koşulların tüm olumsuzluğuna rağmen çalışmanın oluşmasında büyük katkıları bulunan görüşmecilere içtenlikle teşekkür ederim.

Çalışmamın başarılı ve yararlı olmasını diliyorum.

İÇİNDEKİLER

TÜRKÇE ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
DEĞERLENDİRME KURULU VE ENSTİTÜ ONAYI.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR.....	IX
TABLolar.....	X

GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Önemi.....	4
Araştırmanın Amacı.....	5
Araştırmanın Hipotezleri.....	5
Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	6

I. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN TEORİK TEMELLERİ.....8

1.1. İNTİHARIN TANIMI.....	8
1.2. İNTİHAR OLGUSUYLA İLİŞKİLİ KAVRAMLAR.....	11
1.2.1. İntihar Girişimi.....	12
1.2.2. İntihar Jesti.....	12
1.2.3. İntihar Tehdidi.....	12
1.2.4. İntihar Düşüncesi.....	12
1.2.5. İntihar Mesajı.....	13
1.2.6. İntihar Riski.....	13
1.2.7. İntihar Süreci.....	13
1.2.8. Gizli İntihar.....	13
1.2.9. Sözde İntihar.....	13
1.2.10. Sapkınlık.....	14
1.2.11. Yabancılaşma.....	15
1.2.12. Anomi.....	17
1.2.13. Ötenazi.....	19

1.3. İNTİHARIN TİPOLOJİSİ.....	21
1.3.1. Bencil İntihar.....	21
1.3.2. Elcil intihar.....	23
1.3.3. Kuralsızlık İntiharı.....	26
1.4. GENEL OLARAK İNTİHARIN NEDENLERİ.....	29
1.4.1. Ekonomik Nedenler.....	29
1.4.2. Sosyo- Psikolojik Nedenler.....	32
1.4.2.1. Dikkat çekme.....	33
1.4.2.2. Özenti ve Taklit.....	34
1.4.2.3. Psikolojik Etmenlerden Hareketle İntiharın Nedensel Açıklamasını Yapan Bazı Düşünürler.....	34
1.4.2.3.1. Delmas.....	34
1.4.2.3.2. Freud.....	35
1.4.2.3.3. Schilder.....	36
1.4.2.3.4. Bernfeld.....	36
1.4.2.3.5. Coleman.....	36
1.4.3. Sosyolojik Nedenler.....	36
1.4.3.1. Toplumsal Etmenlerden Hareketle İntiharın Nedensel Açıklamasını Yapan Düşünürler.....	37
1.4.3.1.1. Quetelet.....	37
1.4.3.1.2. Masaryk.....	37
1.4.3.1.3. Morselli ve Ferri	37
1.4.3.1.4. Quinney.....	37
1.4.3.2. Uygarlık Düzeyi ve İntihar İlişkisi.....	38
1.4.3.3. Medya (Kitle İletişim Araçları) ve İntihar İlişkisi.....	39
1.4.3.4. Kentsel Yaşam ve İntihar İlişkisi.....	42
1.4.3.5. Göç Olgusu ve İntihar İlişkisi.....	43
1.4.3.6. Aile ve İntihar İlişkisi.....	44
1.5. İNTİHAR VE DİN.....	45
1.6. İNTİHAR VE SOSYAL DEĞİŞME.....	51

1.7. BATMAN'A GENEL BİR BAKIŞ.....	55
1.7.1. Demografik Yapı ve Toplumsal Hareketlilik Açısından Batman.....	55
1.7.2. Kentleşme ve Sosyo-Ekonomik Yapı Açısından Batman.....	56
1.7.3. Sosyo-Kültürel Açısından Batman.....	59
1.8. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	63
1.8.1. Araştırmanın Yöntemi.....	63
1.8.2. Araştırmanın Evreni.....	64
1.8.3. Araştırmanın Örnekleme.....	64
1.8.4. Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	65
1.8.5. Analiz teknikleri.....	66
II. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	66
2.1. ARAŞTIRMA SONUCUNDA ULAŞILAN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER.....	67
2.1.1. Cinsiyet ve İntihar İlişkisi	67
2.1.2. Yaş ve İntihar İlişkisi.....	69
2.1.3. Medeni Durum ve İntihar İlişkisi	73
2.1.4. Eğitim Durumu ve İntihar İlişkisi.....	76
2.1.5. Meslek Grupları ve İntihar İlişkisi.....	79
2.1.5.1. Baba Mesleği ve İntihar İlişkisi.....	81
2.1.6. Yerleşim Bölgesi ve İntihar İlişkisi	82
2.2. AİLE İLE İLGİLİ BULGULAR.....	85
2.2.1. Hane Büyüklüğü ve İntihar İlişkisi	85
2.2.2. Aile İçi İlişkiler ve İntihar İlişkisi	88
2.2.3. Aile Yapısı ve İntihar İlişkisi.....	89
2.3. ARAŞTIRMADA FİZİKSEL VE RUHSAL SAĞLIK DURUMU İLE İLGİLİ BULGULAR.....	92

2.4. İNTİHAR VE İNTİHAR GİRİŞİMİNDE BULUNMA NEDENLERİ İLE İLGİLİ BULGULAR.....	94
2.5. BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME VE İNTİHAR İLİŞKİSİ	97
2.6. KARŞILAŞILAN ÜZÜCÜ OLAYLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	101
2.7. DİNDARLIK DURUMU VE İNTİHAR İLİŞKİSİ	103
2.7.1. Dini Bilgileri Edinme Şekli.....	103
2.7.2. Gelecekle İlgili Düşünceler.....	105
2.7.3. Kader İnancı İle İntihar İlişkisi.....	107
2.7.4. Namaz Kılma Durumu ve İntihar İlişkisi.....	109
2.7.5. Oruç Tutma Durumu ve İntihar İlişkisi.....	112
2.7.6. Sadaka Verme Durumu ve İntihar İlişkisi.....	114
2.8. CİNSİYET İLE SIKINTILI DÖNEMLERDE BAŞVURULAN YERLER.....	116
2.9. MEDENİ DURUM İLE İNTİHAR GİRİŞİMİNDE BULUNMA NEDENLERİ.....	117
2.10. KIR VE KENTLİ OLMA İLE İNTİHAR KONUSUNDA YARDIM İSTEME DURUMU.....	120
2.11. CİNSİYET AYRIMI İLE DİĞER İNSANLARLA OLAN İLİŞKİLERİN YOĞUNLUĞU DURUMU.....	122
3. İNTİHARI ÖNLEME ÇALIŞMALARINA YÖNELİK DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER.....	123
SONUÇ	127
KAYNAKÇA	132
EKLER.....	139

KISALTMALAR

A.B.D.	: Ana Bilim Dalı
A.e. (a.e.)	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.y.	: Aynı yer
Bkz. (bkz.)	: Bakınız
bs.	: Baskı
Çev.	: Çeviren, Çevirenler
D.İ.B.Y.	: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
F.	: Fakülte
F.E.F.	: Fen Edebiyat Fakültesi
Kit.	: Kitabevi
m.	: Makale
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar arası, sayfalar
ty.	: Tarih yok
Ü.	: Üniversite
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
Yay.	: Yayınları, yayınevi, yayıncılık

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Evren ve Örnekleme Alınan İntihar Girişimi ve İntiharı Ölümle Sonuçlananların Vaka Dağılımları.....	65
Tablo 2: Cinsiyet Durumuna Göre İntihar Eden Veya İntihar Girişiminde Bulunan Bireylerin Dağılımları	67
Tablo 3: Yaş Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları.....	70
Tablo 4: Medeni Duruma Göre Bireylerin Dağılımları.....	73
Tablo 5: Eğitim Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları.....	76
Tablo 6: Meslek Gruplarına Göre Bireylerin Dağılımları.....	79
Tablo 7: Baba Mesleklerine Göre Bireylerin Dağılımları.....	81
Tablo 8: Yerleşim Bölgesine Göre Bireylerin Dağılımları.....	83
Tablo 9: Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Bireylerin Dağılımları.....	86
Tablo 10: Ailevi Konularda Söz Sahibi Olma Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları.....	88
Tablo 11: Aile Yapısına Göre Bireylerin Dağılımları	89
Tablo 12: Fiziksel ve Ruhsal Rahatsızlık Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları.....	92
Tablo 13: İntihar ve İntihar Girişiminde Bulunan Bireylerin Nedenlerine Göre Dağılımları.....	94
Tablo 14: Boş Zamanları Değerlendirme ve İntihar İlişkisi Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları.....	98
Tablo 15: Karşılaşılan Üzücü Olayların Değerlendirilmesi Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları.....	101
Tablo 16: Dini Bilgileri Edinme Şekline Göre Bireylerin Dağılımları	104
Tablo 17: Gelecekle İlgili Düşüncelerin Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları.....	106
Tablo 18: Kadere İnanma Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları	108
Tablo 19: Namaz Kılma Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları	110
Tablo 20: Oruç Tutma Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları.....	112

Tablo 21: Sadaka Verme Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları.....	114
Tablo 22: Cinsiyet Açısından Ruhsal Sıkıntı Dönemlerinde Başvurulan Yerlerin Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları.....	116
Tablo 23: Medeni Durum Açısından İntihar Girişiminde Bulunma Nedenlerine Göre Bireylerin Dağılımları.....	118
Tablo 24: Kır ve Kentli Olma Durumu Açısından İntihar Konusunda Yardım İsteme Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları.....	121
Tablo 25: Cinsiyet Ayrımı Açısından Diğer İnsanlarla Olan İlişkilerin Yoğunluğu Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları.....	122

GİRİŞ

İntihar, toplumların gelişmişlik düzeyleri ne olursa olsun hemen her dönemde görülen toplumsal bir sorundur. “insanın kendini isteyerek öldürmesi” şeklinde de tanımlanan intihar, temelinde toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik süreçlerin yattığı sosyal bir olgudur. Bu çerçevede intihar olgusu sosyal sorunlar içinde yer alır. Ancak çoğunlukla bireyde çıkan bir sorun sadece bireyin sorunu olmamakta bireyin ailesini ve toplumsal çevresini de etkilemektedir. Çevresel koşullar, ailenin sorunları, birey üzerinde etkili olmakta onun davranışlarını etkilemekte ve yönlendirmektedir.¹

İntihar olgusunun neden incelendiği sorusuna verilecek olan yanıt, kuşkusuz onun sadece ilgi çekici bir konu olması değildir. Asıl amaç bir toplumsal sorun olarak her dönemde ve her toplumda insanların karşısına çıkan intihar olgusunun nedenleri ve sosyal boyutları açısından irdelenmesidir. İntihar farklı bilim dallarından araştırmacıların ilgisini çekmesine rağmen elde edilen araştırma bulguları tam bir tutarlılığa erişememiştir. Bunda intihar davranışının tek düze bir davranış olmayıp nedensel açıdan karmaşık davranış olmasının yanında, bilim dallarının olguya farklı açılardan yaklaşımlarının da etkisi vardır. Kimi bilim adamı bakışlarını tamamen bireyin içsel koşullarına, kimisi ise tamamen toplumsal koşullarına yöneltmiştir. Psikologlar ve psikiyatristler intiharın nedenlerini dürtüleri oluşturan iç bezle, normları oluşturan dış bezin yarattığı bir iç çatışmanın sonucu, bezlik organizasyonunun bozulması ve insandaki saldırganlık içgüdüsünü kendisine yöneltmesiyle açıklamaktadırlar. Sosyologlar ise intiharı, Toplumsal yaşamın değişmesine, sosyal ilişkilerdeki düzensizliklere, toplumsal bunalımlara, anomik hal, hızlı kentleşme ve yabacılığa gibi toplumsal karakterli durumlara bağlamaktadırlar. İntihar olaylarının sebepleri bireysel anlamda farklı olsa da olgusal düzeyde ele alındığında, intihar olgusu tek başına ne sosyolojik ne de psikolojik tezle açıklanabilir. Çünkü psikolojik açıdan intihar davranışı bireyin kimliğinde somutlaşmakla birlikte, bireyin bir takım bunalımlar yaşamaya kaynağını toplumsal koşullardan almaktadır. Bunun tersi bir süreç de mümkün olabilmektedir. Toplumsal koşulların bireyi intihara yöneltebilmesi için, birey psikolojisinin intihar edecek düzeyde bozulmuş olması gerekmektedir. Bu nedenle

¹ Nurşen Özçelik, *Toplumsal İlişki Türlerinin İntihar Olgusu Üzerindeki Etkileri*, Ege Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uygulamalı Sosyoloji A.B.D. Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1995, s.2

psikolojik ya da sosyolojik tezden birini seçmek zorunluluğu yerine ikisi arasında bir denge noktası oluşturmaya çalışılması intihar olgusunun açıklanması için daha verimli olacaktır. Belirtmek gerekir ki, bu çalışmada bir çok husus gözetilerek konu, sosyolojik perspektiften ele alınmaya çalışılmaktadır. İntihar toplumsal hayatın en başından başlayıp, en korkunç cezaların uygulandığı ortaçağ gibi dönemlerden geçerek günümüze kadar gelen olgusal bir gerçekliktir. Bu süreç içerisinde intiharın değerlendirilmesi toplumdan topluma, kişiden kişiye şerefli bir ölümle, lanetleme arasında gidip gelmiştir. Dini inançları güçlü olan toplumlar “Allah’ın verdiği emanete hıyanet” etmekten ya da “Allah’ın işine karışmaktan” ötürü intihar edenleri günahkar olarak nitelendirmişler ve suçlayıcı bir şekilde yargılamışlardır. Buna karşılık bazı toplumlarda da intihar benimsenmekle kalmamış, belli koşullar ortaya çıktığında yapılması zorunlu bir davranış olarak kabul edilmiştir.²

Günümüz toplumlarında ise intihar artık şerefli ya da lanetli bir ölüm olmaktan çıkmıştır. Ancak bugün bile tanıdık bir insanın intiharı karşısında ilkel korku ve suçluluk duygusuna kapılma, çaresiz kalış görülmekte ve en yaygın düşünsel tepki de “başka bir çözüm yolu acaba bulunamaz mıydı?” şeklinde olmaktadır.

Durkheim’e göre intihar, basit olarak tek tek birimlerin bir toplamı değildir. O kendi içinde kolektif bir bütündür. Durkheim, egoistik, alturistik ve anomik olmak üzere üç tip intihar tanımlar. Durkheim’in teorisinin temelinde sosyal gruplarla yeterince bütünleşmemiş veya çok fazla bütünleşmiş olmasının kişiyi intihara sürükleyeceği tezi yatmaktadır.³

Birey, içinde bulunduğu toplumda varlığını devam ettirebilmek, diğer insan ve kurumlarla olumlu ilişkiler kurabilmek için belli bir iletişim düzeyini tutturmak durumundadır. Bir başka ifadeyle, içinde yaşadığımız toplumda sağlıklı ve tutarlı bir ilişki kurabilmenin yolu, diğer insanları ve kurumları tanımaktan ve onlarla uyum ve bütünlük içinde olmaktan geçer. Bu süreç ilk önce aile içinde başlar.

Bireyin sağlıklı bir kimliğe kavuşması, üyesi olduğu ailede diğer bireylerin işlevlerini sağlıklı biçimde yerine getirmeleri ile mümkündür. Sağlıklı aile ortamında

² Zuhâl Güler, *Türkiye’de Son On Yılda İstatistiklere Yansıyan İntiharların Sosyolojik Açısından Değerlendirilmesi*, Cumhuriyet Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji A.B.D, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, Eylül 1993, s.12.

³ Emile Durkheim, *İntihar*, Çev. Özer Ozankaya, İmge Kit. Yay., ss.166-167

yetişen kişiler ruhsal yönden daha güçlüdürler, bunalıma girmez; şüphencilik göstermezler. Olumsuz olaylardan hemen endişeye kapılmazlar; çevredeki diğer insanlarla iyi ilişkiler kurabilirler. Böyle kimselerin geleceğe yönelik olumlu beklentileri vardır. Sağlıksız ailelerden gelen kimselerde ise içekapanık, bağımlı, çevresiyle iyi ilişkiler kuramayan, şüpheli, geleceğe olumsuz bakan kişilik özellikleri görülür.

Genelde ailedeki sorunların, bireyler arasında iletişim eksikliği ve aksaklığından kaynaklandığı bilinmektedir. Ailede yapıcı iletişimin olmaması, aile üyelerini yalnızlığa sürükler; iletişimdeki aksaklıklar, ailenin tüm işlevlerini yerine getirmesinde, ciddi bir engel yaratır. Aile üyelerinin birbirlerine sıcak, sevecen, duygusal tepkiler verebilmesi, gereken sevgi ve ilgiyi gösterebilmesi, ortaya çıkan sorunların aile bütünlüğüne zarar vermeden aile içinde çözümlenmesi, ancak aile bireyleri arasında olumlu bir iletişim ağının varlığıyla mümkündür.

Durkheim'e göre intihar üzerinde, dinsel inançların etkisi diğer bütün etmenleri bastırarak ölçüde büyüktür. Çünkü dinin temel işlevi, insanların hepsini aynı inanç düzenine bağlayarak toplumsallaştırmasıdır. Durkheim, Protestan ülkelerde görülen intihar olaylarının, Katolik ülkelere oranla çok daha yüksek düzeyde olması durumunu bu temelde açıklar. Protestan kilisenin, Katolik kilisesine oranla daha az bütünleşmiş oluşu ve özgür iradenin daha serbest oluşu gibi etmenler Katolik dinine Protestanlığın, bireysel düşünceye daha geniş yer vermesi sonucunu doğurmuştur. Durkheim'e göre bir dinsel toplulukta birey kendi yargılarına ne kadar çok yer veriyorsa, bu dinsel topluluğun bireylerin yaşamındaki yeri o denli sınırlı olmaktadır. Bu durum da, intiharın önlenmesinde dinin durdurucu etkisini azaltmaktadır.⁴

Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın teorik temelleri kapsamında intiharın tanımı, intihar olgusuyla ilişkili kavramlar, intiharın tipolojisi, genel olarak intihar nedenleri, intiharın din ve sosyal değişimle ilişkisi, açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca kuramsal çerçevenin dayandığı varsayım ve hipotezler yer almaktadır.

⁴ A.e., s.219

Yine bu bölümde Batman, demografik yapı ve sosyal hareketlilik, kentleşme ve sosyo-ekonomik yapı ve sosyo- kültürel yönden incelenmeye çalışılmıştır.

Metodolojik özellikler çerçevesinde araştırmanın yöntem, evren, örneklem, veri toplama araç ve teknikleri, analiz teknikleri açıklanmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise araştırma sonucunda ulaşılan demografik özellikler, intihar ve intihar girişiminde bulunma nedenleri, kitle iletişim araçları ve intihar ilişkisi, dindarlık durumu ve intihar ilişkisi gibi bazı konular bulgular ışığında açıklanmıştır.

Çalışmanın son kısmında ise intiharı önleme çalışmalarına yönelik değerlendirme ve öneriler yer almıştır.

Araştırmanın Önemi

Batman, 1948 yılına kadar küçük bir köy iken, Raman Dağı'nda petrolün bulunmasıyla cazibe merkezi haline gelmiş, 1955'te belediye, 1957'de ilçe 1990'da ise il olmuştur.

Bu kısacık geçmişi içerisinde bile Türkiye gündeminden hiç düşmemiş, bazen hızlı kentleşmesi ve sosyal yaşamdaki canlılığı, bazen uzun bir faili meçhul cinayetler serisiyle Türkiye gündemindeki yerini korumuştur. Son yıllarda ise maalesef artma eğilimi gösteren intihar ve intihar girişimleri ile Türkiye'nin gündemine oturmuştur.

Fakat Batman'da intihar edenlerin büyük çoğunluğunun kadın olmasından dolayı pek çok medya mensubu, konuyla ilgili spekülatif haberler yapmış ve bunları gazete sütunlarına taşımaktan çekinmemişlerdir.

Halbuki Batman ve çevresindeki intiharların nedeni gerçekten bu kadar basit miydi? Batman'da yıllarca süren şiddet ortamının gerçek boyutlarını anlamadan ve bu ortamın insanlar üzerindeki psikolojik etkilerini görmezden gelerek bu problemi oturduğu yerden açıklamaya çalışmak bu sorunu ve o insanların yaşadıkları dramı hafife almak anlamına gelir. İntihar olaylarının sebepleri arasında bölgenin feodal yapısı, geleneksel yaşam biçimi, köyden kente yapılan yoğun göç ile ekonomik ve sosyal sıkıntıların etkilerinin olması Batmandaki intiharlar üzerine çalışmalar yapmanın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Batman ilinde son bir kaç yıl içinde meydana gelen intihar olaylarındaki anormal artışın sosyo-psikolojik ve sosyo-ekonomik nedenlerini, akademik bir çerçevede bütün yönleriyle inceleyerek bilimsel kriter ve yöntemlerle ortaya koymak ve bu veriler ışığında alınacak önlemler konusunda bilgi sunmaktır.

Bu çalışmada, değerlendirilen intihar teorileri çerçevesinde intihar olgusuna etki eden faktörlerin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada özellikle intihar davranışına iten nedenler incelenirken, bu olgunun bölgesel dağılımına bakıldığında ilginç sonuçlar çıkmaktadır. Yerleşim yerinin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapısına bağlı olarak intihar dağılımında da farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu farklılığa neden olan etmenlerin somut olarak ortaya konulması bir başka amaçtır.

Ayrıca şu ana kadar Batman intiharlarına çok boyutlu olarak yaklaşan araştırma çok azdır. İntihar olgusu işlemsel ve işlevsel yapısı gereği bir çok bilim dalının araştırma konusu olmakla birlikte, konuya sosyolojik yaklaşan oldukça sınırlıdır. Bu anlamda yaptığımız çalışmanın, az da olsa söz konusu boşluğu doldurması da amaçlanmıştır.

Araştırmanın Hipotezleri

1. İntihar etme veya intihar girişimleri kırsal bölgelere göre kentlerde veya hızlı kentleşme eğiliminde olan bölgelerde daha sık görülmektedir.
2. Bununla bağlantılı olarak intihar olgusunun modernleşme ve hızlı değişimle yakın bir ilişki içerisinde olduğu söylenebilir.
3. Son zamanlarda değişik sebeplerden dolayı köyden kente doğru olan göç olgusunun ölümle sonuçlanan intiharlar üzerinde etkisi vardır.

* Göçten sonra göçmenlerin davranış ve tutumları üzerinde derin bir güvensizlik ve ümitsizlik duygusu oluşmuştur. Bunun sebebi olarak da göç sonrası göçmenlerin yetersiz yerleşim alanlarında işsiz ve işlevsiz yığınlar halinde yaşamaları ve buna bağlı olarak kuşkucu çekinik ve kapalı bir davranış kalıbı geliştirmeleridir.

* Göçmenlerin daha önce yaşaya geldikleri sosyal yapının fiziksel olarak parçalanmasıyla birlikte kendilerini tanımladıkları aşiret ve kabile yapısında bir çözülme

olduğu söylenebilir. Bir taraftan sosyal yapıdaki çözülme, diğer taraftan belirgin güvensizlik ortamı, göçmenlerin aidiyet duygularında önemli bir karmaşaya yol açmıştır.

*Göçten sonra, aile içinde varolan hoşgörü ve dayanışma, giderek yerini daha tahammülsüz ve gergin tutumlara bırakmıştır. Bu stresli ve gergin yaşama bağlı olarak ise ilgisizlik, sosyal çekilme, azalmış üretkenlik gibi durumlar ortaya çıkmıştır.

4. Yeterli düzeyde olmayan, sorunlu aile ilişkileri intihar eylemlerine zemin hazırlayabilmektedir.

5. Aile yapısı ve ilişkilerine yansıyan kültürel ve toplumsal değişimin etkileri kadınlar üzerinde daha fazla görülmektedir.

* Kadınların daha fazla intihar girişiminde bulunmaları veya intihar etmeleri onların toplumsal rolleri ile yakından ilişkilidir.

* Gerek eğitim, gerek çalışma ve iş gücü yönünden kadınların fırsat eşitliği istenilen ve olması gereken düzeyde kullanılmadığı düşünülmektedir.

* Bazı bireylerde “kız çocuklarının evlendirmek için doğurulduğu ve bu nedenle de okumalarına gerek olmadığı” anlayışının var olduğu görülmektedir.

6. Geleneksel dini inanç ve değerlerdeki zayıflama ve buna bağlı olarak dini yaşantıdaki çözümler insanların intihar etmelerinde büyük ölçüde rol oynamaktadır.

7. İntihar ve intihar girişimleri ekonomik açıdan bağımlı kişilerde daha sık görülmektedir.

8.T.V Programlarının içerikleri, kırsal kesim kadınlarının kendilerini aynileştirebilecekleri modellerden yoksundur. Çünkü TV. programları büyük şehirlerin orta ve üst sınıflarına göre hazırlanmış programlardır. Yapımcılar aynı programın Anadolu'nun en ücra yerindeki kişiler tarafından da seyredildiğini, yanlış mesaj alınabileceğini düşünmemektedirler. Dolayısıyla kırsal kesim kadını kendisini aynileştirebileceği olumlu modellerden yoksundur. Kadın programları da bu bakımdan çok yanlış mesajlarla doludur.

Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Batman'da uygulanan bu çalışma, 1995-2002 yılları arasında meydana gelen intihar ve intihar girişimi amaçlı olayları kapsamaktadır. Bu araştırma sürecinde Batman İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü kayıtlarında bulunan tüm intihar ve intihar girişimi olayına ilişkin

tutanaklar tek tek incelenerek konunun kapsamı belirlenmiştir. Ayrıca kayıtlardaki söz konusu kişiler ziyaret edilmiş, kendileri, aileleri veya yakın akrabaları ile yüz yüze görüşme sonucunda elde edilen bilgi ve ifadeler ışığında anket formları doldurulmuştur.

Bu çalışmada, intiharın çeşitli parametrelerle ilişkisi çerçevesinde, intihar ve din ilişkisi incelenmiştir. Ayrıca araştırmada aile ve Batman'a yerleşim ile ilgili olan faktörler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda Batman'ın şehirleşme ve sosyal yapısı ile toplumsal değişimin bir boyutu olarak göç olgusu ve intihar olayları arasında bir ilişki olup olmadığına, dini duygularla intihar arasındaki ilişkiye, kitle iletişim araçlarıyla intihar arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Aile yapısı, aile ilişkileri, ailenin otorite yapısı, aile ile ilgili sorular sorularak, bu faktörlerle intihar olayları arasındaki ilişki araştırılmıştır.

Batman'da son 7 yıla ilişkin intihar verilerine ulaşabilmek için Valiliğe ve Emniyet Müdürlüğüne başvurularak "İntihar istatistik formları" elde edilmeye çalışılmıştır. Fakat hem 1995-96-97-98 yıllarına ait intihar ile ilgili düzenli kayıt bulunamadığı için hem de geçmiş yıllarda intihar girişiminde bulunan kişiler görüşmek istemedikleri için anket çalışmaları daha çok son 2-3 yıl içinde vuku bulan olaylar üzerinde gerçekleştirilmiştir.

İntiharların güvenilirliğini etkileyen bir faktör de, toplumun intihar olgusuna bakış açısındaki değer yargılarıdır. İntihar olayına karşı toplumumuzun reddedici bir yaklaşımı bulunmaktadır. İntihar ederek yaşamına son veren kişi, aile ve yakınları için yüz karası sayıldığından, aileler ve toplum bu konuda çekingen davranmaktadır. Çoğu aile, çocuğunun, eşinin vb. intiharında kendisinin de suçlu olabileceğini düşündüğünden konuyla ilgili net cevaplar vermemekte, kendilerini adeta sorgulanan bir suçlu gibi hissetmektedirler. Bireylerin bu tarz tutumları da sorulara verilen cevaplar açısından sınırlılıklar oluşturabilmektedir.

Dinde de "Allah'ın verdiği canı ancak Allah'ın alacağı, kulun alamayacağı" inancı olduğundan intihar eden bireyler Allah'a karşı gelmiş olarak nitelendirilmekte, bu ise intihar olgularını saklama eğilimini arttırmaktadır. Bunun yanı sıra intihar olayları, duyurulması zorunlu olan adli olay sayılmaktadır. Bu ise istatistikleri olumsuz etkileyen bir diğer durumdur. İntihar girişiminde bulunan bireyin polis kayıtlarına geçmesini istemeyen yakınları, koruyucu bir tutumla olayı kapatmaya çalışmakta veya zehirlenme vs. gibi bir tanı ile geçiştirmeyi yeğlemektedir. İşte bütün bu vb. nedenler bu alandaki istatistiklerin

sağlıklı olmasını engellemektedir. Bütün bu sınırlılıklar araştırma sonucu ulaşılan bulgulara belli bir hata payı getirebilmektedir.

I. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN TEORİK TEMELLERİ

1.1. İNTİHARIN TANIMI

İnsanın bir anlam veremediği, anormal olarak değerlendirdiği insanın kendi canına kıyması eylemi, son derece karmaşık ve acı verici bir olaydır. Bundan dolayı intiharın herkes tarafından kabul edilebilir bir tanımını yapmak da son derece güçtür. Çünkü intihar olgusu ile ilgili bir konuyu açıklayabilmek için sağlam temellere dayanan bir tanım gerekmektedir.

Genel geçerliliği olabilecek bir tanıma ulaşabilmek için, olgunun çeşitli niteliklerine anlam kazandıracak noktalara temas etmek gerekir. Bu nedenle geçmişte yapılan tanımları inceleyerek ve bunların eksikliklerini vurgulayarak bir tanıma ulaşmak mümkündür.

İntiharın değişik dillerde çeşitli tanımları yapılmış ve bu tanımlar tartışmalara yol açmıştır. Orta çağda latince intihar anlamına gelen '*sui homicido*' ya da '*sui pisis homicidu*' deyimleri kullanılırdı. İntihar Arapça'daki nahr (kurban) kelimesinden gelir.⁵ Altavilla, "intihar, kendini isteyerek öldürmektir" demiştir. Fakat bu tanıma göre içki, sigara, uyuşturucu madde vb. kullanan kişi de intihar etmiş sayılmaktadır. Ama bu gibi maddeleri kullananların hemen hepsinin intihar etmek gibi bir niyetlerinin olmaması tanımın eksik olduğunu göstermektedir.

Amerika Birleşik Devletleri Kanunu intiharı kendini katletme (self destruction) olarak tanımlar. Dublin Amerikan Kanununa göre, intihar bir cinayettir. Kuzey ve Güney Dakota, Washington, New Jersey, Nevada ve Oklahama eyalet kanunlarında da intihar suç sayılır. Arkansas Eyalet Kanunları intihara teşebbüs edeni adam öldürme suçuyla yargılar.⁶

Thomas G. Masaryk, tabii ölüm ile intiharı tanımlayarak ayırır. Ona göre, kişinin organizmasının herhangi bir nedenle artık fonksiyon görmediği durumda yaşamı ölümle noktalanır. Bu tabii ölümdür. Savaşta ölüm, kürtaj, cinayet, kaza ve düello sonucu ölümler intihara tabi olmayan ölümler sınıfına girerler. Masaryk, intiharları geniş anlamda "hayatın tehlikelerine karşı gerek pozitif ve aktif bir katılma veya negatif pasif bir tutumla kişinin

⁵ Nezahat Arkun, *İntiharın Psikodinamikleri*, İstanbul Teknik Ü.Edebiyat F. Yay., İstanbul 1978, s.25

⁶ Tülin İçli, *Türkiye'de İntiharların Bölgesel Dağılımı*, Hacettepe Ü. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, Nisan 1983, s.11

hayatına kasıtsız müdahalesi sonucu ortaya çıkan anormal tip ölümler” olarak tanımlar.⁷ Yani intiharda ölümün hemen gerçekleşmesi gerekmez; kişi ölümü yavaş yavaş da arayabilir. Ayrıca, davranışa aktif olarak da katılmayabilir. Günümlüz modern toplumlarında intiharın daha yaygın olduğunu savunan Masaryk’a göre, temizlik ve sağlık şartlarına gerekli özenin gösterilmemesinden kaynaklanan birçok ölüm de geniş anlamda intihardır.

Freud, intiharı sevilen bir kimseye karşı hazırlanan bir saldırıyı sonunda kendisine uygulaması olarak tanımlar. Schilder, Freud’un tanımını eksik bularak şöyle bir tanım yapar: “İntihar, bir diğer insana yöneltmek istenen kızgınlığın kişinin kendi üzerine çevrilmesinin yanı sıra, sevgisini esirgeyen bir insanı cezalandırma veya onunla bir tür barış yapma isteğinin ve de aynı zamanda, baş edilemeyen güçlüklerden kaçışın anlatımıdır.”

Adler’e göre ise başkasına acı ve üzüntü çektirmek amacıyla gerçekleştirilen kendini katletme girişimidir.⁸

Littr’ye göre, intihar kendini öldüren insanın fiilidir.⁹ Bu tanıma göre kazayla zehir içen, kendi sürdüğü arabada kaza geçirerek ölen insan da intihar etmiştir. Durkheim’a göre; “intihar, bir insanın, doğuracağı sonucu bilerek olumlu veya olumsuz bir eylemle doğrudan veya dolaylı olarak kendini ölüme sürüklemesidir.” Böylece kaza sonucu olan ölümler tanım dışı bırakılmıştır.

Poper’a göre, sınır koyma bilimsel teorilerin temel özelliğidir. Bilimsel bir teori ne kadar çok olguyu kapsam dışı bırakıyorsa, gücü de o oranda fazla demektir.¹⁰

Durkheim’in intihar tanımı bunu çok güzel başarmış olduğundan hala bu tanım güncelliğini yitirmemiştir. Durkheim’a göre; “intihar, bir insanın, doğuracağı sonucu bilerek olumlu veya olumsuz bir eylemle doğrudan veya dolaylı olarak kendini ölüme sürüklemesidir.” Böylece kaza sonucu olan ölümler tanım dışı bırakılmıştır. Gerçi Halbwachs ile Dalmas Durkheim’in intihar tanımını eleştirmişlerdir. Halbwachs, Durkheim’in tanımını geniş bulur. Çünkü, Durkheim tanımında intihar edenin ölüm niyetinden, ölüm kararından söz etmez.

⁷ A.e., s.11

⁸ Sağlık Ansk. c.2, ss.785-786, Ayrıntılı bilgi için bak. Alfred Adler, *Kişilik Bozuklukları ve Toplumal Bütünleşme*, Çev. Belkıs Bıçakçı, 1.bs, s.309

⁹ Mehmet Yolcu, *İntiharlar, Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı 130, Şubat 2001, s.53

¹⁰ Karl R. Poper, *Tarihselciliğin Sefaleti*, Çev. Sabri Orman, İnsan Yay., İstanbul 1985, s.11

Halbwachs, onun tanımına “fedakârlık olmayan” ve “kasıtlı ölüm” kaydını koyar ve intiharı şöyle tanımlar: “Kendisini öldürmek niyetiyle olay kurbanı tarafından yapılan bir aksiyonun sonucu olan her tür ölüm intihardır”.¹¹

Durkheim’in tanımı aynı şekilde Delmas tarafından da geniş bulunmuştur. Delmas’a göre, o halde tehlikeli işlere atılan kişileri de intihara kalkışmış saymamız gerekir. Gözü pek cambazların, kendi üzerinde deney yapan doktorların, tehlikeli inişler yapan pilotların az veya çok muhakkak bir yoldan ölüme götürecek davranışta buldukları sık sık görülür. Ancak bunları intihar olarak isimlendiremeyiz. Delmas, tanımında kişinin aklı başında olduğunu ve ölümlle yaşamak arasında tam ve iradeli bir seçme yaptığını belirtir. Delmas’a göre “intihar, aklı başında bir insanın yaşamakla ölmek arasında bir seçme yapabileceği halde, her türlü ahlak baskısı dışında ölümü seçip kendini öldürmesidir”¹²

Halbuki Durkheim “ölümle sonuçlanacağı bilinerek yapılan....”sınırlamasını koymuştur. Gözü pek cambazlar, cesur savaşçılar vb. ölmek niyetini taşımazlar. Ölüm onlar için ancak bir ihtimal, muhtemel bir kazadır.

Raymond Aron, Durkheim’in intihar tanımındaki dolaylı ya da dolaysız deyimini olumlu ya da olumsuz ayırımına benzer bir ayırım gibi düşünmektedir. Şakağa bir kurşun sıkmak dolaysız olarak ölüme yol açar. Ama yanan bir evi terk etmemek ya da yemek yemeyi reddetmek dolaylı olarak ya da zamanla ölümü getirebilir.¹³ diyor. Bu mantıkla hareket edildiğinde, uyuşturucu, alkol vb. iptilalar da dolaylı olarak ölüme yol açar. Bu yüzden iptilalara olan bağımlılık yüzünden meydana gelen ölümler de gizli intihardır. Bu nedenle ölenlere müntehir, iptilalılarına da intihar girişimcisi deyimini kullanabiliriz.

Böyle söylemekle intiharların kapsamını genişletmekle kalmıyor, iptilalar meselesinin çözümüne katkıda bulunduğumuzu sanıyoruz. Çünkü insanlara iptilaların da bir nevi intihar olduğunu anlatmakla, hiçbir toplumda hoş görülmeeyen intiharı işlediklerini söylüyoruz. Aslında uyuşturucu ve alkol de toplumlarda hoş görülen bir şey değildir. Fakat intihar olgusu daha ürkütücü bir özellik taşımaktadır. Bunun çeşitli sebepleri olmakla birlikte en başta geleni din

¹¹ N. Arkun, a.g.e., s.26

¹² A.e., s.27

¹³ Raymond Aron, *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*, Bilgi Yay., Çev. Korkmaz Alemdar, Ankara, s.265

duygusudur.¹⁴ İntihar hemen bütün dinlerde yasaklanmıştır. Müslümanların kutsal kitabı Kuran'ı Kerimde Nisa suresinin 29. ayetinde kendini öldürmek yasaklanmıştır. "Ey iman edenler, mallarınızı aranızda haksız bahanelerle yemeyin. Ancak kendiliğinizden karşılıklı rıza ile yaptığınız bir alışveriş bunun dışındadır. Kendi kendinizi de öldürmeyin! Allah size karşı gerçekten merhametlidir."¹⁵ Yahudilerin kitabı Tevrat'ta, Hayatın kutsallığı ve buna son vermenin ne kadar büyük bir suç olduğu anlatılır. Hristiyanlar intihar edenlerin cennete giremeyeceklerine inanırlar. Orta Çağda bazı Hristiyan ülkelerinde intihar eden kimsenin gömülmemesi ve malına el konulması gelenek olmuştur¹⁶.

Buraya kadar verilen intihar tanımlarının tümünde üzerinde durulan bazı ortak özellikler göze çarpar. Bunları kısaca şöyle sıralamak mümkündür:

1. Ölme dürtüsü,
2. Kendini yok etmeyi kabullenme,
3. İntihar eden kişinin bu davranışla ölüm arasındaki ilişkiyi bilmesi,
4. Ölüme sebebiyet veren davranışın etki derecesi,
5. Ölüme götüren intihar hakkında ısrarlı ve kararlı oluş gibi.¹⁷

1.2. İNTİHAR OLGUSUYLA İLİŞKİLİ KAVRAMLAR

İntihar olgusuyla ilişkisi kurulabilecek bazı kavramlar vardır. Bunun sebebi intiharın karmaşık ve çok yönlü bir olgu olmasıdır. İntihar olgusu üzerinde pek çok farklı bilim çalışmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak da ortaya tanımlanması gereken pek çok kavram çıkmıştır. Bunların bazıları: İntihar girişimleri, intihar jesti, intihar tehdidi, intihar düşüncesi, intihar mesajı, intihar riski, intihar süreci, gizli intihar, sözde intihar, sapma, yabancılaşma, ötenazi ve anomi'dir.

¹⁴ M. Yolcu, a.g.e., s.56

¹⁵ Elmalılı Hamdi Yazır, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali*, Huzur Yay., Erzurum 1994, s.82

¹⁶ *Hayat Ansiklopedisi*, Doğan Kardeş Yay., c.3, s.1678

¹⁷ M.Yolcu, a.g.e., s.55

1.2.1. İntihar girişimi

Ölümlle sonuçlanmayan, ancak bireyin kendini ortadan kaldırma eğiliminin doğrudan veya dolaylı bir şekilde bilindiği her türlü kendine zarar verme davranışına denir. Bunun yanında intihar girişimi bir yardım çığığı ve varolan olumsuz koşulların değışmesi için bir mesaj niteliğı olarak da algılanabilir.¹⁸

1.2.2. İntihar Jesti:

Bireyde gerçek bir ölüm isteğinin ve buna yönelik herhangi bir çabanın bulunmadığı, fakat çevresine ölme isteğı varmış izlenimi verecek şekilde yapılmış davranışlara denir.¹⁹

1.2.3. İntihar Tehdidi:

Ölme arzusunun yalnız sözle ifade edilip bu sözün fiiliyata geçirilmemesidir. Bu yola özellikle çocuklar başvurabilmektedirler. Örneğın bir çocuk istekleri yerine getirilmeyerek büyükleri tarafından engellendiğinde, kendisine kızıldığında, çocuk öfkesini açıklamak için sık sık bu yola başvurabilmektedir. Sözgelimi, “öleyim de benden kurtulun”, “bensiz daha mutlu olursunuz” ifadelerini kullanarak çocuk isteklerini yerine getirtmek için bu tür tehditlere başvurabilmektedir.²⁰

1.2.4. İntihar Düşüncesi:

Kişi intiharı düşünüp söyleyebilir bazen de yazabilir, fakat buna dair kesin ve kararlı bir tutumu olmadığı gibi, buna yönelik bir davranışta da bulunmaz. Aslında hemen herkeste intihar düşüncesi vardır. Fakat onu hayata bağlayan bazı nesnelere ve düşünceler kendisini bu düşüncüyü gerçekleştirmekten alıkoymaktadır.²¹

¹⁸ Z. Güler, a.g.e., s.12. Ayrıca bkz. Ayşe Mızrak, *Toplumsal Bir Olgı Olarak İntihar ve Sosyal Çalışma İle Bağlantısı*, Hacettepe Ü. Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Lisans Tezi, Ankara 1984, s.3

¹⁹ A.e., s.13

²⁰ A.e., a.y.

²¹ A.e., a. y.

¹⁹ Zerrin Sungur, *İntihar Olgusunun Sosyal ve Demografik Değışkenler Açısından Değerlendirilmesi ve Eskişehir Bölgesinde Bir Uygulama Çalışması*, Anadolu Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri A.B.D. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Mart 1998, s.10

1.2.5. İntihar Mesajı:

Bireyin intihar düşüncesini söz, davranış ya da hareketlerle ortaya çıkararak çevre ile iletişim kurma yollarıdır. Bu mesajlar birey için bilinçli ya da bilinçsiz olabilir.²²

1.2.6. İntihar Riski:

“Bir uzmanın, hayatına son vermek isteyen bir kişinin yaşam şartları, geçmiş bilgileri, patolojik özellikleri, çevresindeki insanların tepkileri ve istatistik bilgileri ışığında bireyin intihar etme olasılığını değerlendirerek vardığı yargıdır.”²³

1.2.7. İntihar Süreci:

Bu süreç, intihar davranışını; intihar düşüncesi ve intihar girişiminden ölümle sonuçlanmış intihara kadar bir gelişme olarak ele alan bir terimdir. Bu süreç içinde intihar eğilimi artabilir ya da azalabilirken, olumlu ya da olumsuz yönde gelişir.²⁴

1.2.8. Gizli İntihar:

Kişinin kendine yönelik bazı yıkıcı davranışları; içkili ve tedbirsiz otomobil kullanmak suretiyle ölüme neden olma, kaza eğilimi ve bazı tür uyuşturucu bağımlılığı bireyin ailesi ve kendisi tarafından inkar edilebilir ki bu durum bazı bilim adamları tarafından “gizli intihar” olarak kabul edilmektedir.²⁵

1.2.9. Sözde İntihar:

Kişinin kendi davranışlarının neden olduğu, fakat tam olarak iradeli olmayan ölüm şekillerine (bunama, kaza ile, ahlak baskısı ile fedakarlıkla) “sözde intihar” (Pseudo-suicide) denir. Bu tür ölümlerde ölüm bir amaç, bir hedef değil de ancak hedefe getiren bir

²³ A.e., s.11

²¹ A.e., a.y.

²⁵ Z. Güler, a.g.e., s.14

yoldur. Asıl hedef, ya ahlak bakımından üstün sayılan bir değeri gerçekleştirmek, ya şerefini kurtarmak, ya da daha az acı çekmek, veya bir sosyal ideale uymaktır.²⁶

1.2.10. Sapkınlık (Deviance):

Genel anlamıyla sapkınlık, suç işleme eğilimi, homoseksüellik, akıl hastalığı vb. türden bir davranış olarak görülmektedir. Sosyologlara göre, en iyi sapkınlık değerlendirmesi, bunun bir kişilik tipi olması değil, tersine, toplumsal ortamların ve toplumsal sistemlerin formel bir özelliğini yansıtmaktadır.²⁷

Her toplumda bazı bireyler, içinde bulunduğu toplumda geçerli olan normlara çeşitli nedenlerle uymayabilirler, bu olguya “sosyalleşme için sosyal psikolojide kullanılan deyimden biraz farklı bir anlamda sapma” adı verilmektedir.²⁸

Denilebilir ki, hangi davranışın sapma davranış olduğunu belirlemede ölçüt, genel olarak toplumda, yürürlükte olan davranış kurallarıdır.²⁹

Sapma bağlamında denilebilir ki, “Toplumsal düzeni sağlayan yerleşik normlarla çatışma, - doğal olarak- çoğunlukla genç kuşaklarda görülmektedir. Çünkü gençlik çağı bireyin en dinamik olduğu ve akran gruplarının etkisinin önemli olduğu bir dönemdir. Bu dönemde genç, bir yandan var olan değerlerle diğer taraftan akran gruplarından aldığı yeni değerlerle karşı karşıyadır. Bu çatışmalardan kurtulmak isteyenlerin ise, hem toplumsal değerleri, hem de grup normlarını reddederek bir tür “gerileme” ya da “kaçma” davranışını tercih ettikleri görülür. Böyle davranmakla birey yeni bir toplumsal düzen yaratma amacını gütmektedir. Bu ise sapma niteliğindeki davranışları artırabilir.”³⁰

İntihar davranışı da, işte gencin kendisini kurmaya, kimliğini oluşturmaya çalıştığı bu dönemde oransal olarak diğer yaş dönemlerine göre fazlaca görülmektedir. İnsanoğlundaki yaşama sevinci ve isteği, yaşamak için mücadele vermesi, “normallik” olarak kabul edilirse, bireyin yaşama isteksizliği ve bunun bir göstergesi olan intihar

²⁶ N. Arkun, a.g.e., s.27

²⁷ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınhay-Derya kömürcü, 1.bs, Bilim ve sanat Yay., Ankara 1999, s.639

²⁸ Barlas Tolan, *Çağdaş Toplumun Bunalımı: Anomi ve Yabancılaşma*, A.İ.T.İ.A. Yay., Evrim matbaacılık, Ankara 1980, s.172

²⁹ Özer Ozankaya, *Toplumbilim*, 7.bs., Cem Yay., Gümüş Matbaası, İstanbul 1991, s.488

³⁰ Z. Güler, a.g.e., s.31

eylemi sapan bir davranış olur. Ama maalesef intihar eylemleri -nedenlerinden de etkilenerek- diğer sapma çeşitlerine göre toplumsal açıdan daha fazla hoş görülmemektedir. Böyle olmakla beraber intihar edenlerin kötülendiği, alçaltıldığı, lanetlenip cezalandırıldığı toplumlar ve anlayışlar da vardır. Örneğin Hıristiyanlık ve Müslümanlıkta intihar şiddetle karşı çıkılan eylemlerdendir.³¹

1.2.11. Yabancılaşma (Alienation):

“Sosyolojik anlamda anomi ile yakın anlam ilişkisi içerisinde bulunan yabancılaşma (alienation), sosyal bilimcilerin dikkatini çeken önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanın kendinde olmamaklığı, kendisinden kopmuşluğu, yabancı/yabani olmaklığı, tabii halinin dışına çıkmaklığı, dönüşüm geçirerek bambaşkalaşmışlığı/mesh olmaklığı, topluma, sosyal ve kültürel değerlere ilgisizliği ve sosyal bütünleşme duygusundaki zayıflamayı ifade eden yabancılaşma, geçmişi itibariyle yeni bir kavram ve fenomen değildir. Aslında bütün peygamberlerin insanların kendilerine yabancılaşmalarını önlemek, onları aline olmaktan kurtarmak, asıllarına döndürmek için gelmiş oldukları söylenebilir.”³²

Yabancılaşma terimi, en genel çerçevesiyle bireylerin birbirlerinden ya da belirli bir ortam veya süreçten uzaklaşmalarını anlatır. Robert Blauner, ustalık, makine, montaj hattı ve kesintisiz üretimle birlikte anılan teknolojilerin, yabancılaşmayla eğrisel bir ilişki sergilediğini öne sürerek, öznel yabancılaşmanın bu boyutlarını, iş ortamının özgün tipleriyle ilişkilendirmeye çalışmıştır. Şöyle ki, “ustalığa dayalı endüstrinin egemen olduğu ilk dönemde yabancılaşma en alt, işçinin özgürlüğü en üst düzeydedir. Makine endüstrisi döneminde özgürlük geriler ve yabancılaşma eğrisi... keskin bir yükseliş gösterir. Yabancılaşma eğrisi yirminci yüzyılın montaj hattı teknolojilerinde en üst noktaya varana dek yükselmeye devam eder.”³³

Artık makine tarafından yönetilen günümüz insanın yalnızlık, yabancılaşma ve sosyal makinede kaybolma hislerinin sonucu, sosyal ideallerin çökmesi, hayatın ve amaçların anlamlarını yitirmesi nedeniyle, insanın kendisini bir hiç olarak hissettiğini

³¹ A. e., s.31

³² Ejder Okumuş, *Gösterişçi Dindarlık*, Pınar Yay., 1.bs., İstanbul, Ocak 2002, ss.222-223

belirten G. Volkov, bu durumun sadece üretim sürecinde değil, insanların boş zamanlarını değerlendirirken de söz konusu olduğunu söyler.³⁴

Hegel'de yabancılaşma, tabii bir fenomendir. Yani tabiat, insan ve toplum varoldukça yabancılaşma da olacaktır. Hegel, kitaplı dinleri panteist oldukları oranda övgüye değer bulmaktadır. Mesela Hıristiyanlığı felsefenin altında görmektedir. Yine O'na göre Hz. İbrahim yabancılaşmıştır. Çünkü karşısında kendisini aşan Tanrı vardır. Bu durumda köle efendinin emirlerine boyun eğerek değer kaybeder. Feuerbache göre, insan kendisinin üstünde bir varlık olarak Tanrı'yı yaratarak ve onun karşısında bir köle durumuna düşerek yabancılaşmıştır. Ona göre, insanın bu durumdan kurtulması ancak Tanrı'nın ortadan kaldırılmasıyla olasıdır. Marx, Feuerbache'tan etkilenerek dinin bir aldatmaca, bir afyon olduğunu, insanların kendilerini olayların yüzeyinde batmadan tutabilmek için kullandıkları bir aldatmaca olduklarını söylemektedir. Ona göre Tanrı denilen şeyi insan beyni yaratmıştır. Tanrısal olan şey insanın dışındadır. İşte insan kendi dünyasının dışındaki bu tanrısal olana bağımlı hale geldiğinde kendi kendine yabancılaşır.³⁵

E.Fromme, Marx'ın ifade ettiği anlamda yabancılaşma kavramının, genel anlamda kullanımının yeni olduğunu, bu kavramın köklerinin çok daha eskiye dayandığını belirtir. Ona göre yabancılaşma, Tevrat'taki peygamberlerin "puta tapma" dedikleri şeydir. Çünkü putperest, kendi yaptığı şeyin önünde eğilir. Put, onun yaşam güçlerini yabancılaşmış bir şekilde gösterir³⁶

"Gerek Hegel ve Feuerbache, gerekse Marx'ın yabancılaşma kuramlarına araştırma bağlamında bakıldığında, o kurumlarda insanın yabancılaşmasının din veya Tanrı ile bir şekilde kurulan ilişkiden kaynaklandığı, yabancılaşmadan kurtulmanın yolunun insanın din ve Tanrı'dan uzaklaşması, insanın kendini merkeze koyması ve kendine tam olarak güvenmesi olarak görüldüğü anlaşılır."³⁷

³³ G. Marshall, a.g.e.,s.799

³⁴ G.Volkov, "İnsan ve Bilimsel Teknolojik Devrim", *Bilim ve Teknik Dergisi*, Çev. S. Alkan, Tübitak, Sayı:115, Haziran 1972, s.16

³⁵ E. Okumuş, a.g.e., ss.225-227

³⁶ Erich Fromme, *Sağlıklı Toplum*, Çev. Yurdanur Salman-Zeynep Tanrısever, 3.bs., Payel Yay., İstanbul, Nisan 1996, s.118

³⁷ E. Okumuş, a.g.e., s.228

Günümüzde yabancılaşma kavramı sadece bireyin üretim sürecinin niteliğine bağlı olarak kendisinden kopmasını değil, toplumdaki kopuşu da içine alacak şekilde genişletilmiştir. Bu yönüyle yabancılaşma, “bireyin toplumun değerlerine, çevresine karşı ilginin yok olması, dünyaya karşı içe dönük bir tutum elde etmesi anlamına gelmekle birlikte, güçsüzlük, iktidarsızlık, kuralsızlık ve sosyal yönden tecrit olmayı da içerir.”³⁸

“Her halükarda yukarıda söylenenleri de dikkate alarak genel anlamda denilebilir ki sosyal planda veya sosyopatolojik düzlemde yabancılaşma, kişinin veya grubun içinde yaşadığı topluma, kültürel değerlere, rol dağılımına, sosyal kurumlara ilgisinin kaybolması, değer ve normları anlamsız görmesi, kendisini anlamsız, yalnız ve güçsüz hissetmesidir.”³⁹

Bütün bu yaklaşımlardan sonra toplumsal boyut içinde düşünülebilecek olan yabancılaşma biçimlerini birkaç alt başlık içinde sıralamak mümkündür:⁴⁰

1. Kültürel yabancılaşma.
2. Bürokratik yabancılaşma.
3. Aydın yabancılaşması.
4. Halk yabancılaşması.
5. Sanatta yabancılaşma (Kitch ve taklit).
6. Sanayide yabancılaşma.

1.2.12. Anomi

“Türkçe’de yasadışı, kuralsızlık, normsuzluk, düzensizlik, kaygı, tecrit, amaçsızlık gibi kelimelerle karşılanabilecek olan ve topluda ya da bireyde, ölçü ve değerlerin çökmesi veya amaç ve ülkü yoksunluğu sonucunda oluşan dengesizlik durumunu; genellikle toplumsal geçiş dönemlerinde veya bir toplumun hızlı değişim geçiren kesimlerinde görülen ve var olan kuralların kişiler nezdindeki bağlayıcılıklarının kaybolması, ama buna karşılık yeni kuralların da eskilerin yerine ikame edilecek kadar kabul görmemesi sonucunda kişilerin, davranışlarını uyduracakları toplumsal normların olmadığı görece normsuzluk durumunu; bir toplumdaki mevcut kültürel değer ve sosyal amaçlar ile o toplumda yaşayan bireylerin söz konusu amaç, değer ve kurallara uygun

³⁸ Sulhi Dönmezer, *Sosyoloji*, 10.bs., Beta Yay., İstanbul 1990, s. 202

³⁹ E. Okumuş, a.g.e., s.228

davranma ve yaşama istekleri arasında belirgin bir farklılaşmanın ortaya çıkması sonucu sosyal ilişkileri düzenleyen kural ve değerlerin aşınmasının doğurduğu karmaşa ve kuralsızlık durumunu dile getiren anomi kavramı Durkheim'in sosyolojisinde önemli bir yere sahiptir."⁴¹

Durkheim'a göre intiharların çoğalmasında asıl neden toplumun yapısında meydana gelen değişikliklerdir. Ama bu değişiklik toplum için yararlı ya da zararlı olsun bunun hiçbir önemi yoktur. Toplumun yapısında meydana gelen değişiklik bireyin hayat koşullarını, dinsel değerlerini alt üst eder. İşte intiharın nedeni bu kargaşalık (anomi) halidir.⁴² Anomik intiharlar toplumların normal zamanlarında değil, daha çok buhranlı ve hızlı değişmelerin yaşandığı dönemlerde görülür.⁴³ Anomi, kuralsızlık anlamına gelmektedir. Bu nedenle anomiyile, sapma ve yabancılaşmayı birbiriyle karıştırmamak gerekir. Sapmada bir kural vardır ve o kuralın dışına çıkılmazken; anomide kuralsızlık vardır. Yabancılaşma anomiyile birlikte ortaya çıkabildiği gibi sürekli de olabilir. Anomi ise sürekli değil, arada sırada ani çıkışlarda görülür.⁴⁴ Anomi, mutsuzluk, amaçsızlık ve kuralsızlığa bağlı olarak toplumsal düzensizlikten meydana gelen bunalım halidir.

Durkheim anomi'yi iki ayrı alanda kullanır: Birincisi, toplumsal işbölümündeki anomidir. Buradaki anomi "bazı toplumsal fonksiyonlar arasındaki düzen eksikliği veya yokluğu yani toplumsal bir evrim içerisinde düzensizlik veya anarşi evresi" anlamına gelmektedir.

Ona göre işbölümündeki verilere göre üç halde anomi bulunmaktadır:

- Ekonomi dünyasında iflasların çoğalması halinde,
- Ekonomik faaliyetler içerisinde işveren-ücretli ilişkileri düzeyinde,
- Bilimlerin aşırı parçalanması ve uzmanlaşması sonucu bilgi alanında.

⁴⁰ İsmail Doğan, *Sosyoloji-Kavramlar ve Sorunlar*, 3.bs., Sistem Yay., İstanbul 2000, s.351

⁴¹ E.Okumuş, a.g.e., s.220

⁴² Z. Sungur, a.g.e., s.13

⁴³ A. Erkul, "Kavramsal Düzeyde İntihar Tartışmaları", *Cumhuriyet Ü. Fen Edebiyat F. Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:12, Sayı:15, Ekim 1993, ss.15-16

⁴⁴ Z. Güler, a.g.e., s.33

İkincisi ise intihardaki anomidir. Bu alandaki anomi de, “bireyler tarafından içselleştirilmiş olması gereken ahlaksal kural veya kuralların yokluğu” anlamına gelmektedir. Başka bir anlatımla burada anomi kuralsızlık veya kuralları kesin ve mutlak yetki ve geçerliliğini yitirmiş bir toplumun ahlaksal durumunu ifade etmektedir.

Durkheim’e göre intiharda da üç halde anomi vardır:

- Ekonomik kargaşalık ve düzensizlik döneminde,
- Yerleşik ve sürekli olarak ticaret ve sanayi dünyasında,
- Evlenme sözleşmesi ile ilgili pozitif hukukun boşanmayı kabul etmesi halinde .

Anomik intiharlar, insan faaliyetlerindeki düzenin bozulması ve onların bundan acı duymalarından dolayıdır. Örneğin zengin birinin fakirleşip düşmesi bazen onun intiharına yetebilmektedir. Ayrıca yeni koşullara geçişi sağlayan ekonomik ve toplumsal bunalım dönemlerinde hakim olan kuralsızlık hali intihar oranını artırabilir. Çünkü toplumun bireyi saramadığı, toplumsal desteğin azaldığı ve bireyleri düzenlemeye yetmediği kuralsızlık ortamında intihar birey için bir kural niteliği kazanabilir.

Parsons’a göre anomi, ferdin kurumsal modellerle bütünleşememesi şeklindedir. Yani anomi, hem ferdin kişilik yapısındaki denge ve sürekliliği bozmuş olmakta, hem de toplumsal sistemin düzenli çalışmasını tehlikeye düşürmektedir. Robert King Merton ise, anominin kaynağını, toplumun teklif ettiği amaçlarla, bu amaçları elde etmemizi sağlayan meşru vasıtalar arasındaki uyumsuzlukta aramaktadır. Merton’a göre kısaca anomi, kültürel amaçlar ve bu amaçlara ulaşmayı sağlayacak kurumsal araçlar arasındaki kopukluğun bir sonucudur. Carle C. Zimmermen ise anomiyi gayesizlikle ilişkilendirir. Ona göre anominin başlıca özelliklerinden biri hayatta gayesiz olan bireyler, kendilerine rehberlik edecek bir iç gayeleri olmadığı için dışa dönük olmakla karakterize olmuş kimselerdir. Ve onların yönünü, tabir caizse rüzgar belirlemektedir.⁴⁵

1.2.13. Ötenazi (Mercy Killing):

Gönüllü öldürme olarak da bilinen aktif ötenazi bir tür intihar biçimidir. Ölümle sonuçlanan davranış, ölümcül ya da ölümcül olduğu düşünülen bir hastalığa yakalanan bir

⁴⁵ E. Okumuş, a.g.e., ss.221-222

kimsenin isteği üzerine, hastayı acılı bir ölümden ya da ölümlle pençeleşmekten kurtarmak için bir başkası tarafından yerine getirilir.⁴⁶

Ötenazi'nin değişik şekillerde tanımları yapılmıştır. "euthanasia" Yunan dilindeki "eu-" ve "-thanatos" kelimelerinin birleşiminden meydana gelen "iyi ölüm", "güzel ölüm" anlamına gelmektedir. Günümüzde ise, tedavisi mümkün olmayan ve acısı dindirilemeyen hastaların istemli olarak ve yapay yöntemler kullanarak hayatının sonlandırılması olarak anlaşılmaktadır. Aslında ötenazi'yi savunanların bir çoğu, istemli ötenazi'ye taraftardır. Bunlar bireyin kendi hayatına ve bedenine sahip olduğu tezinden yola çıkmaktadırlar. Aslında intihar istemli ötenazi ile benzerlik gösterdiği için bütün tek tanrılı dinler tarafından reddedilmiştir. Çünkü tek tanrılı dinlere göre bedenimiz ve hayatımız Tanrı tarafından verilmiştir ve bizler onların sahibi değil emanetçisiyiz anlayışı vardır. Bunun yanında ötenazi'yi kabul edilemez kılan sebeplerden biri, olaya ikinci bir şahsın karışıyor olması olarak söylenmiştir.⁴⁷

Ötenazi yasal bir kimliğe kavuşturulmadığı gibi, "intihara yardım ve teşvik" kapsamına dahil edilmekte ve suç olarak işlem görmektedir. Örneğin T. C. K.'nun 454. Maddesinde, "ağır ve çaresiz bir hastaya iyileşemeyeceği söylenerek yüksek dozda ilaç almasını ve ölmesini tavsiye ve telkin etmek, birini intihara ikna ve buna yardım etme anlamına gelir" demektir.⁴⁸

İşin teorisi bir tarafa bırakılacak olursa, gerçekte insanların mutlak anlamda özerk varlıklar olmadıkları, şahsi kararlar da dahil statüye bağlı olarak hemen hemen bütün kararlarını belli dengeleri düşünerek vermek zorunda oldukları gerçeği de unutulmamalıdır. Çünkü insan sadece biyolojik bir varlık değil aynı zamanda sosyolojik bir varlıktır. Örneğin, kendisini yüksekte atan birisi düştüğü yerde herhangi bir canlı yoksa biyolojik çevresine hiçbir zarar vermemektedir. Fakat çevresiyle sosyal bir ilişki içinde bulunan sosyal bir varlık olması noktasında bu eylem bireyin çevresinde kendisini seven insanlara

⁴⁶ Nils Retterstel, *Suicide: A European Perspective*, Cambridge University Press, 1993, s.2'den naklen Sungur, a.g.e., s.12

⁴⁷ Şahin Aksoy, "Ötenazi Acı Çeken İnsanlar İçin Bir Çare Olabilir mi?", *Harran Ü. Tıp F. Deontoloji A.B.D., Sendrom*, Yıl:12, Sayı:4, Nisan 2000, ss.94-96

⁴⁸ H. Cahit Özen, *Adli Tıp Ders Kitabı*, 2.bs., Çelikler matbaacılık, İstanbul 1980, s.166

yapabileceği en büyük kötülüktür. Dolayısıyla, insanlar pratikte kendileri ile ilgili “radikal kararlar” ı tek başlarına özerk olarak verme lüksüne sahip değildirlir.⁴⁹

Ötenazi’yi savunan bir anlayış da, “hayattan ne olursa olsun zevk alma” şeklinde ifade edilebilecek modern yaşam politikasının geldiği anlayıştır. Bu anlayış hayatta olanların seçme hakkı doğrultusundaki insani ilke adına henüz doğmamışların kürtaajla öldürülmeleri ya da yaşlıların, toplumun anlamlandırmak istemediği bir hayat yaşamaktansa ölümü tercih etme hakkı olduğu söylenerek ötenazinin haklılaştırılmaya çalışılması şeklinde kendisini göstermektedir.⁵⁰

Bu tür bir anlayışta, hayatın anlamı gençlik ve ölümsüzlük yanılması üzerine kurulduğu için, başkalarına muhtaç bir hayat yaşamak bir anlam ifade etmez. Çünkü genç gibi hayatın tadını çıkaramayan yaşlı yada sağlıklı gibi hayattan zevk alamayan hastanın yaşaması anlamsızdır. İşte ötenazi bu anlam kaybı nedeniyle savunulmaktadır.⁵¹

1.3. İNTİHARIN TİPOLOJİSİ:

1.3.1.Bencil İntihar:

Durkheim’a göre bencil intihar “bireysel ben”in “toplumsal ben” karşısında ve onun aleyhinde olarak aşırı ölçüde vurgulanması sonucu ortaya çıkar. Bencillik toplumun tüm üyelerini kendisine bağlı tutabilecek ölçüde her noktasında bütünleşmiş olmamasından ileri gelmektedir. Kısaca bireyi kendi başının çaresine bakmak durumunda bırakan etkenler ne kadar çoğalırca intihar olaylarının da o ölçüde artacağı ileri sürülmektedir.⁵² Bencil intihar bireyin bağlı olduğu din, aile, politik vb. tarafından korunulmamış olmasından meydana gelmektedir. Başka bir deyişle bencil intiharlar toplumsal bağların gevşek olduğu, birey kendisini yalnız hissettiği zaman ortaya çıkmaktadır. Durkheim, dinin bireyleri manevi açıdan koruyuculuk yönüne dayanarak ilk önce din ve intihar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ona göre intihar üzerinde, dinsel inançların etkisi diğer bütün etmenleri

⁴⁹ Ş. Aksoy, a.g.m., ss.96-97

⁵⁰ Nazife Şişman, “Bir İntihar Biçimi Olarak Ötenazi”, *Karizma Dergisi*, Sayı:12, Ekim-Aralık 2002, s.39

⁵¹ Aynı m., a.y.

⁵² E. Durkheim, a.g.e., s.209-210

bastırarak ölçüde büyüktür. Dinin temel işlevi, insanların hepsini aynı inanç düzenine bağlanarak toplumsallaştırmasıdır. Bu inanç düzeni ne kadar kapsamlı ve sağlam biçimde kurulmuşsa, toplumsallaştırma işlevini o ölçüde yerine getirebilmektedir. Tek tanrılı dinlerin intiharı yasaklayıcı tutumu, intihar eden kişiye ilişkin yaptırımlar içermesi, insanların kendilerini öldürme isteğine karşı güçlü bir engel oluşturmaktadır. Durkheim Protestan ülkelerde görülen intihar olaylarının, Katolik ülkelere oranla, daha yüksek düzeyde olması durumunu bu temelde açıklar. Protestan kilisesinin, Katolik kilisesine oranla daha az bütünleşmiş olması ve özgür iradenin daha serbest oluşu gibi etmenler Katolik dinine göre Protestanlığın, bireysel düşünceye daha geniş yer vermesi sonucunu doğurmuştur. Durkheim'a göre bir dinsel toplulukta birey, kendi yargılarına ne kadar çok yer veriyorsa, bu dinsel topluluğun bireylerin yaşamındaki yeri o denli sınırlı olmaktadır. Bu durumsa, intiharın önlenmesi konusunda dinin durdurucu etkisini azaltmaktadır. İşte bencil intiharlar açısından din ile intihar arasındaki bağlantı, Durkheim'ın mantığıyla, dinsel inancın yeterli yoğunlukta ve bir ortak yaşamı besleyecek nitelikte olmaması bireyi yeterince sarmamasıdır.⁵³

Durkheim'e göre bireyi topluma bağlayan bağ, yalnızca din değildir, aile de aynı işlevi görmektedir. Aile de insanı korur, ona dayanak olur. Çünkü evlilik aile ortaklığının etkisiyle intiharı yarıya yakın bir oranda azaltmaktadır. Bu nedenle neredeyse bütün toplumlarda bekar, boşanmış ve çocuksuz ailelerde intihar, evli ve çocuklu ailelerden daha fazla görülür. Durkheim'e göre bunun sebebi evlilik kurumu, bireylere bir çok sorumluluk yükleyerek bireyi yaşama daha fazla bağlamakta ve böylece çok üyeli aileler bir lüks, yalnızca varlıkların sahip olması gereken bir şey olmak şöyle dursun, tam tersine günlük yaşamın vazgeçilmez bir gerekliliği durumuna gelmektedir. İnsan ne denli yoksun olursa olsun, hatta yalnızca kişisel yararı açısından bile, dünyaya getirebileceği çocukların bir bölümünün yerine maddi varlık edinmek istemesi, yatırımların en kötüsü olur.⁵⁴ Din ve aileden başka siyasi örgüt yani devlet de bireyi koruyan bir kurumdur. Büyük siyasi bunalımlarda intiharların çoğalması çok doğal görüldüğü halde, istatistikler, tam tersine böyle bunalım dönemlerinde intihar olgularının duyulur derecede azaldığını

⁵³ A.e., ss.145-155

⁵⁴ A.e., ss.169-171

göstermektedir. Çünkü bu dönemlerde toplumsal hayat her zamankinden daha yoğun olur ve bireyler birbirlerine sınımsız bağlanır. Örneğin: Avusturya-İtalya savaşında her iki ülkede de intihar sayısı %14 oranında azalmıştır.⁵⁵

Durkheim'in bencil intiharlara ilişkin yukarıdaki varsayımını doğrulayan birçok araştırma yapılmıştır. Örneğin bunlardan biri Arkun'un araştırmasıdır. Türkiye'de öğrenci hareketleriyle intihar olayları arasında bağlantı kurmaya çalıştığı araştırmasında, terörizmin yaygın olduğu dönemlerde intihar olaylarının azaldığını gözlemlemiştir. Bu durumu Arkun, Durkheim'e dayanarak "Sosyal Problem yoğun ve ürkütücü olunca, insanlar kişisel problemlerinden çok, dış olaylarla ilgilenirler ve bundan ötürü intihar olaylarında azalma görülür" şeklinde açıklamaktadır.⁵⁶ Kısaca Durkheim'in açıklamalarından şu üç önermeye varabiliriz:

- İnsanlar dinsel topluluğun bütünleşme ölçüsüyle,
- Aile topluluğunun bütünleşme ölçüsüyle,
- Siyasal toplumun bütünleşme ölçüsüyle ters orantılı olarak değişmektedir.⁵⁷

1.3.2. Elcil İntihar:

Durkheim'a göre aşırı bireyselleşme intihara götürebildiği gibi yeterince bireyselleşememe de aynı sonuca götürebilmektedir. Bireyin aşırı toplumsal bağımlılık ve geleneksel değerlerin etkisiyle gerçekleştirdiği intihara "elcil intihar" adı verilmektedir.

Durkheim, elcil intiharın genellikle ilkel toplumlarda görüldüğünü ve bunların çok özel kimi nitelikler gösterdiğini belirtmektedir. O ilkel topluluklarda görülen elcil intiharı üç gruba ayırır:

1. Yaşlılığın eşiğine ulaşan ya da hastalığa yakalanan erkeklerin intiharı: Vizigotlarda yaşamdan bıkmış yaşlıların Atalar kayası denilen yerden kendilerini atmaları,

⁵⁵ N. Özçelik, a.g.e., s.25

⁵⁶ Nezahat Arkun, "Türkiye'de Öğrenci Hareketleri (Conflicis) İle İntihar Olayları Üzerine Bir Araştırma", XIX. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Ankara, 8-13 Ekim 1983, s.8

⁵⁷ E. Durkheim, a.g.e., s.209

Keos'da belli bir yaşı geçenlerin görkemli bir törende bir araya gelerek baldıran zehri içmeleri bu türe örnektir.

2. Kocalarının ölümü nedeniyle kadınların intiharı: Hindu geleneğindeki kocası ölen kadının kocasının ardından kendini yakarak öldürmesi gibi.

3. Başkalarının ölümü üzerine onların maiyetlerinin ya da hizmetçilerinin intiharı: Galler'de, efendilerinin ölümünden sonra kölelerinin, hizmetçilerinin intihar etmesi gibi.

Bu kahramanca ya da dinsel intihar durumları dışında Durkheim, istatistiklerde elcil intiharın çağdaş bir biçimini bulur. Orduda intihar sıklığının artışına bakıldığında Durkheim'in kullandığı istatistiklerle günümüz istatistiklerinin aynı yönde olduğu görülmektedir. Çünkü belirli yaştaki askerler, subay ve astsubaylar için bir şiddetlenme kat sayısı ortaya koyar. Askerler aynı yaş ve durumdaki sivillerden biraz daha fazla intihar ederler. Bu intiharlar bencil intiharlar olarak açıklanamaz; çünkü, tanımı gereği askerler - burada söz konusu olan profesyoneller ve astsubaylardır- güçlü bir biçimde bütünleşmiş bir grubun üyeleridir.⁵⁸

Kısacası, askerin davranış kuralı kendisinin dışındadır, bu ise elcilik durumunun tanıtıcı özelliğidir. Ordu, çağdaş toplumları oluşturan bütün parçalar içinde, aşağı toplumların yapısına en çok benzeyen kesimdir. O da bireyi güçlü bir biçimde kuşatan ve onu kendine özgü bir davranışta bulunmaktan alıkoyan yoğun ve sınıksız bir topluluktur. Böyle bir manevi yapı, elcil intiharın doğal ortamı olduğuna göre, asker intiharlarının da aynı nedenlerden ileri geldiği kolayca kabul edilebilir.⁵⁹

Durkheim'e göre bütün bunlar o insanlar için bir ödev niteliğindedir. Bu yükümlülükleri yerine getirmeyecek olurlarsa, yaptırım, şeref yitimi, dinsel cezalara çarptırılma durumuyla karşılaşacaklardı. Yaşlılar gerçekten hayatı çekilmez buldukları, acıları dayanılmaz olduğu için intihar etselerdi onlar lanetlenir ve onlara herhangi bir tören yapılmazdı. Kısacası bu gibilerin üzerine toplum bütün ağırlığıyla çökmekte, baskı yapmakta, onu intihara sürüklemeye zorlamaktadır.

⁵⁸ R. Aron, a.g.e., ss.269-270

⁵⁹ E. Durkheim, a.g.e., ss.236-237

Durkheim, elcil ve bencil intiharları şu şekilde karşılaştırmaktadır:

1. Bencil intiharlar kimi noktalarda ya da tamamıyla çözülmüş olan toplumun, bireye kendisinden kurtulma izni vermesinden kaynaklanırken; elcil intiharlar toplumun bireyi çok sıkı bir biçimde kendisine bağlamasından kaynaklanmaktadır.

2. Bencil intiharlarda toplum bir telkinde ya da en fazla bir tavsiyede bulunurken, elcil intiharlarda bireyi yükümlü kılmakta ve bu yükümlülüğün uygulanabilirliğini sağlayacak koşul ve durumları da oluşturmaktadır.

3. Bencil intiharlarda toplum bireyi yaşamdan soğutacak bir dil kullanmakla yetinirken, elcil intiharlarda ölmeyi resmen emretmektedir.

4. Bencil intiharlar “ben”in kendi yaşamını yaşadığı ve yalnız onun gereklerine uyduğu bir durumda ortaya çıkarken; elcil intiharlar bunun tersi durumunda, yani “ben”in kendisine ait olmadığı, davranışlarının hedefinin kendisinin dışında, içinde yaşadığı kümelerden birinde bulunduğu durumda ortaya çıkmaktadır.⁶⁰ Durkheim’in elcil intiharlar sınıflandırmasına toplumsal olayları etkilemek için intihar edenleri, siyasi bir olayı protesto etmek için toplum önünde yapılan intiharı, açlık grevleri, ölüm oruçları ve benzerlerini dahil etmek mümkündür. Çünkü ister başarısızlık, isterse onur korumak için olsun bu tür intiharı gerçekleştiren insanlar topluma karşı çok duyarlı ve toplumla aşırı bütünleşmiş kişilerdir.⁶¹

Durkheim elcil intiharları, zorunlu, isteğe bağlı ve aşırı elcil intihar olmak üzere üçe ayırır: Zorunlu elcil intiharda, intihar kaçınılmaz bir yükümlülüktür. Kişi çevrenin saygısını yitirmemek, kimi dinsel ve ahlaksal yaptırımlarla karşılaşmamak için intiharı tartışmasız kabullenir. Zorunlu elcil intiharlarda ölüm bir hak değil, bir ödevdir. Yaşlılığın eşiğine ulaşan ya da hastalığa yakalanan erkeklerin intiharı, kocalarının ölümü nedeniyle kadınların intiharı zorunlu elcil intiharlardır. İsteğe bağlı elcil intiharların ardında toplum içinde kalınan utanç verici durumdan kurtulmak, yitirilen saygıyı kazanıp koruma isteği yer almaktadır. Japon geleneğinde yer alan “Harakiri” de benzer duyguların ürünüdür. Aşırı elcil intiharda kişi, kendi gerçek varlığı saydığı bireyle bütünleşmek için kişisel varlığından ayrılmak istemektedir. Kişi yalnız onda varolduğuna inanmaktadır. Durkheim’a göre

⁶⁰ A.e., ss.223-224

⁶¹ A.e., ss.219-225

Hindistan, bu tür intiharların en çok görüldüğü ülkedir. Bu dört öğretilerde yer alan insanın varılmaktan kaçması gerektiği düşüncesi din adamlarının kendilerini doğrudan yada dolaylı olarak ölüme sevk etmektedir.⁶²

1.3.3. Kuralsızlık İntiharı (Anomik intihar):

Anomi , bir toplumun normlarının etkisizleşmesi, çöküntü, karışıklık ya da çatışma olması durumunu gösteren bir terim klasik yunan metinlerinde sık sık rastlanmakta olan anomia terimi, “yasadışı” anlamına gelen anomos sıfatıyla ilişkilendirilebilir. Bu terim o zamandan beri çöküntü ve katastrofu anlatan daha geniş kapsamlı ve genellikle negatif bir çağrışımla yüklü olmuştur. Anomi terimi sosyolojide en sık biçimde Emile Durkheim’ in ve Robert merton’ un çalışmalarıyla birlikte anılmaktadır. Bu kavramın Durkheim’in yazılarında en çok ön plana çıktığı toplumsal iş bölümü (The Division of Labour in Society) ile intihardır.⁶³

Bilindiği gibi bir sosyal grup veya toplumun, kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlayabilmesi ve sürdürebilmesi için bazı temel inançlara (değerlere); bu temel inançların özel durumlara uygulanışını esas tutan ayrıntılı özel kurallara (normlara) ve bu temel inanç ve özel kuralların işlerliğini ve geçerliğini sevk ve idare eden bir mekanizmaya ihtiyacı vardır. Toplumun sosyal ve kültürel yapısı içinde, toplumun değerleri ve normlarındaki fonksiyon bozukluğunu dolayısıyla sosyal kontrolün işlerliğini yitirmesi anomik duruma neden olmaktadır.⁶⁴ Bu çerçevede kelime anlamı, “normsuzluk” ya da “kuralsızlık” olan “anomik”, birey ve toplum hayatındaki bunalımlı bir durumu ifade eder. Dolayısıyla, “anomik” toplumda ya da bireyde ölçü ve değerlerin çökmesi ya da amaç ve ilke yoksunluğu sonucunda oluşan dengesizlik durumudur.⁶⁵

Parsons’a göre anomik, “geniş sayıdaki fertlerin, ciddi derecede, kendi kişiliklerinin istikrarlı ve sosyal sistemin yumuşak bir biçimde işlemesi bakımından zaruri ve sabit müesseselerle bütünleşmeden mahrum buldukları haldir.”⁶⁶

⁶² N. Özçelik, a.g.e., s.28

⁶³ G. Marshall, a.g.e., s.32

⁶⁴ Vehbi Bayhan, *Üniversite Gençliğinde Anomik ve Yabancılaşma*, T.C. Kültür Yay., Ankara 1997, s.7

⁶⁵ *Ana Britanica*, c.2, 1993, s.234

⁶⁶ Sulhi Dönmezer, *Toplumbilim*, Beta yay., İstanbul 1999, s.237

Anomik intihar, çağdaş toplumun en belirgin niteliği olduğu için Durkheim'ı en çok bu tip ilgilendirir. Anomik intiharı, intiharların sıklığı ile ekonomik dönemler arasındaki istatistiksel ilişkiler ortaya koyar. İstatistikler ekonomik bunalım dönemlerinde, ama aynı zamanda daha ilginç ve beklenmedik bir biçimde aşırı refah evrelerinde de intiharların sıklığında bir artma eğilimi olduğunu göstermektedir.

Buna karşılık, bir başka ilginç olgu, büyük siyasal olaylar sırasında intiharların sıklığında bir azalma eğilimi görülmesidir. Böylece savaş yıllarında intiharların sayısı azalır.

Toplumsal çalkantı evrelerinde sıklığın artması, büyük olaylar sırasında sıklığın azalması olguları Durkheim'de anomik intihar düşüncesini uyandırmıştır. Bu deyim, De la Division du Travail Social' de daha önce kullanılmıştı ve Durkheim'in toplumsal felsefesinin çok önemli bir kavramıdır. Onu her şeyden çok, kafasından hiç çıkmama derecesinde ilgilendiren şey, toplumsal dağılma ve bireyi gruba bağlayan bağların zayıflığı ile tanımlanan çağdaş toplumun bunalımıdır.

Anomik intihar sadece ekonomik bunalımlar sırasında artan intihar değildir, aynı zamanda sıklığı, boşanma sayısı ile bağlantılı olarak artan bir intihardır. Durkheim boşanmanın, erkek ve kadınlardaki intiharların sıklığı üzerinde yaptığı etki ile ilgili uzun ve aydınlatıcı bir inceleme yapar.

Bu açıdan istatistikler bir bakıma yorumlanması güç sonuçlar verir. Boşanmış erkek, kadına oranla intiharın daha çok -deyim Durkheim'indir- "tehdidi altında" dır. Olguyu anlamak için, erkek ve kadının evlilikte denge, doyum ve disiplin konusunda ne bulduklarını incelemek gerekir. Erkek, evlilikte denge ve disiplin bulur. Ama aynı zamanda geleneklerin hoş görüsü sayesinde belirli bir özgürlüğü de korur. Kadın evlilikte özgürlükten çok disiplin bulur. Bu yüzden boşanmış erkek disiplinsizliğe, isteklerle doyum arasındaki aykırılığa yeniden düşer. Oysa boşanmış kadın, ailevi korunmanın kaybını bir ölçüde gideren, artan bir özgürlükten yararlanır.⁶⁷

Boşanmalarla intiharların artışıdaki koşutluğu açıklayan şey, boşanma kurumunun yol açtığı evlilikte kuralsızlık durumudur. Bundan dolayı boşanmaların çok

⁶⁷ R.Aron, a.g.e., ss.270-271

olduğu ülkelerde gönüllü ölümlerin sayısını arttıran bu evli erkek intiharları, kuralsızlık intiharlarının bir türünü oluşturmaktadırlar. Bu intiharlar, söz konusu toplumlarda daha çok kötü kocalar ya da kötü karılar, böylece daha çok mutsuz aileler bulunduğu için ileri gelmemektedir. Onlara yol açan şey, kendisi de evliliğin düzenlenişindeki bir zayıflamanın sonucu olan özel bir manevi yapıdır; boşananlar arasında görülen olağanüstü intihar eğilimine yol açan şey, evlilik sırasında edinilmiş olan ve boşanmadan sonra da varlığını sürdüren bu yapıdır.⁶⁸

Durkheim, *Toplumsal İşbölümü* adlı eserinde anominin, düzeni sağlayan ahlak ve hukuk normlarının ortadan kalkmasıyla toplumun tamamını saran bir hastalık olduğunu ifade eder. Tarihin belli dönemlerinde davranışları biçimlendiren ve idealleri inşa eden değerler sistemi ile bireyler arasındaki ilişkiler bozulur. Bu bunalım, toplumun tamamını sardığı zaman anomi durumu ortaya çıkar.⁶⁹

Bu açıklamalardan da anlıyoruz ki anomik intiharların çoğalmasının temel nedeni toplumun yapısında meydana gelen değişiktir. Bu değişikliğin toplum için, yararlı yada zararlı hiçbir önemi yoktur. Toplumun yapısında meydana gelen değişiklikler bireyin manevi değerlerini hayat şartlarını altüst eder. Dolayısıyla Durkheim'e göre intiharın esas nedeni bu anomi halidir. Bu anlamda Durkheim'e göre anominin (kuralsızlığın ve kargaşalığın) en fazla olduğu yerler çağdaş toplumlardaki kentlerdir. Bu açıdan intiharlar daha çok kentlerde yaygındır. Bundan dolayı Durkheim, çağdaş toplumdaki kentleri, anominin yaygın olduğu başı boş yerler olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda Durkheim "anomi" yi karmaşık iş bölümünün egemen olduğu sanayileşmiş, çağdaş toplumların temel özelliklerinden biri olarak göstermekte ve "anomik intihar" türünün organik dayanışmanın belirgin olduğu, sanayileşen toplumda görüldüğünü belirtmektedir. Dolayısıyla, Durkheim, Bireyci toplumlarda, toplumsal bilincin tümüyle yitirilmemesi gereğini savunur ve yeni bir ahlak anlayışının zorunluluğu üzerinde ısrar eder. Durkheim'e göre, toplumsal sorun esas olarak ahlaki bir sorundur ve çağdaş toplumların bunalımı, temeli toplumun yapısında bulunan ahlaki bir bunalımdır.⁷⁰

⁶⁸ E. Durkheim, a.g.e., ss.281-282

⁶⁹ E. Okumuş, a.g.e., s.220

⁷⁰ V. Bayhan, a.g.e., ss.14-15

Durkheim anomik intiharlarla bencil ve elcil intiharlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları şu şekilde ifade etmektedir.⁷¹

1. Bencil ve elcil intiharlar bireyin topluma bağlanış biçiminden kaynaklanırken, anomik intiharlar toplumun bireyleri düzenleyiş biçiminden kaynaklanmaktadır.

2. Bencil intihar, insanların artık yaşam için bir gerekçe görmemelerinden, elcil intihar, insanların, yaşamın gerekçesini yaşamın dışında görmelerinden kaynaklanırken, anomik intiharlar insanların etkinliklerindeki düzenin bozulmasından ve onların bundan acı duymalarından kaynaklanmaktadır.

3. Bencil intihar ile anomik intiharlar arasındaki benzerlik, her ikisinde de toplumun varlığını bireylere yeterince duyuramamasından kaynaklanmaktadır. Ancak toplumun fark edilemediği alan bu intiharların her birinde farklıdır. Bencil intiharda ortaklaşa etkinlikler bakımından toplum varlığı fark edilememekte, böylece ortaklaşa çabalar ve amaç, anlamdan yoksun kalmış olmaktadır. Kuralsızlık intiharlarında ise, bireysel tutkular bakımından toplumun etkisi görülmemekte, böylece onları düzenleyecek sınırlayıcı güç ortada kalmamaktadır.

1.4. GENEL OLARAK İNTİHARIN NEDENLERİ

1.4.1. Ekonomik nedenler:

Ekonomik ve sosyal krizler intiharları artırıcı bir rol oynamaktadır. Fakat bunun yanında iyiye, refaha doğru olan değişiklikler de olumlu bir hedef gütmelerine rağmen, olumsuz yönde etki yapan sosyal ve ekonomik krizler kadar, kişinin iç dengesini sarsmaktadır.⁷²

İnsanın, gelişmesi ve ihtiyaçlarını karşılaması için kendi varlığı yeterli değildir. Bu daha çok doyurucu sosyal bir ortamda yaşamakla mümkündür. İnsan ihtiyaçları sınırsızdır. Gün geçtikçe teknoloji yeni olanaklar sunmakta, buna bağlı olarak da yeni ihtiyaçlar ortaya çıkmaktadır. Bir zamanlar “ lüks ihtiyaçlar” sınıfına giren araçlar bir süre sonra teknolojik değişme vb. nedenlerle zorunlu ihtiyaçlar sınıfına girebilmektedir. Özellikle kitle iletişim

⁷¹ E. Durkheim, a.g.e., ss.263-264

⁷² N. Arkun, a.g.e., s.169

araçları ve dolayısıyla reklam teknolojisi sayesinde çağımız insanı sürekli olarak uyarılmaktadır. Bu ise günümüz toplumlarını tüketim toplumu olmaya yöneltmiştir.

İktisatçılar, toplumdaki ekonomik dengenin ancak arz - talep dengesine bağlı olarak dönem dönem ekonomik krizler yaşanmaktadır. Bu bunalımlar sonucunda insanın en temel ihtiyaçları olan beslenme ve barınma ihtiyaçlarının karşılanamaması onları gerilime sokabilmekte ve bu gerilimler boşanmaya, intihara, cinayetlere yol açabilecek kadar büyüebilmektedir.⁷³

İnsanoğlu, geçmişten günümüze kadar doğa ile sürekli mücadele etmiş ve doğayı, ihtiyaçlarını karşılayacak yönde değiştirmeye çalışmıştır. Ancak ekonomik yönden darboğazlarda kalan, çıkmazda bulunan insan için çevreyi değiştirme olanağı kalmamıştır. Bu aşamada birey zayıf bir kişiliğe sahipse intihar onun için kimi zaman tek çözüm olmaktadır.⁷⁴

Başında her gün ekonomik nedenli intiharlara sık sık rastlanmaktadır. Yaşam şartlarının zorlaştığı günümüzde ekonomik çıkmazları olan (işsizlik, iflas, geçim sıkıntısı) kişiler, bu durumdan kurtulamadıklarında intihara yönelmektedirler. Özellikle işsizlik nedeniyle intihar, gerek ülkemizde, gerekse dünyada, ekonomik nedenli intiharların başında gelmektedir. Örneğin Londra'da yapılan bir çalışmada işsizlerdeki intihar oranı genel dağılımından üç kat daha fazla bulunmuştur. Yine ABD'de işsizlik oranındaki % 1'lik bir artışın, intihar oranında % 2'lik bir artışa yol açtığı görülmüştür.⁷⁵

“Ekonomik bunalım dönemlerinde işsizlik, iflas, yoksulluk, geçim sıkıntısı gibi etkenler intihar oranını yükseltmişlerdir. Durkheim'a göre, Viyana'da 1873'te başlayan bir mali bunalım 1874'te son sınırına ulaştığında intiharlarda da belirgin bir artış gözlenmiştir. 1872'de intihar sayısı 141 iken; 1873'de 153'e 1874'te 216'ya yükselmiştir. Aynı yıllarda Frankfurt'ta buna benzer dalgalanmalar sonucu intiharlar da artmıştır. 1882'de Paris Borsasında beliren büyük bunalımda intiharlar birdenbire artmış 1874'le 1886 arasında ortalama artış % 2 iken, 1882'de % 7 olmuştur.”⁷⁶

⁷³ Z. Güler, a.g.e., s.70

⁷⁴ Nermin Uygur, *Yaşam Felsefesi*, Çağdaş Yay., Arpaz Matbaası, İstanbul 1981, s.144

⁷⁵ Selim İleri, “Gençlik intiharları”, *Nokta Dergisi*, Sayı:24, İstanbul, 22 Haziran 1986, s.42

⁷⁶ E. Durkheim, a.g.e., s.245

Günümüzde ekonomik krizler, ekonomide görülen dalgalanmalar, tutarsızlıklar bireylerin yaşamını olumsuz yönde etkilemeye yetmektedir. Özellikle sanayi ve ticaret alanında ekonomik yönden belli bir güce sahip olan bireylerin, bu gücü aniden kaybetmeleri ve yeni durumlarına uyum sağlamakta güçlük çekmeleri, ya da iflasi onurlarına yedirememeleri nedeniyle, bu insanlar için intihar onurlarını kurtaracak bir çözüm yolu olabilmektedir.⁷⁷

Durkheim ekonomik bunalımları intihar üzerinde dolaylı bir etkiye sahip olduğunu savunmaktadır. Ona göre gerçekten sefalet, geçim güçlüğü intiharı artırsaydı, geçim kolaylaşınca, dirlik artınca intiharın azalması gerekirdi. Durkheim, bunun böyle olmadığını istatistiki örnekler vererek ispatlamaya çalışmıştır. Yine Durkheim'e göre, teknolojik ya da ekonomik bunalımların intiharları artırması, bunların insanları yoksullaştırmasından dolayı değildir; çünkü gönenç bunalımları da aynı sonuçları doğurmaktadır; ona göre asıl neden bunların birer bunalım olmaları, yani toplu yaşamda düzensizliklere yol açmalarıdır. Her denge bozulması daha büyük bir rahatsızlığa, genel yaşamın canlılığında bir yükselmeye yol açtığı zaman bile insanları ölüme iter.⁷⁸

Kuşkusuz hızlı toplumsal değişmelerin kısa dönemde insanın toplumsal yaşamını, durumunu ve rolünü olumsuz yönde etkilemesi sonucu ortaya çıkan gerilim, intihar oranını artırabilmektedir.⁷⁹ Az gelişmiş yerlerde de uygarlaşma belirtileri artıkça kişilerin huzursuzluğu ve bunalımı artabilmektedir. Az gelişmiş yerler (ülkeler-bölgeler) teknoloji üretmeyip gelişmiş bölgelerden almaktadırlar. Teknoloji ile birlikte söz konusu yerlerin ideolojisi de bölgeye girmekte ve teknikle birlikte gelen bu ideoloji az gelişmiş ülkede var olan ideoloji ile çatışabilmektedir. Kongar'a göre önce değerler, inançlar değişmelidir ki teknoloji dışardan bilinçli olarak ithal edilebilsin. İnsanoğlunun büyük düzeydeki genel evrimi açısından bunun olanaklı olmadığını belirten Kongar, genel evrimde teknolojinin her şeyden önce geldiğini söylemektedir.⁸⁰

⁷⁷ Z. Güler, a.g.e., s. 72

⁷⁸ E. Durkheim, a.g.e., ss.250-251

⁷⁹ Hüray Fidaner-Caner Fidaner, "Dünyada Çocuk ve Adolesanlarda İntihar Epidemiyolojisi", *Türk Psikiyatri Dergisi*, Sayı:2/3, Ankara 1991, s.213

⁸⁰ Emre Kongar, *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, 9.bs., Remzi Kit., İstanbul 2002, s.203

Toplumların geçiş dönemlerinde, birbirinin karşıtı olan eski ve yeni değerler çatıştığından, bir takım bunalımlar yaşanabilmektedir. Ancak son zamanlarda uygar olarak nitelendirilen toplumlarda intihar oranı giderek artmaktadır. Böyle olmakla birlikte yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunda intihar davranışına düşük sosyoekonomik düzeyde olanlarda rastlanmıştır. Günümüzde özellikle geleneksel toplumlarda evin reisi olan erkeğe toplum tarafından yüklenen ekonomik sorumluluklar ve işsizlik, enflasyon gibi nedenlerle sorumlulukların yerine getirilememesi bireylerin intiharı seçmesini kolaylaştırmaktadır. Fakat bu varlıklı ailelerde intihar davranışı görülmeyeceği anlamına gelmez.⁸¹ Nerede olursa olsun gelir, sosyal sınıflarda birinin lehine, dengesiz olarak dağılıyorsa, alt sosyoekonomik düzeydeki sınıf sıkıntısından en büyük payını alacaktır. Bunun yanı sıra az gelişmişliğin göstergesi olan hızlı ve çarpık kentleşme de düşük sosyoekonomik düzeydeki bireyleri etkilemektedir. Sözgelimi bu bağlamda kırdan kente gçler yaşanmıştır. Kırdan görülen tarıma dayalı geleneksel yaşam, kentte son derece farklılaşmış, iş bölümü ve ihtisaslaşmayı zorunlu kılan bir yaşam biçimine dönüşerek bireylerin hayat şartlarını da etkilemiştir. Bunun yanında aile fertlerinin dışarıda çalışma zorunluluğundan dolayı aile ve akrabalık bağları gevşemiş, otorite sembolü değişmiş, kişi baęımsızlařtıķça dayanışma duygusu önemini kaybeder konuma gelmiştir. Yukarıda açıklanan bu durum kentlerin özellikle gece kondu bölgelerinde sıklıkla karşılaşılan intihar olaylarıyla çok yakın ilişi içerisindedir. Kırdan kente göç eden kişi, hem işsizlikle hem de görmediği bir çalışma yaşantısıyla karşi karşıya kalmaktadır. Birey gç olgusuyla bu hızlı değişimin içine girmiştir artık.⁸²

1.4.2. SOSYO-PSİKOLOJİK NEDENLER

Psikiyatristleri de intihar kendi açılarından açıklamaya çalışmışlardır. Bourdin, Esquirol gibi Fransız psikiyatristleri intiharı patolojik bir olay sayarlar. Esquirol'a göre, intihar eden kişi bu davranışı aşırı bir hezeyan halinde iken yapar. İntihar eden kişinin dengesini bozan şey ise toplumdur. Fakat intiharı delilik ile açıklamaya çalışan bu teorinin

⁸¹ Z. Güler, a.g.e., s.74

⁸² Birsen Gökçe ve Diğerleri, *Gecekondularda Aileler Arası Geleneksel Dayanışmanın ağdaş Organizasyonlara Dnişimi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993, s.10

ömrü uzun olmamıştır. Çünkü istatistikler delilik frekansı ile intihar frekansının birbirine hiç uymayan değişiklikler gösterdiğini açığa vurmuştur.⁸³

1.4.2.1. Dikkat Çekme:

İntihar kimi zaman ölümü amaçlayan bir eylem olmaktan çıkmakta ve bazı duygu, düşünce ve isteklerin gerçekleştirilmesi için araç olmaktadır. Bu anlamda intihar bir protesto, bir özenti ve adeta model bir davranıştır. Daha önce yapılan çalışmalarda intihar etmek isteyen bireyin etrafına haber vermeden intihar eylemine giriştiği ifade edilmiştir. Ancak yapılan son çalışmalarda, yaşamlarına son vermek isteyenlerin bunu söylemeyecekleri ve intihardan bahsedenlerin ölmek niyetinde olmadıkları düşüncesinin yanlış olduğu sonucuna varılmıştır.⁸⁴

Günümüzde çoğunlukla intihar etmek isteyen birey bazı mesajlar vermekte ve yaşamdan, düzenden bıktığını herhangi bir şekilde ifade etmektedir. Protesto amacı taşıyan intiharlarda bu durum daha belirgindir. Protesto intiharları bir takım isteklerin karşılanmaması durumunda bireyler için tehdit aracı olarak görülmekte ve intihar ederek kamuoyunun dikkatlerini konu üzerine çekebilmektedir. Açlık grevleri, ölüm oruçları ve ıslah evlerindeki intiharlar bu şekildedir.

Ceza evine giren bireyler, ceza evinden çıktıktan sonra da bazı sıkıntılar yaşayabilmektedir. Cezasının sona ermesine rağmen toplum gözünde o, hala suçlu olarak görülmektedir. Özellikle işe girme konusunda toplumun bu tutumu daha belirgindir. Tahliye olmakla özgürlüğüne kavuşmanın mutluluğunu yaşayan kişi, dışarıda kendisine yeni bir yaşam kuramayınca bunalıma girmektedir. Bu da bireyi intihara götürebilmektedir.⁸⁵

⁸³ N. Arkun, a.g.e., s.136

⁸⁴ Işık Sayıl, "İntihar Olgusu ve Tedavi İlkeleri", *Nöroloji -Nöroşirürji- Psikiyatri Dergisi*, c.1, Sayı:1, Ankara, s.54

⁸⁵ "Toplum", 2000'e doğru Dergisi, Sayı:47, 15 Kasım 1987, s.47'den naklen, Güler, a.g.e., s.88

1.4.2.2. Özenti ve Taklit:

Son yıllarda özellikle gençlerin çevrelerindeki intihar davranışlarından kolayca etkilendikleri ve intihara yöneldikleri dikkati çekmektedir. İntihar davranışının çevredekiler üzerinde etkisinin ilk on gün içerisinde en yüksek düzeye ulaştığı ve intiharın grup içerisinde yayılma eğilimi gösterdiği araştırmalarla tespit edilmiştir.⁸⁶

Çağımızda intiharın salgın haline gelmesinde kitle iletişim araçlarının da rolü büyüktür. Amerika’ da toplum bilinci Pliliss ve Cartensen, kitle iletişim araçlarıyla, özellikle televizyonda verilen intihar iletilerinin gençler üzerindeki etkilerini incelemek için bir dizi araştırma yapmışlardır. Bu amaçla çeşitli televizyon kanallarında yer alan programlardan intihar olgusu ile ilgili olanlarını arşivden bulmuşlar ve yine arşiv araştırmalarıyla bu programları izleyen günlerde basında çıkan intihar haberleri olaylarını toplamışlardır. Bu programı izleyen günlerde intihar olaylarının arttığını ve intihar iletilerinin gençlerde yarattığı merak, özenme, özdeşim kurma, taklit vb. nedeniyle girişimi %6.8 olarak belirlemişlerdir.⁸⁷ Öte yandan aynı incelemeler taklit yoluyla intihar genç kızlarda % 13.4, genç erkeklerde %5.1 olduğunu göstermiştir. Taklit yoluyla intiharın kızlarda erkeklere oranla fazla olması, oldukça sığ bir mantıkla, modanın genç kızları daha çok etkilemesiyle açıklanabilir.

ABD’de gençlerde artan intiharları önlemek için yetkililer kitle iletişim araçlarını kullanmışlardır. Fakat önlem olarak düşünülen televizyon yayınları dahi intiharı artırmıştır. Öyle ki, hazırlanan intihar önleme programının dört günlük dizi olarak yayınlanmasından sonra gençler arasında intiharlar ve intihar girişimleri artmıştır.⁸⁸

1.4.2.3. Psikolojik Etmenlerden Hareketle İntiharın Nedensel Açıklamasını Yapan Bazı Düşünürler:

1.4.2.3.1. *Delmas*, psikopatolojik açıklamalara değer vermesinin yanında sosyolojik açıklamalara da karşı çıkar. *Delmas*, “La Psycho-Pathologie du Suicide” adlı

⁸⁶Hamdullah Aydın-Salih Battal-Aytekin Özşahin-Nurdan Güleç-Gülnur Tekeli, “İntihar Davranışının Grup Üzerinde Etkileri”, XXIV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Serbest Bildiriler, Ankara 1988

⁸⁷ Özcan Köknel, *Depresyon: Ruhsal Çöküntü*, Altın Kitaplar Yay., İstanbul 1989, s.14

⁸⁸A.e., s.133

kitabında fikirlerini ileri sürer ve Durkheim ile Halbwachs'ın fikirlerini çürütmeye çalışır. Ona göre “intihar determinizmi kesinlikle kişisel bir determinizmdir. Yani kişi yaşamak olanağı varken ölümü seçer.” Delmas özellikle bu seçme deyimi üzerinde durur. Delmas'a göre bir problem olarak ancak gerçek intihar ele alınabilir, sözde intiharda ise hiçbir problem yoktur. Gerçek intiharların nedeni ise üç psişik halde belirir. 1. “Cyclothimique” çöküntü halleri, ya da melankoli nöbetleri 2. “Cyclothimie” kronik devamlı çöküntü halleri, yahut yapıdan ileri gelen çöküntü halleri 3. Yapıdan (constitution) ileri gelen aşırı heyecanlılıktaki (hyperemotivite) aşırı dönemler.⁸⁹

Ona göre intiharlara %90 yapıdan ileri gelen çöküntü halleri neden olmaktadır. İntiharda “anxiete” hali bu üç halde de temel nedendir. “Anxiete”, yani aşırı sıkıntı halinde intihar için en kuvvetli eğilim bulunur. Başlangıçta tamamen psikolojik açıdan intiharı açıklayan Delmas daha sonra bunun bir yapı sorunu olduğunu söylemiştir. Aslında Delmas intiharın nedenini yapıya, doğuştan getirilen bir takım değişmez kalıtsal özelliklere bağlamakla psikolojik alandan biyolojik alana yaklaşmaktadır. Böylelikle bir nevi intihar kader işi olmaktadır. Doğuştan yapısında “anxiete” bulunan kişi veya ailesinde böyle birisi bulunan kişi sosyal koşulları ne olursa olsun kaderi onu intihara sürükleyecektir. Delmas'ın gözünde intihar artık psikolojik nedenli bir olgu olmaktan çok biyolojik nedenli bir olgu olmuştur.⁹⁰

1.4.2.3.2. *Freud'a göre intihar ve cinayet, saldırganlık dürtüsünün değişik göstergeleridir. Ona göre, “ölüm içgüdüsünün önemli bir türevi olan saldırganlık dürtüsünün bireyin kendisine yöneldiği zaman kendini yaralama veya intihara, dışarıya yöneldiği zaman ise eşyaları kırıp, dökme, tahripkarlık, sözel tehditler ve bir başkasını öldürmeye kadar varabilen davranışlar haline dönüşebilmektedir.*⁹¹

Freud'a göre melankolikte bir gerileme vardır. Kişinin egosuyla içine yerleştirdiği sevgi objesi birbiriyle kaynaşmış durumdadır. Bu sevgi objesi kaybedilince, eğer normallerde olduğu gibi, insan başka yeni sevilen objeler edinmezse, o zaman realiteden uzaklaşır. Nitekim, melankolik başka objelere sevgisini yöneltemez, onlarla birleşemez.

⁸⁹ N. Arkun, a.g.e., s.137

⁹⁰ A.e., ss.137-138

Ancak kendi içindeki kendi egosuyla birleştirdiği objeye karşı sevgi saldırganlık kuvvetlerini yöneltmekle, onu yok etmekle objeye sahip olma yoluna gider. Bu psikolojik bir gerileme mekanizmasıdır.⁹²

1.4.2.3.3. *Schilder*'e intihar, “bir diğer insana yöneltmek istenen kızgınlığın kişinin kendi üzerine çevrilmesinin yanı sıra, sevgisini esirgeyen bu insanı cezalandırma ya da bir tür barış yapma isteğinin ve aynı zamanda baş edilemeyen güçlüklerden kaçışın ifadesidir.” Burada intihar, tamamen bireyin kişilik bozukluğu ve saldırgan tutumlarıyla açıklanmaya çalışılmışsa da yine de bu tanım freudçu tanımdan daha kapsamlıdır.⁹³

1.4.2.3.4. *Bernfeld*'a göre “intihar eden kişi, gerçekte bir başka insanı öldürmek istemektedir. İntihar eylemine geçebilmesi için bu insanı güçlü bir biçimde özdeşirmiş olması gerekir. Ancak o zaman kişi kendini öldürmekle, önceleri sevdiği ve sonraları nefret ettiği bu ikinci insanı da ortadan kaldıracığına inanabilir. Ayrıca öldürme isteğinden ötürü duyduğu suçluluğun karşılığını da ödemiş olur.”⁹⁴

1.4.2.3.5. *Coleman*, insanları intihara sürükleyen zorlayıcı, ruhsal boyutta, ilişkilerde bozulma , kendi benliğinde değer yitirme, varoluşun anlamından, yaşamın umudundan yoksun kalma olarak sıralıyor. Aslında *Coleman*'ın üzerinde durduğu şey kişilik ve değer anlayışıdır. Kişi değer yitimine uğradığında, kararsız ve yalnızlık duygusu yaşayacak anlamı çıkarılabilir. Bunun sonu da intihar olarak gözüküyor.⁹⁵

1.4.3. SOSYOLOJİK NEDENLER

Sosyologların intiharı incelerken birleştikleri nokta, intihara yol açan umutsuzluğun, çaresizliğin, sorunlara çözüm getiremeyişinin ya da çözümsüzlüğün sadece öznel olmayıp, toplumsal koşullarla birlikte düşünülmesi gereken bir süreç olduğudur. Birey-toplum etkileşimi ortaya çıkan sorunlar ne salt bireyin, ne de salt toplumun sorunudur. Neden-sonuç açısından bireysel ve toplumsal sorunlar birbirine bağlıdır. Başka

⁹¹ Işık Sayıl-Hüseyin Tuğcu, “Toplumumuzda İntihar ve Adam Öldürme Üzerine Kıyaslamalı Bir Çalışma”, XXIV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Ankara, 19-23 Eylül 1988, s.1

⁹² N. Arkun, a.g.e., s.139

⁹³ A. Erkul, a.g.m., s.264

⁹⁴ Aynı m., a.y.

⁹⁵ Aynı m., s.265

bir deyişle ailenin sorunları, çevresel koşullar, bireyin üzerinde etkili olmakta, onun davranışlarını tepkilerini etkilemekte ve yönlendirmektedir. Aynı şekilde bireyin sorunları da, bireyin ailesini, toplumsal çevresini etkilemektedir. Bireylerden oluşan toplum, bireylerin mimarı olmaktadır. Bu nedenle tek tek bireylerin davranışları ancak yaşadıkları toplumsal koşullar içerisinde değerlendirilirse anlam kazanmaktadır. İşte böyle bir anlayıştan hareketle sosyologlar intiharın nedenlerini kişinin dışında yani toplumda aramışlardır. Doğumundan ölümüne kadar toplumun çeşitli katmanlarından geçerek sosyalleşen birey, her katmanda kendisine bir şeyler eklemektedir.

1.4.3.1. Toplumsal Etmenlerden Hareketle İntiharın Nedensel Açıklamasını Yapan Düşünürler:

1.4.3.1.1. Quetelet'e göre "intihar toplumun korkunç bir düzenle ödediği bir borç, bir vergidir."⁹⁶

1.4.3.1.2. Masaryk, intiharla uygarlık arasında ilişki kurmuştur. Ona göre uygarlık ilerledikçe intiharlar artar; uygarlık azaldıkça intiharlar azalır, fakat adam öldürme oranı artar.

1.4.3.1.3. Morselli ve Ferri, adam öldürme ile intihar arasında ortak noktalar bulunduğunu savunmaktadırlar. Onlara göre, "hem intihar hem de adam öldürme yazın artar, kadından çok erkekte görülür ve her ikisinin frekansı da yaşla artar. Böylece gerek adam öldürme, gerek intihar soysuzlaşma işaretidir. Eğer toplumun uygarlık düzeyi aşağı ise, kişi bu soysuzlaşmayı başkasına saldırmakla; yüksek ise intiharla açığa vurur."⁹⁷

1.4.3.1.4. Quinney'e göre kentleşmiş ve endüstrileşmiş ülkelerde özellikle intihar oranları yüksek; öldürme olayları düşüktür. Kırsal bölgelerde ise bunun tersi bir durum vardır. Yani adam öldürme yüksek, intihar ise düşüktür.⁹⁸

⁹⁶ A.e., s.131

⁹⁷ A.e., s.132

⁹⁸ Tülin İçli, "Adam öldürme olayında Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Faktörlerin önemi", Hacettepe Ü. Edebiyat F. Dergisi, c.4, Sayı:2, Ankara, Ekim 1987, s.27

1.4.3.2. Uygarlık Düzeyi ve İntihar İlişkisi:

Çağdaşlaşma, terim olarak, gelişmiş kurumların, insan bilgisindeki artışı yansıtan ve hızla değişen fonksiyonlara uyarlanması sürecidir. Başka bir deyimle teknolojik, siyasi ekonomik ve sosyal gelişmede ileri ülkelerin ortak özelliklerinin ifadesidir. Modernizasyon ise eski bir olayın zamanımızdaki adıdır. Yani az gelişmiş ülkelere, gelişmiş ülkelerin vasıflarını kazandıran sosyal değişme sürecidir.⁹⁹

Cinayet ile intihar arasındaki karşılaştırmalı çalışmalarda intihar ile cinayetin ters orantılı olarak değiştiği görülmüştür. Şöyle ki, cinayetin fazla olduğu yerlerde intihar oranı düşük, intiharın fazla olduğu yerlerde ise cinayet oranı düşük bulunmuştur. Bunun yanı sıra intiharın herhangi bir sosyoekonomik düzey, eğitim ve etnik duruma bağlı olmadan görülebileceği, cinayetlerin ise düşük sosyoekonomik düzey ve eğitim durumlarında daha fazla görüldüğü bildirilmektedir. Literatürde intihar oranının gelişmiş ülkelerde, az gelişmiş ülkelere daha fazla olduğu ve bu oranın ekonomik çöküntü yıllarında arttığı, savaş yıllarında azaldığı, sosyal refah yıllarında ise değişme göstermediği belirtilmektedir. Bu nedenle intihardan “sosyal gerginliğin barometresi” şeklinde söz edilmektedir.¹⁰⁰

Savaş yıllarında ve ülkelerin gelişme dönemlerinde herkesin ortak bir amaç etrafında toplanmasından dolayı toplumsal bağlılık daha fazla olmakta ve buna bağlı olarak intiharlar azalma göstermektedir. Durkheim’in deyimiyle bu dönemlerde kolektif şuur her zamankinden çok bireysel tinleri kavramaktadır.

Geleneksel toplumlarda bireyselleşmeden önce toplumsal bilinç daha önemlidir. Toplumsal bilinç içerisinde bireysel bilinç erimiş durumdadır. Birey tek başına değil, soyuyla ailesiyle algılanır. Ailesel ve toplumsal bağlılıklar önemlidir. İleride değinileceği gibi bu aşırı bağımlılık intihara neden olabilmektedir. Buna karşılık uygarlık arttıkça toplumsal bağlılıklar azalmakta ve bireysellik ön plana çıkmaktadır. Hızlı teknolojik gelişme ile birlikte yüz yüze iletişim yerini yapay iletişimlere bırakmaktadır (telefon televizyon gibi). Otomatlaşma, teknolojik ürünlerin insanın emeğinin yerini almasıyla, makinede yok olma duyguları insanları sosyal yalnızlığa ve yabancılaşmaya itmektedir. Teknolojik devrimle ortaya çıkan çok sayıda ve değişik uyarıcılar, bunlara ulaşılsa da

⁹⁹ İzzet Er, *Din Sosyolojisi*, 1.bs., Akçağ Yay., Ankara 1998, ss.208-209

¹⁰⁰ I. Sayıl-H. Tuğcu, a.g.e., s.2

ulaşılamasa da yeni doyumsuzluklara ve doyumlara neden olmaktadır. Böyle bir süreç sonunda insanlar yaşamın anlamını sorgulamaya başlamaktadır. Yaşamın ve yaşanan hayatın değersizliğine inanılarak gerçekleştirilen intiharların genellikle yüksek bir uygarlığın göstergesi olarak düşünebileceğini söyleyen Alvarez'e göre "İntihar sayınızı söyleyin ne kadar kültürlü olduğunuzu söyleyeyim" denilebilmektedir.¹⁰¹

Türkiye'de Batı Anadolu'ya nazaran eğitim ve kültür düzeyi daha düşük sayılan bazı Doğu ve Orta Anadolu illerinde (Diyarbakır, Bitlis, Urfa, Sivas, Kırıkkale, Batman ve Ordu) dünyadaki eğilimin tersine intihar eden kadınların sayısı erkeklerden fazladır. Nitekim yakın dönemde Batman'da özellikle kadınlarda ufak bir salgın halinde görülen intiharlar hatırlandığında, modernleşme sancuları içindeki ülkemizde, toplumsal değişimin kadınların ruh sağlığına bire bir yansıdığını söylemek uçarı bir tahmin olmayacaktır.¹⁰²

Çeşitli Pasifik adası kültürlerinde intihar oranları hızlı modernleşmeye bağlı olarak artmaktadır. Sri Lanka'da intihar oranının 1955'ten 1974'e dek üç katına çıktığı ve bu durumun en çok Tamil etnik azınlığını etkilediği bulunmuştur. Bu durumun hızlı nüfus artışı, eğitim ve iş bulma olanaklarının kısıtlılığı ve istikrarlı toplumun bozulmasına bağlı olduğu ve Tamil azınlığının bütün bu kısıtlamalardan daha fazla etkilendiği öne sürülmüştür.¹⁰³

1.4.3.3. Medya (Kitle İletişim Araçları) ve İntihar İlişkisi:

Fransız felsefesinin önde gelen isimlerinden J. Baudrillard, uygar Batıyı kastederek, medyanın ulaştığı boyutu, "toplumsalın sonu" olarak ifade etmiştir. Kendisini kuramsal terörist ve nihilist olarak tanımlayan J. Baudrillard'ın temel tezi, Batının bir "illüzyon"lar dönemi yaşadığıdır. Ona göre çağdaş yaşamda hiçbir şeyin aslı yoktur, her şey görüntüdür. Dolayısıyla bir "gibi" ler dünyasında yaşanmakta ve medya bu "aldatmaca"da baş rolü oynamaktadır. Medya dünyanın dolaysız algılanmasını imkansız kılmakta, nesnelere sadece görüntüde varolan, varlıkları hissedilemeyen bir hale getirmektedir. Bu konuda daha da ilginç yorumlar yapan Baudrillard'a göre, "medyalar haberin ahlaksızlık aşamasıdır.

¹⁰¹ A. Alvarez, *İntihar: Kan Dökücü Tanrı*, Çev. Zühal Çil Sarıkaya, Öteki Yay., Ankara 1992, s.56

¹⁰² Kemal Sayar, "Toplumsal ve Ruhsal Dinamikleriyle İntihar", *Karizma Dergisi*, Sayı:12, Ekim-Aralık 2002, s.19

¹⁰³ Aynı m., a. y.

Medyalar olmasaydı terörizm olmazdı”. Modernist dünyada haber oranı arttığı ölçüde anlam oranı azalmaktadır. Kitleler onların yerine medyaların sunduğu gösteriyi izlemektedir.¹⁰⁴

Aslında medyanın yaşamsal gıdası çarpıcı olaylardır. İntiharlar da çarpıcı olduğuna göre medyanın ilgisi doğaldır. Fakat medyanın etik sınırlar içerisinde, olayları abartıp çarpıtmadan, olduğu gibi vermesi, toplumu doğru bilgilendirmesi de gerekmektedir. Bu durum da uyanık olmayı sağlar. Fakat özendirici, yanlış tasvir edici yayınlar olumsuz teşvik ve öğretici etki yapar.¹⁰⁵

Dünyada da medyanın dürüst ve tarafsız olması ile ilgili temel ilkeler gözden geçiriliyor. Mesela Freedom Forum’un dönem başkanı Charles L. Overby, alfabenin ilk beş harfini bir araya getirdi ve bunları altıncı harf olan F’ye eşitledi.

A+B+C+D+E=F formülündeki F’den amaç fairness yani kurallara uygun ve adil olma. Formül şu şekilde de açıklanabilir. Accuracy/doğruluk, yanlış yapmamaya özen gösterme+ Balance/denge, dengeli olmak+ Completeness/eksiksiz olma+ Detachment/yansız olma, objektif olma+ Ethics/ahlaki olma = Fairness/kurallara uygun, tarafsız ve adil olmak.¹⁰⁶

Yeni Türk Romanları Serisi başlığı altında basılan romanın adı; Üç Kızın Hikayesi. Roman’da Betigül adlı bir genç kızın babası kızını zorla evlendirmek istemektedir. Neticede Birgül son çare olarak, bir bardak tentürdiyot’u içerek intihar etmek istemiştir. Hizmetçi kızın çığlıklarını duyar ve doktor çağrılır. Gazetelerde haber olmasın diye iş ört bas edilir. Savuşturulmuş bir intihar vakası diye düşünülür. Asıl burada dikkati çeken ve çarpıcı olan doktorun söylemiş olduklarıdır:

“Sana bir şey söyleyeyim mi Beti, yalnız sana değil bütün genç kızlara!

Bir genç kız için intihara teşebbüs, rezaletten başka bir şey değildir. Annene kızar intihara kalkarsan, elalem namusuna toz kondurur. Fasulyenin tuzu az diye kızar intihara kalkışırsın, konu komşu ‘Kim bilir hangi şoförü seviyordu da babası vermedi’ der, namusuna çamur kondurur. İntihar bunun için fenadır. Doğru dürüst bir iş için bile olsa her

¹⁰⁴ Jean Baudrillard, “Sessiz Yığınların Gölgesinde Ya da Toplumsalın Somu” Çev. Oğuz Adanır, Ayrıntı Yay., Renk Basımevi, İstanbul 1991, s.7

¹⁰⁵ Nevzat Tarhan, “Neden İntihar”, *Karizma Dergisi*, Sayı:12, Ekim- Aralık 2002, s.44

intihar mutlaka namusa toz kondurur. Hem bana bak Beti! Tentürdiyotla intihar olmaz. Genç kızların aklında bulunsun, sakın tentürdiyotla intihara kalkışmayın kepezeliiktir.”¹⁰⁷

O günlerde de bu günde intiharın çevre ve özellikle medya tarafından şişirilip sansasyonel bir haber niteliğine getirme arzu ve isteği hissedilmektedir. Ayrıca intihar genç kızların namus meselesi olarak görülmektedir. Güneydoğu’da hemen intihara karar verilmiyor, çünkü elalem derhal kızın namusu için dedikoduya başlar. Bu da sosyal olarak daha büyük bir intihar demektir. Nitekim yapılan çalışmalarda kadınların daha çok intihar ettiği ve garantili yöntemler seçtiği bilinmektedir. Çünkü ölmek daha sonra ölümden beter bir hayat, şiddet demektir.

Goethe, Genç Wertrher’in Acılar’ını yayınladıktan bir süre sonra Almanya’da gençler arasında intihar salgınının olması intiharın kitle iletişim araçlarıyla yaygınlaşabileceğinin örneklerinden biriydi. Antik Isparta’da bin yıllar öncesinde görülen ve kadınlar arasında yayılan bir intihar salgınının öne ilginç bir tedbire başvurularak önlenmiştir: İdarecilerin intihar ederek ölen kadınların bedenlerinin şehrin meydanında çırılçıplak teşhir edileceğini ilan ettikten kısa bir süre sonra salgın, kesilivermişti. Bunun yanında şöhretlerin intiharı da gençlerin kısa sürede intihara yönelmesinde etkili olabilmektedir.¹⁰⁸

“Medyanın özendirici etkileri birkaç başlık altında toplanabilir:

1. Açık veya örtük intiharlar gerçek intihar öyküleri yayımlandıktan hemen sonra artmaktadır.
2. Öykü ne kadar açık anlatılır, ayrıntıları ne kadar kamuya açılırsa sonrasında intiharlarda o kadar artış olmaktadır.
3. Öykünün en yaygın dolaşıma girdiği bölgelerde intihar oranlarındaki artış en fazladır.
4. Artış en çok gençlerde görülmekle birlikte diğer demografik guruplarda da görülebilmektedir.

¹⁰⁶ Ekrem Dumanlı, *Medya-Makasların Gölgesinden İlkelerin Zirvesine*, Zaman Kitap, Haziran 2003, s.40

¹⁰⁷ Nevval Sevindi, “Kendi Varlığımın Sesi Olayım İstedi Yazık ki Kadınım”, *Karizma Dergisi*, Sayı:12, Ekim-Aralık 2002, ss.64-65

¹⁰⁸ K. Sayar, a.g.m., s.22

5. Kanıtlar gerçek intihar öykülerinin taklit intiharı artırdığı yönünde ikna edici deliller sunmakla birlikte kurgusal öyküler için bu bağ daha zayıf görünmektedir.”¹⁰⁹

1.4.3.4. Kentsel Yaşam ve İntihar İlişkisi:

Londra kentindeki intiharları inceleyen Sainsburg, kentsel yaşamda toplumsal bağlılığın zayıf veya kuvvetli oluşundan hareketle, “toplumdan kopma duygusunun” intiharların oluşumunda en önemli etmen olduğu kanısına varmıştır.¹¹⁰

Köy ve kent arasında, sosyal ilişkiler, üretim biçimi, gelenek görenek, nüfus yoğunluğu, doğal çevre vb. yönlerden ayrılıklar vardır. Birincil ilişkilerin yaşandığı köylerde duygu, inanç ve bilgi bağları kentlere oranla daha yoğun ve kuvvetlidir. Kentsel yaşamın hızından daha uzak olan ve doğaya daha yakın olan köyle, toprağa bağlı bir yaşam biçimi sürmektedir. Kentsel yaşamın heterojen yapısına karşılık, kırsal homojen yapısı sosyal iletişimi kolaylaştırmakta ve geleneksel yapı sosyal organizasyonu devam ettirici bir etki yapmaktadır. Ancak teknolojik gelişmeyle birlikte, tekniğin köylere kadar girmesi sosyal yapı ve organizasyonda bazı değişmelere yol açmıştır. Bununla birlikte sanayileşme ve buna bağlı olarak teknoloji ile gelişmeyle sosyal organizasyon bozukluğu kentlerde daha şiddetle kendini gösterebilmektedir.

Köy-kent farklılığını ayrıntılarıyla inceleyen Sorokin ve C. Zimmerman, kentlerdeki sosyal organizasyon bozukluklarının, toplumun sağlık dengesi bozulunca intihara kadar varan sonuçlar doğuracağını ifade etmektedirler. Kent yaşamının, köy yaşamından daha hareketli olduğuna değinerek, kent hayatındaki hareketliliğin hem nedeni hem de sonucu olarak gelenekten uzaklaşma aşırı şüphecilik, ukalalık gibi halleri görmektedirler. Kişilikteki ve toplumdaki elemanların bir çoğunun bozulmasının nedeni olarak da bu halleri görmektedirler.¹¹¹

¹⁰⁹ Aynı m., ss.22-23

¹¹⁰ Engin Gençtan, *Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*, Remzi Kit., İstanbul 1988, s.199

¹¹¹ N. Arkun, a.g.e., s.195

1.4.3.5. Göç Olgusu ve İntihar İlişkisi:

Hızlı ve çarpık kentleşme sonucu bir çok sorun gündeme gelmektedir. Kentleşme sürecinin oldukça hızlı işlediği Türkiye gibi ülkelerde, çok büyük miktarlarda nüfusun kısa bir zaman dilimi içinde kentlere göç etmesi, eğitim, sağlık, beslenme, konut vb. alanlarda ciddi sorunlar yaratmaktadır.¹¹² Kırsal kesimden daha iyi bir yaşam sürebilmek için kente göçen birey, iş bulamamakta ya da marjinal işlerde çalışmaktadır ve konut ihtiyacını en masrafsız yoldan halletmek için genellikle gecekondualarda yaşamayı seçmek zorunda kalmaktadır. Bu arada kente uyum sorunu da başka bir boyutta kendisini etkilemektedir. İşsizlik, değer çatışmasından kaynağını alan uyumsuzluk vb. nedenler birey için yaşamı çekilmez hale getirebilmekte ve onun geldiği köye geri dönmekle intihar arasında seçim yapmasına neden olabilmektedir. Eğer köyüne dönmeyi onuruna yediremiyorsa, intihar onun için bir kurtuluş olmaktadır. Örneğin, Hong Kong kentindeki intihar olaylarını inceleyen Yap, bu kentteki intihar olaylarının, özellikle kırsal bölgelerden göç etmiş kişiler arasında en yüksek oranda olduğunu saptayarak toplumsal etmenlerin önemini doğrulamıştır.¹¹³

Şehirlere göç eden insanların göç öncesi geçim sağlama yollarının tarım ve hayvancılığa dayalı olması nedeniyle şehirde iş bulmalarını sağlayacak bir meslekleri yoktur. Mesleksizlik sadece işsizliği değil, şehre uyumu da etkilemektedir. Çünkü bir insanın kentlileşmesindeki en önemli unsur geçimini şehre yönelik işlerde sağlamasıdır. Bunun yanında şehirlere konut sağlama sorunu ekonomik durumla ilgili bir sorundur. Çünkü bir çok göçmenin konut sorunu henüz çözülmüş değildir. Ayrıca konutla ilgili en önemli problemlerden birisi de konutlarda oda başına düşen nüfus sayısıdır. Çünkü aynı evde birden fazla ailenin oturması oranı azımsanmayacak seviyededir. Oturulan konutlar, gecekondu ve gecekonduya benzer müstakil evlerden oluşmaktadır ve bu evlerin alt yapısı da problemlidir. Apartman dairesi olarak nitelendirilen yerler bile çoğunlukla düşük kaliteli yerlerdir.¹¹⁴ Kısacası, göçle birlikte ortaya çıkan işsizlik, konut problemi gibi sorunlar şehre

¹¹² S. Kemal Kartal, *Kentleşme ve İnsan*, TODAİE Yay., Doğu Matbaası, Ankara 1978, s.11

¹¹³ E. Gençtan, a.g.e., s.200

¹¹⁴ Ahmet Türkyılmaz-Abdulhaluk Çay-B. Zakir Avşar-Mustafa Aksoy, *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Terör Nedeniyle Göç Eden Ailelerin Sorunları*, (Aile Araştırma Kurumu Projesi), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998, s.85

uyum probleminin alt başlıklarıdır. Bu insanlar göç etmeden önce kendilerini intihar etme eşiğine getiren bu problemler kendileri açısından ortada yoktu.

1.4.3.6. Aile ve İntihar İlişkisi:

Toplumsal bir kurum ve toplumsal yapının parçası olan aile de bazen intihar eğilimini güçlendirmekte ve intihar için zemin hazırlayabilmektedir. Bireyin sağlıklı bir kimliğe kavuşması, üyesi olduğu ailede diğer bireylerin görevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirmeleri ile mümkündür. Sağlıklı aile ortamında yetişen kişiler ruhsal yönden daha güçlüdürler, bunalıma girmez, şüphecilik göstermezler; çevredeki diğer insanlarla iyi ilişkiler kurabilirler. Böyle kimselerin geleceğe yönelik olumlu beklentileri vardır. Buna karşılık sağlıksız aileden gelen kimselerde ise içe kapanıklılık, bağımlı kişiliklilik, çevresi ile iyi ilişkiler kuramama, geleceğe olumsuz bakma gibi kişilik özellikleri söz konusu olabilir.¹¹⁵

Kişinin intihara yönelmesi, içinde büyüdüğü aile ortamı, ailedeki sağlıksız iletişim, bozuk aile ilişkileri rol oynamaktadır. İntihar girişiminde bulunan aile fertleriyle yapılan görüşmelerde bireylerin büyük bir kısmı, ailelerinde sağlıksız ve çatışmalı ilişkilerin olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında gençler aileleri ile sorunlarını paylaşamadıklarını, aileden destek göremediklerini ve aile içinde iletişim güçlüğü olduğunu ifade etmişlerdir.¹¹⁶

Bu günkü modern dünyamızdaki ailelerde çocuklar, aynı rekabet ve kabul edilmek baskısı altında bulunmakta ve yetişkinler gibi kendi gelecekleriyle ilgili aynı endişeyi duymaktadırlar. Başarılı ailelerin, çocuklarının da başarılı olması ve ailelerinin onurunu koruması şeklindeki istekleri, çocuklarda korku ve endişeye yol açmaktadır. Çocuklar genellikle, şefkatli bir ailenin yardım, cesaret verme ve anlayışından yoksun olarak, tek başlarına bu problemlerin karşısında durmaktadırlar. Bir çok çocuk, ailevi davranışların

¹¹⁵ Ladiper Gürakar, *İntihar ve Aile İşlevleri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Çalışma*, H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Haziran 1991, s.2

¹¹⁶ Refia Palabıyıkoglu-Semra Azizoğlu-Hülya Özyağar-Akif Ercan, "İntihar Girişiminde Bulunanların Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi," *XXV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışması*, Mersin, 15-23 Ekim 1989, s.2

kurbanıdırlar. Bu gençlerin bir çoğu, basit bir ruhi sarsıntıya karşı koymaya bile hazır değildirler.¹¹⁷

Aslında her aile kendine özgü bir yapı gösterse de içinde yaşadığı toplumun temsilcisidir, toplumun genel özelliklerini yansıtır. Ancak her ailenin de kendi başına bir kişiliği olduğu da söylenebilir. Bu nedenle çocukların ruh sağlıklarının iyi veya kötü olmasında en belirleyici etken ailedir.¹¹⁸

1.5. İNTİHAR VE DİN

Durkheim'e göre intihar üzerinde, dinsel inançların etkisi diğer bütün etmenleri bastırarak ölçüde büyüktür. Çünkü dinin temel işlevi, bütün insanları aynı inanç düzenine bağlayarak toplumsallaştırmasıdır. Durkheim, Protestan ülkelerde görülen intihar olaylarının, Katolik ülkelere oranla çok daha yüksek düzeyde olması durumunu bu temelde açıklar. Protestanlığın, Katolikliğe oranla daha az bütünleşmiş oluşu ve özgür iradenin daha serbest oluşu gibi etmenler Katolik kilisesine göre Protestan kilisesinin, bireysel düşünceye daha geniş yer vermesi sonucunu doğurmuştur. Durkheim'a göre bir dinsel toplulukta birey kendi yargılarına ne kadar çok yer veriyorsa, bu dinsel topluluğun bireylerin yaşamındaki yeri o denli sınırlı olmaktadır. Bu durumsa, intiharın önlenmesinde dinin durdurucu etkisini azaltmaktadır.¹¹⁹

Stack dinî inanç ve intihar arasındaki ilişkiyi ortaya koyduğu teorisinin temel önermelerini şu şekilde belirlemiştir.¹²⁰

1. Ahiret hayatı mutluluk vadettiği için, mesela işsizlik, boşanma, fakirlik vb. den dolayı strese giren insanlardaki zorlu sıkıntıyı pozitif yönde dengeleyebilir. Eğer insanlar bu stresi ahiret inancından kaynaklanan ebediyet mefhumuna bağlı olarak kısa süreli bir fenomen olarak görürlerse strese tahammül güçleri daha fazla olur.

¹¹⁷ Leslie Mc Cullough, "İntihar- Sebepleri Nedir ve Ona Nasıl Engel Olunur?", Çev. Hüseyin Peker, 19 Mayıs Ü. İlahiyat F. Dergisi, Sayı:2, Yıl:1987, s.109

¹¹⁸ Atalay Yörükoğlu, *Gençlik Çağı- Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları*, 10.bs., Özgür Yay., İstanbul 1998, s.158

¹¹⁹ N. Özçelik, a.g.e., ss.88-89

¹²⁰ Steven Stack, "Dindarlık, Depresyon ve İntihar", Çev. Talip Küçükcan, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 2001, Sayı:7-8, s.7

2. Elem ve kederler bir mana içeriyor olabilirler; Tanrı'nın iradesi böyledir. Başa gelen kötülüklerin bir başka anlamı da, hüznün ve kederlere gösterilen sabır ve başa çıkmanın değerini göstermede yatmaktadır.

3. Tanrı'nın gözetlediğine ve insanların elemelerini bildiğine olan inanç insanları daha tahammüllü kılar.

4. Din, toplumun materyalist anlayışa dayalı sınıflandırma sistemine alternatif olarak kutsal bir rütbe ya da sınıflandırma sistemi sunar. Dolayısıyla birey öz saygısını/haysiyetini (self-esteem), özellikle birey toplumun hiyerarşik düzeninde başarısız olmuşsa, ruhsal açıdan başarılı olma hedefiyle geliştirebilir.

5. Duyan ve isteklere cevap veren bir Tanrı'ya olan inanç bazı insanların sıkıntılı hayat şartlarını başarıyla atlatmalarını sağlayabilir.

6. Din genellikle fakirlikten övgüyle bahseder. Mesela, İncil'e göre devenin iğne deliğinden geçmesi zengin bir kimsenin cennete girmesinden daha kolaydır.

7. Şeytan'ın varlığına olan inanç kişiyi kötülüklerle karşı mücadeleye sevkeder.

8. Dinler ideal rol modelleri (ideal tip insan) takdim ederler. Mesela İncil'deki Eyüp Peygamber modeli bunlardan birisidir. Bu "model"deki insanlar, elem ve sıkıntılara göğüs germişler ve zorluklar karşısında intihara teşebbüs etmemişlerdir.

Kuşkusuz bu maddeler hayat kurtaran inanç listesi olarak görülmemeli, fakat bazı temel inanç unsurlarının intihar riskini azalttığını gösteren örnekler olarak değerlendirilebilir.

Dini inançlara bağlanmanın intiharları önlemede bir kalkan vazifesi görüp görmeyeceği konusuna değindikten sonra genel olarak dinlerin intihara bakış açılarını değerlendirmekte fayda vardır. Bu bağlamda semavi dinler olarak bilinen tek tanrılı ve peygamberli dinlerde intihar davranışı olumlu bulunmamış, hatta hemen hepsinde yasaklanmıştır. Bu dinlerde temel mantık "canı veren Tanrıdır alacak olan da o olmalıdır." Bazı ilkel dinlerde intiharın teşvik edildiği de bilinmektedir. İntiharı hastalıklı bir ruh yapısının ürünü olarak gören Hançerlioğlu,¹²¹ bu olgunun felsefi alanda bir çok öğretinin konusu olduğunu ve bu dünyanın sorunlarını çözmekten uzak bulunan tanrı bilim de, tanrısal yaratmayla çelişik olduğundan kendini öldürmeyi çoğunlukla yasaklamakla

beraber, öte dünyanın sonsuz yaşamını överek kendini öldürmeyi el altından onaylamaktadır görüşünü ileri sürmektedir. Bu görüşünü “yaratma sorunu bulunmayan dinler -örneğin janizm- kendini öldürmeyi en büyük erdem sayarak açıkça onaylar.”¹²² diyerek, doğrulamaya çalışır. Oysa, tek Tanrılı dinler için böyle bir temellendirme doğru olmaz.

Doğu Ülkelerinde de bazı dinler intiharı hoş görmüşlerdir. Örneğin Brahman ve Budist dinlerine göre beden değersizdir ve her an terk edilebilir.¹²³ Yine Hindistan’da yaygın olan “sutte” geleneği ile kocalarının ölümünden sonra dul kalan kadınların kocalarının cesediyle birlikte yakılması ve Japonların onur uğruna ve bir görev düşüncesiyle “harakiri” yaparak kendilerini öldürmeleri, intiharın sosyal bir gelenek olarak yerleştiğini göstermektedir. Özellikle Çin ve Japonya’da intihar eski çağlardan beri oldukça yaygın olmuş ve insanların davranışlarında büyük bir etkisi olmuştur. Japonya’da Samuray zihniyeti ağırlıktayken intihar bir çeşit ahlak yücelmesi olarak övülmüştür.¹²⁴

Bununla birlikte dinsel doğmaların yaşamı fazlasıyla etkilediği orta çağda intihara karşı alınan dinsel tavır daha belirgindir. Orta çağda intihar ederek ölenlerin, bütün yaşamları boyunca günahkar ve suçlu oldukları kabul edilmiş, intihar eylemiyle tanrı katında bağışlanmaz günah işledikleri düşüncesi egemen olmuş ve yayılmıştır. Bu düşüncenin sonucu olarak intihar edenlerin cesetleri çeşitli şekillerde cezalandırılmıştır.

Yasalarında şiddet, alçaltma, korku ve dehşetin yeri olmayan Hıristiyanlık öncesi Romalılar, intihara ne korkuyla, ne tiksintiyle bakmışlar ne de intiharı günah saymışlardır. Yunanlıların da intihara bakış açısı Romalılara benzemektedir. Dolayısıyla Hıristiyanlık öncesi Yunan ve Romalılarda intiharı yasaklayan bir anlayış yoktu ve intihar etme özgürlüğü temel insan haklarından biri sayılmaktaydı. Hatta insanın saygınlığını koruyabilmesi için tek çıkış yolu olduğu durumların bulunduğu inanılmış ve bu nedenle intihar edenler onurlandırılmıştır.¹²⁵ Örneğin, Yunan Filozofu Democrit yalnızca entelektüel başarıları için değil, zihinsel melekelerini yitirdiğini anladığında kendi kendini aç bırakarak

¹²¹ Orhan Hançerlioğlu, *Felsefe Ansiklopedisi*, Remzi Kit.,c.3, İstanbul 1977, s.270

¹²² A.e., s.270

¹²³ N. Arkun, a.g.e., s.117

¹²⁴ Arnold Toynbee-Ikeda Daisaku, *Yaşamı Seçin*, Çev. Umut Arık, Ankara Ü. Basımevi, Ankara 1992, s.179

¹²⁵ A.e., ss.178-179

ölüme terk ettiği için de onurlandırılmıştır. Yine J. Caesar'a dayanmadığı için klasik çağ düşünürü Cato, Pompey'in yanında Cumhuriyeti korumak için giriştiği savaşta Caesar'a yenilince, askerlerin kurtulanlarını deniz yoluyla kaçıtır, ama Caesar'ın askeri güçle elde ettiği yasal olmayan diktatörlük rejimine boyun eğmektense intihar etmeyi seçer. Cato, başarısız bir politikacı olduğu halde saygınlığını kazanmak amacıyla intihar etmekle onur kazandığından, ölümünden sonraki bir buçuk yüz yıl boyunca Caesar'ın mutlak Roma İmparatorluğu rejimine en başarılı muhalefeti yaratmıştır.¹²⁶

Hıristiyanlıkta, ne Eski Ahit ne de Yeni Ahit intiharı doğrudan yasaklar. Hıristiyanların kutsal kitabı olan İncil'de intihar ya da intihar girişimi sözü geçmemektedir. Fakat dört ayrı olgu nedeniyle intihar olayı anlatılmaktadır. Bu dört ayrı olay, Eski Ahitte adı geçen Samson, Savi, Abimelech ve Achitophel'in intiharlarıdır.¹²⁷ İncil'de söz konusu kişilerin intiharı anlatılırken hiçbiri ters bir yorumla karşılaşmamakta ve hemen hemen hiçbir yorum yapılmamaktadır. İncil'in kesinlikle bir yasaklama ya da kendini öldürme olaylarını değerlendiren bir tutumunun olmadığı söylenebilir. Havariler de intiharın günah olduğundan bahsetmemişlerdir. İntiharın bir suç olduğu olgusu Hıristiyanlığa sonradan girer. Altıncı yüzyıla kadar böyle bir şey söz konusu değildi, sonradan kilise ona karşı çıkan konularla donatıldı. İntihar eden ilk Hıristiyanlardan birçoğunu Aziz olarak ilan eden St. Augustine intiharı yasaklayan ilk Hıristiyan'dır. Akinolu Thomas, Hıristiyanlar için, "Adam öldüren sadece bedenini öldürür. Kendini öldüren hem bedenini hem ruhunu öldürür" demektedir.¹²⁸ ...Ve tek otorite, altı on emrin özel bir yorumuydu: "Sen öldürmeyeceksin" Hıristiyan anlayışın temelinde "hayat Tanrının bir bağıışı olduğu için onu reddetmek Tanrıyı reddetmek ve onun istemine karşı gelmektir; O'nun suretini öldürmek, O'nu öldürmektir.¹²⁹ fikri yattığından, İntiharı onaylamadığı sonucu çıkarılıyordu. Hıristiyanlık doktrinine göre, intihar eden bir insan Tanrıya karşı suç işlemiş sayılır.

¹²⁶ A.e., s. 272

¹²⁷ A. Alvarez, a.g.e., s.51

¹²⁸ Anthony Smith, *İnsan Yapısı ve Yaşamı*, Çev. Erzen Onur, Nida Tektaş, 1.bs., Remzi Kit., İstanbul 1972, s.298

¹²⁹ A. Alvarez, a.g.e., ss. 51-52

Tanrının işine karışmış olur. İnsanın ne zaman öleceğine karar verebilme hakkına yalnız Tanrı sahiptir.¹³⁰

Toynbee, Hıristiyanlıkta intihar etmiş bir kişinin kilise yakınlarındaki özel alanlara gömülmesine izin verilmez demektedir. Hıristiyanların çocuk aldırma ve düşürmeyi aforoz etmeleri gibi, intiharı da aforoz etmeleri Romalıların kasıtlı cinayetlerine ve umursamazlığına tümüyle yabancı bir yaşama anlayışına dayanır.¹³¹

Kısacası Hıristiyanlık din anlayışı, Musevi-Helen geleneğe oldukça yabancı olan intiharı daha sonraki yorumlarında resmen suç kategorisine sokmuştur. Bu durum, Hıristiyanlığın sonradan keşfettiği karmaşık bir buluş olmasına rağmen Avrupa'ya bir sis perdesi gibi çökmüştür.¹³²

İntiharı yasaklayan başka bir öğreti de Judaism'dir. Judaism, hayatın kutsallığı üzerinde durmuştur ve Yahudilikte intihar son zamanlara kadar az görülmüştür. Yahudi aleyhtarlığının en şiddetli olduğu dönemler dışında Yahudiler arasında kendilerini öldürenlere pek rastlanmamıştır. Yahudilerin kanun ve tefsir kitabı olan Talmut, intiharı bir günah saymakta ve intihar eden kişi için geleneksel cenaze törenini kabul etmemektedir; intihar eden kişinin cesedi adam öldürenlerin ve serserilerinki gibi törensiz ve ayrı yerlere gömülmektedir.¹³³

İslam dini insanın kendisini öldürmesini yasaklamıştır. Bu hüküm, İslam'ın temel kaynakları olan ayet ve hadislerde de görülebilir. Nitekim Nisa suresi 29. ayetinde de: "Ey iman edenler, mallarınızı aranızda haksız bahanelerle yemeyin. Ancak kendiliğinizden karşılıklı rıza ile yaptığınız bir alışveriş bunun dışındadır. Kendi kendinizi öldürmeyin! Allah size karşı gerçekten merhametlidir." buyrulmaktadır.

İsra suresi 33. ayetinde ise şöyle buyrulmaktadır. "Allah'ın haram kıldığı canı, haklı bir sebep olmadıkça, öldürmeyin; kim haksız yere öldürürse, velisine hakkını arama hususunda tam bir yetki vermişizdir. O da öldürmede aşırı gitmesin; çünkü o, yardıma eriştirilmiştir." Burada, "Hiçbir canı öldürmeyin" yasağı, sadece başkalarını değil, kişinin

¹³⁰ A. Toynbee, a.g.e., s.178

¹³¹ A. Alvarez, a.g.e., s.52

¹³² A.e., s.52

¹³³ N. Arkun, a.g.e., s.117

kendi canını da kapsamı içine almaktadır. Çünkü o da bu emri takip eden yasağın içine dahildir. Bu nedenle intihar da cinayet kadar büyük bir günahdır. Bazı kimseler, kişinin kendi nefsi(canı) üzerine hakim olduğu fikrini ileri sürerek insanların kendilerini öldürmelerinde veya servetlerini yok etmelerinde hiçbir günah olmadığını ileri sürmektedirler. Halbuki İslam dininin intiharı yasaklaması, insana verdiği değere bağlıdır. Çünkü, insanın kendi bedenine sahip olmadığı, onun “emanet” olduğu anlayışı vardır. İslam inancında “emanete hıyanetlik” düşünülemez. Kendi malından, canından daha çok önem verilir.¹³⁴

İslam dini akli olmayana herhangi bir yükümlülük bildirmediği için onların intiharına da ceza vermemiştir. Akıl hastalarının en iyi şekilde bakılması beslenmesi, giydirilmesi söylenmiştir. Nitekim İslam ülkelerinin bir çoğunda (geçmişte) özellikle Osmanlılarda, onlara bıldırcın eti yedirilir, ipekten elbiseler giydirilir, onlar kuş tüyünden yataklarda yatırılırdı.¹³⁵

Ayrıca, “Ancak kafirler Allah’tan ümit keser” ayeti de intiharı menetmektedir. Çünkü fert ne yaşarsa yaşasın, İslam’a göre bu bir imtihandır. Ferdin bundan ders alması, hatalarını bulması ve çıkış kapısı araması istenmektedir. Teslimiyetçilik, boş vermişlik ve tembellik istenmeyen davranışlar olarak ilan edilmiştir. Kişi sürekli azimli olmaya dirençli olmaya, ümitli olmaya hayatta kalmaya teşvik edilmiştir.¹³⁶

İslamiyet’e göre intihar eden kişinin cenaze namazının kılınıp kılınmaması konusunda değişik görüşler vardır. Şarih İbn-i Battal’a göre “Fukaha ve Ehl-i Sünnet Uleması ittifak etmiştir ki, Hayatına kasteden bir kimse, bu çok çirkin hareketi ile İslam camiası haricine çıkmış olmaz. Binaenaleyh namazı kılınır. Günah kendisine aittir. İmam Malikin mezhebi de budur.”¹³⁷ görüşünü ileri sürmektedir.

Farklı bir görüşe göre de “intihar eden kişinin namazı kılınmaz, çünkü intihar eden bir kimse kendi nefesine zulmetmiştir.”¹³⁸ deniliyor. Diğer bazı hadislerde de konuyla ilgili

¹³⁴ Nihat Kaya, *Neden İntihar ediyorlar?*, Nesil Matbaacılık, İstanbul 1999, s.64

¹³⁵ A.e., s.66

¹³⁶ A.e., s.67

¹³⁷ Zebidi, A.L., *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih*, Çev. Kamil Miras, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., c.4, Ankara 1976, s.562

¹³⁸ A.e., a.y.

olarak “kulum kendi kendisine(ölüme teşebbüs ederek) bana takaddüm eyledi. Ben (de) ona Cenneti haram kıldım.”buyurdu diye intiharın onanmadığı ileri sürülmüştür. Yine bir rivayette şöyle deniliyor:¹³⁹ “Dünyada bir ip ve benzeri ile kendini boğan kimse Cehennemde kendini boğarak, bıçak gibi şeylerle kendini vuran da Cehennemde kendini vurur (cezalandırır). Kişi kendini bir dağın tepesinden atar da öldürürse, o kimse Cehennem ateşinde sonsuza değin ceza çeker. Kim de zehir içerek kendini öldürürse, bu da Cehennem ateşi karşısında ebedi olarak zehir kadehi elinde içecektir. Kim ki canına bıçak vesaire ile vurarak katlederse, bu da Cehennem ateşinde bıçağı elinde daimi ve ebedi karnına saplayarak azap çekecektir.”

Görüldüğü gibi dinler intiharı bazı felsefecilerin belirttiği türden gizli de olsa teşvik etmemektedir. Temel dayanak noktaları da “insanı Tanrı yaratmıştır. O halde insan Tanrının emirlerine uyacaktır. İntihara kalkışan kişi, canı verecek ve alacak olan Tanrının emirlerine karşı çıkmış olur” ki, bu da dinlerin intihara karşı çıkması için yeterli sebep sayılmaktadır. Genellikle sonradan din bilginleri tarafından bu konu daha radikal şekle dönüştürülmüştür.¹⁴⁰

1.6. İNTİHAR VE SOSYAL DEĞİŞME

“Toplumsal değişim, değişim kelimesinde de ifadesini bulduğu gibi, zaman içerisinde gerçekleşmektedir. Bu durum da, toplumsal değişimin zamana bağlı tarihi bir süreç olduğunu tespit etmeye imkan vermektedir.”¹⁴¹ Ayrıca toplumsal değişim, “istikrarsızlık kaynağı olabilir, ama mutlak anlamda istikrar karşıtlığı içinde ele alınamaz. Sağlıklı değişim, istikrarı bozmayan değişim veya istikrarlı değişimdir. Nitekim başta Durkheim olmak üzere bir çok sosyolog, değişimle birlikte gelen sosyal huzursuzluklara karşın istikrar ve bütünleşme üzerinde önemle durmuşlardır. İstikrar, değişime engel olmadığı gibi değişimin toplumun huzurunu bozmaması, toplumun geleceği konusunda olumlu olması için de gereklidir. Bu çerçevede denilebilir ki istikrar ve istikrarlı değişim,

¹³⁹ A.e., s.564

¹⁴⁰ Ali Erkul, “Kavramsal Düzeyde İntihar Tartışmaları”, *Cumhuriyet. Ü. Fen Edebiyat F. Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 15, 1993, s.266

¹⁴¹ Ejder Okumuş, *Toplumsal Değişme ve Din*, İnsan yay., İstanbul 2003, s.21

toplumun yapısal unsurlarının, toplumu denge halinde tutan özellik ve etkenlerin sağlamlılığına veya sağlam bir biçimde inşa edildiğine de işaretir”.¹⁴²

“Sosyal Değişme”, geniş anlamlar içeren ve “sosyal yapı” ile birlikte hemen hemen sosyolojinin tamamını ifade eden bir terimdir. Sosyal yapı, toplumda yeri olan bütün kurumlar ve kıymetler sistemini kapsayan durağan bir durumu açıklarken, buna karşılık sosyal değişme, bu kurumlar ve kıymetler sisteminin gösterdiği dönüşümleri anlatan dinamik bir ifadedir. Görüldüğü gibi sosyal değişme sosyal yapıya da içine alan kapsamlı bir terimdir. Sosyal değişmeyi en güzel Sorokin’in şu ifadesi açıklar: “fizyolojide kan dolaşımı ne ise sosyolojide de değişme odur”.¹⁴³

Bunun yanında sosyal değişme, genel olarak varlıktaki değişme kavramına tabidir ve fakat sosyal tekamül kavramından daha geniş bir kavramdır. Çünkü sosyal değişme, istikamete ait bir değer ve kalite söz konusu olmadan vuku bulan her türlü değişmelerdir. “İlerleme ve çeşitlilik, bir takım felsefi belirsizlikler içinde yorumlanır. Her ikisi de insana ve tabiata bağlanır, insan ve tabiat da ilerleme ve çeşitliliğe bağlanmıştır. İlerleme ve çeşitlilik, tabiat ile insanın karşılıklı uyumunu takip etmektedir.”¹⁴⁴

Toplumsal değişim toplumsal hayatın bir geleneğidir. Hiçbir toplum hareketsiz değildir. Her toplumun kendine özgü bir dinamizmi vardır. Her toplum az veya çok değişimi yaşar, tecrübe eder. Bir toplumda değişim düşük yoğunluklu, başka bir toplumda yüksek yoğunluklu, bir toplumda yavaş, başka bir toplumda hızlı tempoda olabilir. Bu çerçevede değişimin, zamana ve topluma göre farklılık arz ettiği söylenebilir. Her halükarda değişim, her insan topluluğunun değişmez karakteristiğidir. Her toplum, sürekli bir değişim süreci ile karşı karşıyadır. Bu anlamda toplumu, bir toplumun zaman içindeki hareketliliği ve değişimi olarak tanımlamak da mümkündür.¹⁴⁵

Sosyal bozuklukların ve düzensizliklerin ferdin hayatını anlamsızlaştırması, geleceğini belirsizleştirilmesi, onu güçsüz ve çaresiz bir duruma itmesi, intiharın meydana gelmesinde önemli rol oynamaktadır.

¹⁴² A.e., s.26

¹⁴³ Zeki Arslantürk-Tayfun Amman, *Sosyoloji*, 1.bs., Kaknüs Yay., İstanbul 2000, s.405

¹⁴⁴ Yümni Sezen, *Sosyoloji Açısından Din(Dinin Sosyal Müesseseler Üzerindeki Etkileri)*, Marmara Ü. İlahiyat Vakfı Yay., İstanbul 1993, s.87

¹⁴⁵ Ünver Günay, *Din Sosyolojisi*, İnsan yay., İstanbul 1988, ss.325-326

Değişme, toplumlarda yaygın bir fenomen olarak görülmektedir. Heraklit'in, "Dünyada değişmeyen bir şey varsa o da değişmenin kendisi" olduğu sözü düşünüldüğünde, toplumun sürekli değişmeler içerisinde olduğu daha da açık bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Hakikaten intihar, sosyal değişimin muhtevasıyla yakından ilgilidir. Çünkü, sosyal sistemin herhangi bir parçasında meydana gelen bir değişme, diğerlerinden tecrit edilemez. Dolayısıyla toplumun herhangi bir parçasında veya bir bölümünde meydana gelen bozulmalar, ondan bağımsız kalamayan diğer parçalara da tesir edecektir. Özellikle hızlı ve düzensiz bir sosyal değişimde, eski kültür değerleri, toplumda sevk ve idare edici, düzenleyici kuvvetini kaybetmiş, yeni düzenin getireceği değerler ise daha henüz yerleşmemiştir. Eski değerlerin sahneden çekilmesiyle birlikte, düzenli bir hayatın dayandığı bütün dayanak noktaları yıkılır. Yeni teklif edilen normlar da henüz tatbik edilmemesi yüzünden, meydana gelen başı boşluk ve anarşi ortamı içerisinde, artık toplum hayatının mahsulü olan ortak değerler yerine, daha ziyade, fizyolojik seviyedeki ihtiyaçların tatminine yönelik, ferdi davranış ve çıkışlar hakim olur. Buradan doğru-yanlış, iyi-kötü, gibi hükümler tamamen fert tarafından ele alınır ve seçilir.¹⁴⁶ İşte bu seçme işleminde fert, bir bocalamaya girebileceği gibi, zayıf bir irade ile bir takım kötü ortamlar içerisine de girebilir, amacını, beklentisini, değer yargılarını yitirebilir. Kendi içinde bulunduğu topluma güveni kalmaz, endişe, kaygı, korku, kızgınlık, öfke, kin, nefret, düşmanlık duyguları içerisinde, mutsuz, tedirgin bir hayat sürdürmeye çalışır. Patlamaya hazır kişilik yapısıyla da kolaylıkla alt kültürlerle hatta karşıt kültürlerle kayabilir ve şiddet eylemleri içerisinde yer alabilir. Böylece sosyal değişme ile toplumda davranış kalıpları, örneklerinin ve normların (normatif yapının) kaybolması; ferdin kendisini boşlukta hissetmesine ve diğer faktörlerin de etkisiyle, hayatın anlamsız olduğu sonucuna ve intihara götürecektir.

Çağdaş uygarlık, uzmanlaşma, karmaşıklık ve hızlı değişme temposuyla ortaya bir çok sorunlar çıkarabilmektedir. Bu ortamda bireyler uyum sağlayabilmek için yeni tutumlar oluşturmak zorundadırlar. Sosyal kurumlar, yerleşmiş değer ve inançlar bireylerin yeni

¹⁴⁶ Abdullah Korkmaz, *Kent Sosyolojisi Notları*, Malatya 1988, s.66

tutumlar elde etmesini zorlaştırmaktadır.¹⁴⁷ İşte değişen bu dünya karşısında bireyin de sürekli olarak kendisini değişen şartlara uydurmak zorunda kalması çeşitli ruhi bunalımları ve bunun beraberinde de intiharı getirebilmektedir.

İşte bu kopma ve boşlukta kalma sürecini yaşayan fert, boşluğu doldurmada alternatif yollara müracaat eder. Bu alternatif yollar ise çoğu zaman alt kültür gruplar ve ideolojik gruplar olmaktadır.

Alt kültür dediğimiz şey kendine özgü bir yaşama biçimini kendi gurubunda içselleştiren ve benimseten bire topluluktur. Fakat herhangi bir gurubun alt kültür olarak anlamı o topluluğun belli bir topluma göreliği ile açıklanabilir. Yani herhangi bir alt kültür belirli bir toplum içindeki konumu ile anlam kazanmaktadır.¹⁴⁸ Kısaca alt kültür, toplumda amaç, beklenti, duygu, düşünce yönüyle ayrı olduğu için başkalarından farklı davranan bir gurup insanın benimsediği kültürdür.

Çoğu zaman belirli bir yönde toplanan ilgilerin farklılığıyla izah edilen kimi alt kültürlerde, saldırganlık, şiddet, cinayet ve intihar gibi sapmalar, amaca giden yolda araçlar olarak kullanılır, örnekleri verilip aktarılır.

Esasen toplumdan farklı yaşama odaklanmış bu gibi gruplar olarak gençlik alt kültürleri, kişisel ve toplumsal kimlik arayışının, kendi tanımını bulma çabalarının zorladığı bir çeşit sığınak işlevindedir. Bu sığınaklarda bazen, bugünden düne kaçış, yeni adına eskinin aşağılanması, toplumdan yönelen müdahale ve yaptırımlara başkaldırı, ait olunan toplum değerlerinden uzaklaşarak çok farklı değerlere yönelme gibi, temelde mevcut yaşama biçimlerinden farklı olma arzusunun getirdiği aykırı tutum ve davranışlar ön plana çıkmaktadır.¹⁴⁹

Bütün bu gruplar genelde sevgi, barış ve kardeşlikten yanadırlar, ancak topluma olumlu hiçbir katkıları yoktur, asalak bir şekilde yaşarlar. Bazen yeni arayışlar içinde olan yabancılaşmış gençlik, çeşitli sapkın fikirlere ve bunun sonucunda şiddet olaylarına girmekte, bazen de Satanistler'de ve bazı batı dünyasına ait sapkın dini gruplarda olduğu gibi, bir görevi yerine getirme duygusu ve isteğiyle, intihara teşebbüs etmektedirler.¹⁵⁰

¹⁴⁷ S. Dönmezer, a.g.e., s.427

¹⁴⁸ İ. Doğan, a.g.e., s.108

¹⁴⁹ İsmail Doğan, *Bir Alt Kültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği*, Ankara 1994, s.9

¹⁵⁰ Ersan Ersoy, Umutsuzluğun Ölümsüz Çığılığı: İntihar, *Orkun*, 29.Sayı, Temmuz 2000, s.14

1.7. BATMANA GENEL BİR BAKIŞ

1.7.1. Demografik Yapı ve Sosyal Hareketlilik Açısından Batman:

Batmanın nüfusu 1975 yılından itibaren hızlı bir artış göstermiştir. 1980'li yıllarda ise artışta adeta bir patlama yaşanmış. Nüfusun artışı yıllara göre resmi rakamlarla şöyle açıklanabilir: 1935 yılında 319, 1955'te 4 bin 713, 1960'ta 12 bin 401, 1970'te 44 bin 991, 1975'te 64 bin 384, 1985'te 110 bin, 1990'da 147 bin 350, 1997'de 214 bin 300 ve 2000 yılı genel nüfus sayımı geçici sonuçlarına göre ise Batman ili nüfusu 475.688'dir.

Batman'ın nüfus yoğunluğu oldukça yüksek olup, sayım dönemi nüfus artış hızı % 21'dir. İl genelinde okur yazar oranı ise % 74'dür. Yüzölçümü 44.654 km², 1995 verilerine göre GSMH 1157 USD, işsizlik oranı % 58'dir.¹⁵¹

Bu hızlı nüfus artışıyla birlikte işsizlik had safhaya ulaşmıştır. Şimdi şehrin cadde ve sokakları işsiz insanlarla dolmuştur. Sadece şehir merkezinde günün hemen her saatinde işsiz insanlarla dolup taşan 450 kahvehane var. Atatürk heykelinin bulunduğu meydanın kalabalığı hiç eksilmiyor. Bu meydan her gün sabahın erken saatlerinden, gün batımına kadar aynı kalabalıkla dolup taşıyor. Bunlar işsizler ordusunun sadece küçük bir parçasıdır. Gündelik işler için kendilerini almaya gelecek insanları bekliyorlar.¹⁵²

Batman, Raman Dağı'nın eteklerinde çıkarılan petrolle tanınıyor. 17 yıldır bölgede devam eden örtülü savaş sürecinde aşırı uçtaki örgütlerin üs olarak kullandığı bir kent olarak anılmaya başlandı. Terör örgütleri ve devletin baskısı arasında sıkışıp kalan bölge halkının çoğu köylerden Batman'a göçe zorlandı. Yoğun göç sonucunda büyüyen varoşlar, beraberinde çarpık kentleşmeyi getirirken, sosyal hayatı da altüst etti.

Batman'da orta gelir sınıfından olanlar, Batman'ı ikiye ayırıyorlar. Biri, etrafı duvar ve tel örgüleriyle çevrili, modern hayatın yaşandığı Batman. Yani, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının çalışanları için kurduğu küçük ama imkanları büyük olan mahalle.

¹⁵¹ İdris Deniz-Aysel G. Ersöz-Nihal İldeş-Nesrin Türkarlan, 2000(Aile Araştırma Kurumu Raporu), 1995-2000 Yılları Resmi Kayıtlarından Batman'da Gerçekleşen İntihar ve İntihar Girişimleri Üzerine Bir İnceleme, <http://aile.gov.tr/batman.htm>.

¹⁵² Ramazan Öztürk, *Karanfillerin Solduğu Kent: Batman-3* (27.11.2000)

Diğerleri ise duvarların dışında kendi gerçekleriyle yüz yüze, sıkıntılar içinde kalmış ve her gün büyüyen varoşlarıyla nüfusun önemli bir bölümünü barındıran Batman.

Petrolün bulunmasıyla birlikte kurulan ve adına "Site" denilen ilk semt, aynı zamanda Batman'ın ilk modern yerleşim yeri olarak biliniyor. Bu semt, yıllarca üst sınıf ile alt sınıf, modern yaşam ile gecekondulu yaşamı arasında belirleyici rol oynamıştır. Halkın büyük bir kesiminin buradaki azınlığın yaşamına duyduğu özlemin boyutları büyürken, azınlığın belirlediği kent kültürü de kimi zaman duvarların içinde kalmış, çoğu zaman ise dışına taşmıştır.

Aslında şehrin bütün geçmişi kırk yıl öncesine dayanıyor. Gençler batıda okuyup Batman'a dönünce şehirde bir kültür çatışmasının belirtileri hemen kendini göstermeye başlamıştır. Okuyan kesim şehir merkezine, köylerden göç edenler ise varoşlara, kendinden önce gelmiş olanların mahallelerine yerleşmiştir. Yani, kendine yakın gördüğü ya da aynı aşiretten olanların bulunduğu mahalleleri tercih etmiştir. Mesela, Toriler diye adlandırılan aşiret mensupları, İpragaz ve Petrolkent mahallelerine yerleşirken, Qazi aşiretindekiler, Çay Mahallesi ve 19 Mayıs Mahallesi, Göçerler, Bağlar Mahallesi, Botiler, İluh mahallesi yerleşmiştir. Batman'ın elit mahallesindeki aileler, ekonomik durumları düzelince gecekondulardan GAP, Bahçelievler, Kültür ve Pınarbaşı gibi iyi mahallelere taşınmıştır. Bu mahallelerdeki yaşlı insan sayısı çok azdır. Buralara taşınanlar kendilerini köylü değil, şehirli olarak kabul ediyor ve şehir kültürünü de bir anlamda bunlar belirlemektedir. Çünkü ekonomik gücün artışı doğal olarak kültürün gelişimini de etkilemektedir.¹⁵³

1.7.2. Kentleşme ve Sosyo-Ekonomik Yapı Açısından Batman

Daha önce de belirtildiği gibi intihar açısından bir diğer önemli husus da kentleşme ve doğurduğu problemlerdir. Özellikle de 1950'lerden sonra hızlı bir çıkış kazanan kentleşme, beraberinde bir takım problemleri de getirmiştir. Sağlıksız kentleşme, dengesiz göçler plansız sanayileşme ve ekonomik olumsuzluklar, kurumların fonksiyonlarını yerine getirememesi gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bunların yanında kentin morfolojik yapısının, ferdin psikolojisinde bir takım bozulmalara sebep

¹⁵³ R. Öztürk, a.g.m.2 (26.11.2000)

olduğunu ve onu sorunlar yumağı haline getirdiğini söyleyebiliriz. Çünkü kent, pek çok kapının olduğu bir yerde; gidilecek bir evin, çalınacak bir kapının olmadığı, ferdin giderek yalnızlaştığı ve sorunlarıyla baş başa kaldığı bir ortamı, insanlara mahkum kılmaktadır.

Bu bağlamda “her ülkenin tarihsel, ekonomik toplumsal koşullarının farklı olması nedeniyle, belli bir ülkedeki kentleşme modelini referans olarak ele alıp, bunu normal kentleşme olarak değerlendirip bu modelden çeşitli yönleriyle farklılık gösteren kentleri de, aşırı sahte, hızlı, çarpık kentleşme gibi kavramlarla ifade etmenin sosyolojik açıdan pek de doğru olmadığını söyleyebiliriz. Kentleşmenin her toplumun kendi tarihsel koşulları içinde ve mevcut toplumsal yapı içinde ele alınıp kavramlaştırılmasının daha doğru olacağı söylenebilir. Ancak; Türkiye’deki kentleşme gerçekliği hem Merton hem de Parsons’un anomi teorisine uymaktadır. Köyden kente daha iyi iş, daha iyi ev daha iyi sosyal kültürel çevre edinebilmek için göçen kitleler, kentin hazır olmayan sosyal altyapısından bu özlemlerini ve amaçlarını gerçekleştirecek araçları bulamadıkları için; anomik kentleşme ve kentlileşme döngüsüne girmektedirler. Ne tam köylü ne de tam kentli olabilen kitleler anomi ve yabancılaşma olasılığı ile karşı karşıya gelmektedir. Bu ise özellikle bir kent tarihine ve kültürüne sahip olmayan yeni yerleşim birimleri (şantiye gibi kentler) üzerinde yoğun bir etkide bulunmaktadır.”¹⁵⁴

Söz konusu hızlı ve anomik kentleşme Batman’da kentin yapısını da etkilemektedir. Nitekim kent yapısı, geleneksel yapıdan farklı olarak ikincil ve resmi ilişkilerin hakim olduğu, aile içi ilişkilerin zayıfladığı, ferdin giderek, kalabalık nüfusun yoğunluğuna rağmen yalnızlaştığı, heterojen gruplar arasında sıkışıp kaldığı bir yapıdır. Ayrıca kentte sanayi toplumunun öngördüğü, faydacılık, bencillik ve bencil insan tipi; sürekli rekabet içerisinde, karşısındakileri çıkarıcı bir gözle görmesine sebep olmaktadır. Aslında kentte yaşayan kişinin, azami derecede bireyselliğini ve hürriyetini kazanmış görünmesine rağmen, hürriyetsizliklerle dolu olduğu gözlenmektedir. Geleneksel yapıda fert yerleşmiş normların etkisiyle sırtını dayadığı ve kendini güvencede hissettiği bir durum söz konusu iken kentte tek başına ve yalnızdır. Şehrin karmaşası içerisinde ferdin ruhuna çöken bu

¹⁵⁴ Mazhar Bağlı, Batman İntiharları Bağlamında Özgürlüğün ve Geleneksel Toplumsal Yapının Modern Kurgusu, Yayınlanmamış Rapor, ss.11-12

yalnızlık, kimsesizlik ve tecerrüt hissi, onu hayatın anlamsızlığına, sonuçta da intihara götürmede rol oynadığını söyleyebiliriz.

İşte kentleşmenin doğurduğu bu şehir ortamında birçok aile açlık sınırında yaşıyor. Varoşlarda yaşayan insanların ekonomik sıkıntıları insan sabrının sınırlarını zorluyor. Aynı zamanda halkın büyük kesiminde bir sevgisizlik var. Bir o kadar da, sevgiye muhtaçlık ve sevgiye susamışlık var. Bölge halkında değişmeyen geleneksel yapının yanında, bir de gururlarına olan aşırı düşkünlüğü unutmamak gerekiyor.

Evleri yıkıldığı için, köyleri zorla bastırıldığı için göç eden bir çok aile, şehrin varoşlarında gururlarının tutsağı olarak yaşıyor. Bu aileler, köylerinde topraklarını ekip koyun besleyerek geçimlerini sağlarken, şimdi işsiz güçsüz perişan haldeler. Bazıları yiyecek ekmek bile bulamazken, gururun acımasız engeline takılıp, kimseye içlerini dökemiyorlar.

Yıllarca süren çatışmaların hemen her kesimden insanı etkilediği inkar edilemez. Bazı Batmanlılara göre, terör bölgedeki halkın ölme ve öldürme güdülerini artırmıştır. Çatışmaların devam ettiği dönemde herkes kendine yakın bulduğu örgütün güdümünde o günün şartlarında yaşamını sürdürmüştü. Olaylar bitince de boşluğa düşmüş ve kendi gerçeğiyle yüzleşmeye başlamış. Yıllardır belki de hiç düşünmediği ya da önemsemediği temel ihtiyaçların farkına varmış.

“Taşı toprağı altın” düşüncesiyle ve büyük ümitlerle, köyden kente yapılan düzensiz göçler de başka bir sebebi oluşturmaktadır. Çünkü kentin yeni göçenlerin ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına cevap verecek kurumlara ve alt yapıya sahip olmaması, beklentilerinin kırılmasına ve kendi başlarına hareket etmelerine sebep olacaktır. Umduğunu da şehirde bulamayan insan hayal kırıklığına uğrayacaktır. Bunun yanında araştırmalar göstermiştir ki, genellikle göç eden insanlar gençlerden ve erkeklerden oluşmaktadır. İşte sosyalleşme sürecinden tam olarak geçememiş bu insanların geleneksel yapıdan aldığı değerler ile modern şehir hayatında gördüğü değerler birbiriyle uyuşmayacak, hatta bazen çatışma içinde olacaktır. Bu uyuşmama hali fertte bir boşluk meydana getirecek, kendini güçsüz, çaresiz ve geleceğinin belirsiz olduğu inancına

götürecektir. Bazen de yaşadığı sorunlarla daha da kötüye gidecek ve anlamsızlığını, kendi varlığına son vererek ortadan kaldıracaktır.¹⁵⁵

1.7.3. Sosyo-Kültürel Açıdan Batman

Batman'ın önemli özelliklerinden birisi de ilin kendine ait bir yerlisinin ve yerli kültürünün olmayışıdır. Yerli bir kültürün olmayışı, globalleşme sürecinden etkilenen insanlar için gerekli sığınakların da olmaması anlamına gelmektedir. Aidiyet duygularının somut bir karşılığı olmayan bu insanlar, kendilerini ifade edecek bir kimlik bulamamakta ve bunalım yaşamaktadırlar. Gerek etnik köken olarak gerekse de ideolojik olarak hep kendilerini dışta gören bu insanlar için asıl sorun aslında kendilerine ait olmayan bir kültüre bağlanmış oldukları duygusuna kapılmış olmalarıdır. Kaldı ki, resmi ve gayri resmi kültür politikaları da bu konuda yörenin sahip olduğu kültürel dokunun sadece folklorik bir zenginlik olarak görülmesi gerektiğini vurgulamaktan öteye gidememişlerdir. Bölgedeki geleneksel aşiret yapısı veya sözüm ona feodal yapı, toplumsal ilişkileri ve kurumları anlamının esas alanı olarak görülmediği sürece bunlar sadece folklorik bir zenginlik olarak değerlendirilmeye devam edilecektir. Kendisine ait bir kent kültürü olmayan yerlerde ise sorun daha da karmaşıktır. Bu yerlerdeki bireyler, toplum içinde kendilerine yer edinmekte zorlanırlar ve bundan dolayı da buradaki geleneklere olan bağlılık, bireyin kendi iç dünyasında anlamlandırabildiği bir bağlılık değildir. Bütün dünyada görülen globalleşme ve modernleşme de zaten en çok bu tür yapılar üzerinde etkili olmaktadır. Geleneksel olanı bertaraf eden modernleşme, gelişmiş toplumlarda insanlara tatminkar bazı değerler sunarken geleneksel toplumlar bir türlü bu tatmini sağlayacak olguları bulamıyorlar ve bu da patoloji üreten bir sürece dönüşmektedir.

Bölgenin değişmeyen geleneksel yapısı nedeniyle bölgede kadın hep ikinci plana itilmiştir. Bu durum aile yaşamında, sofrada, yolda yürürken bile hep böyle olmuştur. Köylü kesiminin çoğunun evinde halen önce erkekler sofraya oturup yemeklerini yedikten sonra kadınlar yemek yemeye başlamaktadırlar. Kadınlar kendileri için yemek ayırtmadığı için sofrada kalanları, yani erkeklerden arda kalan artıklarla karnını doyurmak zorunda

¹⁵⁵ E. Ersoy, a.g.m., Temmuz 2000, s.15

kalır. Bu örnek bile tek başına kadının aile içinde ve yaşadığı toplumda nasıl ikinci plana itildiğini, nasıl bir psikolojiye sahip olduğunu bize gösteriyor.

Sevindi' ye göre, Batman'lı kızlar sorunlarını şu şekilde sıralamışlardır:¹⁵⁶

1. Bir şey isteyip de elde edememek
2. Okutulmamak
3. Aile ve çevre baskısı
4. Hareket etme özgürlüğünün olmaması

Batman'da özellikle kadına yönelik olarak çeşitli politikalar geliştirildi, ÇATOM gibi kuruluşlar aracılığıyla, el sanatları ve yetiştirme kursları adı altında bir tür "elit" kadın tabakası yaratılmak istendi. Yoğun bir baskıyla karşı karşıya kalan, geleneksel aile kurumunda sürekli küçümsenen, dışlanan, sınır ve kalıplara hapsedilen, okula gönderilmeyen, dört duvar arasında yıllarını tüketmeye mahkum edilen kadınlar için bu kuruluşların vaatleri ve TV' deki renkli hayatlar adeta bir kurtuluş umudu oldu. Dört duvar arasından çıkışın arayışı içerisine giren kadınlar, hayatlarında ilk kez yüz yüze geldikleri "gerçek" dünyanın sorunları ile, geleneksel anlayışa sahip bir toplumsal yapının asla kaldıramayacağı arayışların içine girdi. Bunun sonucunda bir çok kadında psikolojik dengesizlikler ve bunalımlar baş göstermeye başladı.¹⁵⁷

Kadın üzerine uygulanan tüm bu politikaların yanı sıra, kapalı toplum yapısı, ataerkil aile yapılanması, aile içi şiddet, geleneksel değer yargılarının katı uygulanışı ve geleneksel bakış açısı nedeniyle kadında yaşanan güvensizlik, umutsuzluk derinleşmiş ve kadın çaresizliğe sürüklenmiştir. Başlık parası karşılığında veya istemediği halde zorla evlendirilme, okula gönderilmeme, her an düşünsel, fiziksel ve cinsel baskılarla karşı karşıya kalma, dar ilişkilere ve kapkaranlık bir yaşama mahkum edilme, kadına ölümü tercih ettirmeye başlamıştır. İçine girilen derin çıkmaz karşısında çözüm gücü olamayan, ya da başka bir yaşam alternatifi olmayan kadın, aslında aile, toplum ve sistem tarafından ölüme sürüklenmiştir. Kadın artık bu tarz bir yaşamı kabul edemez olmuş ve erkek egemen

¹⁵⁶ N. Sevindi, a.g.m., s.65

¹⁵⁷ Müjgan Halis, *Batman'da Kadınlar Ölüyor*, Metis Yay., 2001, ss. 27-28

karakterli ataerkil aile ve toplum yapısına karşı isyanı yaşamından vazgeçerek göstermiştir.¹⁵⁸

Çok Amaçlı Toplum Merkezlerinde 16-35 yaş grubundaki genç kadınlar sabah 08:00 ile akşam 16:00 saatleri arasında dikiş, nakış kilim dokuma ve sağlık konularında kurs görüyorlar. Kursların süresi 3 ay ile 1 yıl arasında değişiyor. Hatta kursu başarıyla bitiren ve çalışmak isteyenlere atölyelerde iş veriliyor. ÇATOM'un konfeksiyon atölyesinde çalışan genç kızlar hem para kazanıyor hem de dört duvar arasında geçecek kapalı bir yaşamdan kurtulmuş oluyorlar. Kendilerine olan güvenleri artıyor. Bu atölyelerde çalışanlar arasında daha önce intihara teşebbüs etmiş olanlar bile var.

35-40 yıl içinde 5 binden 400 bine hatta daha fazla bir miktara ulaşan nüfusun travmatik etkiler barındıran artışı, katı olan her şeyi buharlaştıracak bir hararetle geleneğe ait ne varsa buharlaştıracak boyuttadır.¹⁵⁹

Aslında Batman şehirli değerlerin de çok hızla benimsenip yayıldığı bir şehir görünümündedir. Zaten nüfus artış hızı ve şehirleşme tarzı itibariyle bu, hemen fark edilir bir durumdur.

Şehirde zorunlu göçün sonucunda yaşanan şehirleşmenin aile içinde kadının statüsünü eskiye oranla daha da yükseltmiş olduğu rahatlıkla görülüyor. Bunu kadınlar da onaylıyor. Bununla birlikte, bölgeler arasında bu konuda bir fark var ve bu fark olayı travmatik bir niteliğe büründürebilecek bir yapıya sahiptir. Örneğin bütün göstergeleri itibariyle, kadının şehirli değerleri benimseme hızı Batman'da Siirt'tekine oranla çok daha yüksektir. Siirt'te de süreç aynı istikamette seyrediyor olsa da, yavaş olduğundan, geçişin sancıları daha hafif oluyor. Ancak orada da kalan sağların ruhsal durumları, kişilikleri, eğitim durumları, hayatla ilgili beklentileri ve yaşama motivasyonları açısından çok iyimser sonuçlar çıkmıyor.

Doğrusu, modern değerlerin yayılmasının çok doğal bir yolu televizyon ve diğer medya aracılığıyla aşılana bir hayat tarzı ve anlayışı ise, diğer bir yolu da doğrudan siyasi

¹⁵⁸ A.e., s.28

¹⁵⁹ Yasin Aktay, Güneydoğuda İntihar: Kalan sağlar kimindir?, *Tezkire Dergisi*, Sayı:18, Aralık- Ocak 2000-2001, s.39

müdahalelerle insanların geleneksel hayatlarına karşı hızla, bazen şok derecesinde soğutulmaya çalışılmaları olmaktadır.

Modernleşme bölge insanının kendi içsel değerlerinin ve geleneksel yaşam örüntülerinin yeni zamanlara uygun bir biçimde dönüştürülüp geliştirilmesi yoluyla değil, o değerler ve örüntülerle bir dikotomi çerçevesine sokularak gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca bölgeye getirilen ve kapalı spor salonları, hatta yetmeyince şehir statlarında konser verdirilen pop müzik sanatçılarına karşı uyandırılan idolleştirici sempatinin gözle görünür artışı, siyasi programların kendi başarılarını ve zaferlerini kanıtlayan göstergeler olarak ön plana çıktıkça, genç kızlardaki ruhsal boşluğun hangi safhalara ulaştığı kimsenin umurunda olmamaktadır.

Bu kızlara, kılık-kıyafet kampanyaları aracılığıyla yine yardım kapsamında dağıtılan kıyafetler aile erkeklerini rahatsız edecek şekilde, şimdiye kadarki giyim kuşam stillerini zorlayacak özelliklere sahip görülmüştür. Bu konuda erkeklerden yana ciddi rahatsızlıkların ifade edildiği gözlemlenmiştir. Zaten hızlı göç dolayısıyla şimdiye kadar güçlü bir biçimde yaşadıkları değerlerin ve yaşam örüntülerinin hızla çözülmesiyle tam bir boşluğa ve şoka girmiş kızların bu durumu, aslında her çeşit ideolojik akkültürasyona karşı savunmasız bir konumdur. Bunun yanında kızların devam ettikleri, etrafında yasak ilişki peşindeki erkeklerin cirit attıkları mekanlara dönüşmekte, daha iyimser ihtimalle masum çöpçatan işlevi çerçevesinde kızların melankoli üretip tükettikleri, bu yolla giriştikleri ilişkileri sürdürdükleri kaçamak alanlar olarak işliyor. Bu tarz ilişki örüntülerinin bölgenin toplumsal dokusu üzerinde bir apse yapmaması düşünülemezdi.¹⁶⁰

¹⁶⁰ Y. Aktay, a.g.m., ss.46-47

1.8. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.8.1. Araştırmanın Yöntemi

Alan araştırmasının bir özelliği de araştırma gurubu hakkında derinlemesine bilgi sağlamasıyla da bilinir. Yöntem, bize kurumları, toplumsal hayatın evrensel kalıplarını, örgütlenme biçimlerini, dini yaşantıyı, aile ve akrabalık sistemini, töre ve geleneklerini yakından tanımamızı sağladığından¹⁶¹ çalışma, alan araştırmasıyla yapılmıştır.

Ayrıca araştırma, genel tarama modelinde yapılmıştır. Genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir gurup üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir.¹⁶²

Anket yoluyla toplanan veriler, frekans ve yüzde hesaplamalarıyla tablo ve düz metin biçiminde gösterilmiş ve tarafsız bir bakış açısıyla sosyolojik yorum ve analize tabi tutulmuşlardır.

Araştırmada, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü kayıtlarındaki ölümle sonuçlanan intihar ve intihar girişimine ilişkin tutanak bilgileri ve adresler alınmıştır. Araştırma, hem intihar girişimi hem de ölümle sonuçlanan intihar vakalarına yönelik olduğundan iki ayrı anket formu hazırlanmıştır. İntihar girişimi ile ilgili düzenlenen anketler kişilerle yüz yüze görüşülerek veya yakınlarına sorularak bilgi elde edilmeye çalışılmıştır. Ölümle Sonuçlanan intihar olaylarında ise bireyin ailesi ve akrabalarına veya yakın arkadaşlarına soru sorularak bilgiler alınmıştır. Anketle birlikte muhataplara uygulanan araştırmanın amacı ve kim tarafından uygulandığı açıklanmış ve araştırmanın bilimsel amaçlı olduğu vurgulanmıştır. Bu çalışmada 80 anket cevaplanmıştır. Anketlerin 64 tanesi intihar girişimcilerine 16 tanesi ise intiharı ölümle sonuçlananların yakınlarına yönelik olarak uygulanmıştır. 40 sorudan oluşan ankette (Ek1- Ek2) çoktan seçmeli sorulara yer verilmiştir.

Anketle ilgili olarak belirtmek gerekir ki örneklem gurubunu oluşturan kişilerin sayısı 100 olarak tasarlanmıştı fakat bunlardan yalnız 80 kişiye anket uygulanabilmiştir. Bunun en önemli sebeplerinden birisi, intiharın toplum arasında hoş görülme, utanılan

¹⁶¹ Orhan Türkoğan, *Bilimsel Araştırma Metodolojisi*, Timaş Yay., İstanbul 2000, s.308

¹⁶² Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yay., Ankara 1998, s.79

bir olay olarak görülmesinin yanında ailelerin bu olaydan kendilerini de sorumlu hissetmeleri psikolojisi olabilir.

1.8.2. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın çalışma evrenini, 1995-2002 yılları arasında Batman ilinde ölümle sonuçlanan ve teşebbüste bulunulan intihar vakaları oluşturmaktadır. Vakalar Emniyet Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığında bulunan dosyalara göre değerlendirilmiştir. Bu 7 yıllık süreçte intihar eden veya teşebbüste bulunan 367 kişi tespit edilmiştir. Kayıtlardaki söz konusu kişilerin bir kısmı ziyaret edilmiş, kendileri, aileleri veya yakın akrabaları ile yüz yüze görüşme sonucunda elde edilen bilgi ve ifadeler ışığında anketler doldurulmuştur.

Resmi kayıtlardan elde ettiğimiz bilgilere göre 1995'te 11'i ölüm 6 girişim toplam 17, 1996'da 8'i ölüm 9 girişim toplam 17, 1997'de 18'i ölüm 7 girişim toplam 25, 1998'de 9'u ölüm 17 girişim toplam 26, 1999'da 27'si ölüm 23 girişim toplam 50, 2000'de 28'i ölüm 28'i de girişim toplam 76, 2001'de 23'ü ölüm 80 girişim toplam 103, 2002'de 9'u ölüm 64 girişim toplam 73'tür. Buna göre 133'ü ölüm 234 girişim genel toplamda 367 vaka tespit edilmiştir.¹⁶³

1.8.3. Araştırmanın Örnekleme:

Yukarıda da belirtildiği gibi belirtilen 367 kişiden 80 kişiye ulaşılmıştır. Aslında ulaşılan kişi sayısı 80'in üstünde olmasına karşın ulaştığımız bazı girişimciler veya aileleri, olayın üzerinden birkaç yıl geçtiği için görüşmek istemediklerini ve olayı unutmak istediklerini söylemiş ve bu yüzden görüşme gerçekleşmemiştir. Adreslerine ulaştığımız bazı kimseler ise başka illere taşındıkları için kendilerine ulaşamamıştır. 64'ü girişim, 16'sı ölümle sonuçlanan intihar olayı olmak üzere toplam 80 kişiye ulaşılarak olay incelenmiş ve görüşme gerçekleştirilmiştir.

Ulaştığımız girişimcilerin 52'si kadın, 12'si erkektir. İntiharı ölümle sonuçlananların 8'i kadın 8'i erkektir.

¹⁶³ Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Raporu

Tablo 1 Evren ve Örnekleme Alınan Girişim ve Ölümle Sonuçlanan İntiharların Dağılımı

Evren			Örneklem		
Ölümle sonuçlanan	Girişim	Toplam	Ölümle sonuçlanan	Girişim	Toplam
133	234	367	16	64	80

Kaynak: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Raporu-2000

1.8.4. Veri Toplama Araç ve Teknikleri:

Bu araştırmada kullanılan veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. “Sosyal Bir Fenomen Olarak İntihar” konulu çalışmada kullanılan veri toplama aracının ilk taslağını oluşturmak için ilgili literatürden yararlanılmıştır.

Veri toplama aracının taslağı oluşturulduktan sonra Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesindeki Öğretim elemanlarının ve değişik fakültelerdeki ilgili öğretim elemanlarının görüşleri alınarak yeniden düzenlenmiştir. Daha sonra veri toplama aracı Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerince dil, anlatım ve içerik yönünden incelendikten sonra uzman öğretim elemanları ve danışman öğretim üyesi tarafından tekrar incelenmiştir. Bu incelemeden sonra gerekli düzeltmeler yapılarak veri toplama aracına son şekli verilmiştir.

Araştırmada gerçekleşen intihar olayları ve intihar girişimi olaylarını incelemek üzere iki ayrı anket formu hazırlanmıştır. Bu formda girişimler ve ölümle sonuçlanan intihar olayları için 40’ar maddelik sorular hazırlanmıştır. Anketin ilk 12 sorusunda kişinin demografik özellikleri araştırılarak yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, eğitim düzeyi, kendisinin ve anne babasının mesleki durumları vb. değişkenler saptanmaya çalışılmıştır. 13 ve 24 arası sorular, kişinin Batman’a yerleşme şekli, evlenme şekli, çocuk sayısı, şehirde karşılaşılan sorunlar, ailede söz sahibi olma durumu ve göçle ilgili sorulardır. 25 ve 29 arası sorular, kişinin ailesi ve yakın çevresi ile olan ilişkileri, fiziksel ve ruhsal rahatsızlık durumu, aile yapısı, gibi konuları ortaya çıkarmaya yöneliktir. 30 ve 40 arası sorular kişinin intihar nedeni, intihar şekli, kitle iletişim araçları, boş zamanları değerlendirme şekli ve kişinin dini yaşantısı, itikadi durumu ile ilgili sorular bulunmaktadır.

Ayrıca veri toplama aracı araştırmacı tarafından örneklemeledeki ilgili kişilere bizzat ulaşılarak uygulanmıştır. Veri toplama aracı üzerinde istatistiksel değerlendirmeler

yapılmadan önce, veri toplama aracının ilgili kişilerce tam olarak cevaplanıp cevaplanmadığını belirlemek amacı ile tek tek gözden geçirilmiştir. Bu inceleme sonucunda bazı veri toplama araçlarının yanlış cevaplandırıldığı görülmüştür. Böylece cevaplandırılmayan, eksik ve yanlış cevaplandırılan veri toplama araçları çıkarıldıktan sonra, toplam geçerli veri toplama aracı sayısının 80 olduğu tespit edilmiştir.

1.8.5. Analiz Teknikleri

Araştırmacı tarafından toplanan veriler kodlanarak Bilgisayar ortamına aktarılmış ve istatistiksel tekniklerden yararlanılarak analiz edilmiştir. Veri toplama aracındaki bilgilere ilişkin maddelerin yüzdeleri hesaplanmıştır. Veri toplama aracında hipotezlerde üzerlerinde odaklanan maddeler için ayrı ayrı tablolar oluşturulmuştur. Bütün tablolarda önce genel bulgular, (%) olarak belirtilmiş daha sonra ele alınan görüş açısından, aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırmayla ilgili tüm hesaplamalar ve çözümlenmeler SPSS For WINDOWS 6.01 programından yararlanılarak yapılmıştır.

II. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Ölümlerle sonuçlanan intihar olaylarındaki bireyler hakkında yapılan intihar çalışmalarında bazı sorunlar ve sınırlılıklarla karşılaşma ihtimali olabilmektedir. Çünkü ölümlerle sonuçlanan intihar vakalarında kişinin intihar eyleminde bulunduğu döneme ilişkin olarak geçmiş yaşantı ve ilişkiler bağlamında değerlendirmeler yapılmaktadır. Ayrıca bu tür intihar vakalarında intihar eden kişinin ailesi veya onun çevresindeki diğer insanlarla görüşülerek intihar nedenleri dolaylı olarak tespit edilmeye çalışılmaktadır. Fakat intihar girişimi olayları ile ilgili yapılacak araştırmalarda ise intihar girişiminde bulunan kişilerle doğrudan yüz yüze görüşme imkanı bulunmaktadır. Böylece ölümlerle sonuçlanmış intihar olaylarına göre daha doğru verilere ulaşma imkanı mümkün olabilmektedir. Bu nedenle de yapılan araştırmanın uygulama aşamasında verilerin dolaysız ve daha güvenilir olması açısından gerçekleşen intihar vakalarının yanında intihar girişimi vakaları da ele alınmıştır.

2.1. ÖRNEKLEMİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

1995-2002 yılları arasında Batman'da gerçekleşen ve intihar girişiminde bulunan vakaların incelendiği bu araştırmada bir takım sosyodemografik özellikler saptanmıştır. Araştırma kapsamına alınan 100 intihar ve intihar girişimi vakasından 80 olaya ilişkin veri elde edilmiştir.

2.1.1. Cinsiyet ve İntihar İlişkisi

Tablo 2'de görüldüğü gibi gerçekleşen intihar vakalarının % 50'si erkek % 50'si de kadındır. İntihar girişimi vakalarının ise % 81'i kadın % 19'u ise erkek olarak saptanmıştır.

Tablo 2 Cinsiyet ve İntihar İlişkisi

Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	Cinsiyet Durumu	f	%
	Erkek		8
Kadın		8	50
Toplam		16	100
İntihar Girişimi	Erkek	12	19
	Kadın	52	81
	Toplam	64	100
	Genel Toplam	80	100

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun 1995-2000 yılları arasını kapsayan Batmandaki intihar istatistikleri, verilerimizi desteklemektedir. Söz konusu çalışmada kadın girişimcilerin oranı %76,7 erkek girişimcilerin oranı ise %23,3'tür. Ölümle sonuçlanan intihar oranlarında ise kadınların oranı % 74,3 erkeklerin oranı ise %25,7'dir. Ölümle sonuçlanan intihar oranındaki farklılığın nedeni, 2001-2002 yılları içinde kadın ve erkek intiharlarının eşitlenmiş olmasıdır. Bu iki yıl içerisinde resmi kayıtlardan edinilen verilere göre gerçekleşen kadın intihar sayısı 17 iken erkek intihar sayısı ise 15'tir.

Kadınların erkeklerden daha fazla intihar girişiminde bulduklarının bilinmesine rağmen, erkeklerin tamamlanmış intihar oranı açısından kadınların oranına yakın veya üzerinde bir orana sahip olması, erkeklerin daha öldürücü ve kesin intihar yöntemleri (ateşli silah gibi) kullanması ile açıklanabilir.

Erkeklerin intiharda daha başarılı olmaları onlardaki saldırganlık dürtülerinin kuvvetli olması ile açıklanır. (Sözgelimi cinayetlerin çoğunu erkekler işlemektedir).¹⁶⁴ Schneider bu üstünlüğü “erkek kadından daha az dayanıklı ve yaşama daha az bağlıdır, kadınların daha uzun ömürlü olmaları da bunu gösterir” şeklinde açıklamaktadır.

Son yıllarda intiharlarda kadın-erkek arasındaki farkın azalması, Hartelus adlı bir İsveçli “intihar-öğrencisi” tarafından şöyle açıklanmaktadır: “Bu değişiklik üç modern gelişmeye bağlıdır. Bunlar:

1. Kentleşme,
2. Dini değerlerden uzaklaşma,
3. Özgürlüğün elde edilmesi.¹⁶⁵

Türkiye’de, gerek intiharların gerekse intihar girişimlerinin dağılımı benzer sonuçlar göstermektedir. DİE’nin 1991 intihar istatistiksel sonuçlarında 778 erkeğe karşın 450 kadının intihar ettiği rapor edilmektedir.¹⁶⁶

Yapılan bir çok çalışmada erkeklerde daha fazla olan intiharın aksine, intihar girişimleri kadınlarda erkeklerin 2-3 katıdır.

1982-84 gibi 3 yıllık bir dönemi kapsayan bir çalışmada, ölümle sonuçlanan intiharlarda 1385 erkeğe karşılık 796 kadının düştüğünü; intihar girişimlerinde 466 erkeğe karşılık 533 kadın girişimci olduğunu göstermiştir.¹⁶⁷

İstanbul Tıp Fakültesinde, 1984-85 yılları arasındaki bir yıllık bir sürede yapılan bir çalışmada, 168 intihar girişim olgusunun %76,8’inin kadın, %32,2’sinin erkek olduğu saptanmıştır.¹⁶⁸

¹⁶⁴ World Health Organization, “Suicide and Attempted Suicide in Young People”, Report on a Conference Luxembourg 19-23 August, Copenhagen 1976, ss. 11-92

¹⁶⁵ E. Stengel, “Suicide and Attempted Suicide”, Penguin Books, 1964’den naklen Kaya, a.g.e., ss.50-51

¹⁶⁶ Ali Kemal Göğüş, “Psikiyatrik Hasta Popülasyonunda İntihar Düşünce ve Davranışının Dağılımı.” Ankara Ü. Tıp. F. Psikiyatri A.B.D. Uzmanlık Tezi, İstanbul 1990

¹⁶⁷ N. Erdoğan, “Toplumbilimde İntihar ve Toplumsal Değişme İntihar Bağlantısı”, *Anadolu Ü. Gençlik ve İntiharlar Sempozyumu*, 30-31 Mayıs 1985 Eskişehir

¹⁶⁸ N. Yüksel- S. Erden- S. Çalangu , “168 İntihar Girişimi Olgusunun Psiko-Sosyal Nedenlerine Yönelik Bir Yıllık İstatistiksel Çalışma.”, *Deniz Tıp Bülteni*, 1986, c.3, Sayı:7, ss.25-38.

1997 yılı intihar istatistiklerine göre ülkemizde 26 ilde (Adıyaman, Ağrı, Bitlis, Diyarbakır, Şanlıurfa, Van, Iğdır, Kars, Mardin, Batman, Şırnak, Bingöl, Erzurum, Hakkari, Sivas, Niğde, Aksaray, Çorum, Trabzon, Muğla, Kırşehir, Ordu, Samsun, Bayburt, Karaman, Osmaniye) kadın intihar sayısı erkek intihar sayısının üzerindedir. Görüldüğü gibi bu illerin çoğunluğunu, Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerindeki iller oluşturmaktadır. Aytekin Sır ve arkadaşları, 1997 yılında Diyarbakır ilinde kadın/erkek intihar oranını 1.89 olarak bildirmişler; bu durumu kadınların bölgedeki sosyal konumu, karşılaştıkları toplumsal baskılar ve tepkilerini ortaya koyacak savunma yöntemlerini bulamamaları ile açıklamışlardır.¹⁶⁹

Genel olarak cinsiyet ve intihar nedenleri incelendiğinde, kadın intiharlarının genellikle evlilik problemlerine, erkek intiharlarının da iş problemlerine cevap olarak ortaya çıktığı tezi de yaygın bir şekilde kabul görmüştür. Burada cinsiyete bağlı işbölümünün, kadına yüklenen anlamsal görevlerin, erkeğe yüklenen araçsal görevlerin bir sonucu olarak cinsiyete bağlı intihar nedenlerinde bir farklılaşma görülebilmektedir.¹⁷⁰

Fakat Batman'da özellikle kadının statüsü konusu farklı bir önem arz etmektedir. Çünkü kapalı toplum yapısı, ataerkil aile yapılanması, aile içi şiddet, başlık parası karşılığında veya istemediği halde zorla evlendirilme, okula gönderilmeme; geleneksel değer yargılarının katı uygulanışı ve geleneksel bakış açısı nedeniyle kadında yaşanan güvensizlik, umutsuzluk ortamı da bazı kadınların intiharı üzerinde etkili olmaktadır.

2.1.2. Yaş ve İntihar İlişkisi

İnsanların yaşı ile düşünceleri, davranışları ve dini hayatı arasında önemli ilişkiler bulunmaktadır. Bunun yanında toplumsal ilişki ve etkileşimin boyutlarının anlaşılmasında yaşın önemi yadsınamayacak derecede önem arz etmektedir. Nitekim günümüzde yaş sosyolojisi, yaş ile toplumsal olaylar arasındaki ilişkiyle ilgilenmektedir.¹⁷¹

“Zaman sosyolojisinden (the sociology of time) yararlanarak denilebilir ki sosyal olay ve olgular, zamanda gerçekleşir; zamanın birbirine sıkı sıkıya bağlı üç boyutu, yani

¹⁶⁹ M. Halis, a.g.e., ss.83-84

¹⁷⁰ N. Özçelik, a.g.e., s.40

¹⁷¹ Ejder Okumuş, “Tabii Afetler, Din ve Toplum”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, c.15, Sayı:3, 2002, s.350

dün, bugün ve yarın boyutları içinde vukua gelirler. Bu çerçevede insanın çeşitli yaş durumlarında sosyalizasyon çeşitli şekillerde etkilenir¹⁷².

Tablo 3 İntihar ve yaş Durumu

	Yaş Durumu	f	%
Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	15-19	4	25.0
	20-24	2	12.5
	30-34	4	25.0
	45-49	2	12.5
	50-54	2	12.5
	55 ve üstü	2	12.5
	Toplam	16	100
	İntihar Girişimi	14 ve aşağısı	4
15-19		22	34.4
20-24		12	18.8
25-29		16	25.0
30-34		6	9.4
35-39		4	6.3
Toplam		64	100
Genel Toplam		80	100

Araştırma konusuyla ilgili olarak yaşla intihar vb. sosyal olayları yorumlama arasında da ilişkiler bulunabilmektedir.

Bu bağlamda, Batman'da yapılan araştırmanın bulguları yaş guruplarına göre incelendiğinde, intiharı ölümlle sonuçlananların %25'i 15-19 yaşları arası, % 25'i ise 30-34 yaşları arasındadır. 20-24 arası %12.5, 45-49 arası %12.5, 50-54 arası %12.5, 55 ve üstü ise yine %12.5'ini oluşturmaktadır.

İntihar girişimlerinde ise 15-19 yaşları arası %34.4, 25-29 yaşları arası %25, 20-24 yaşları arası %18.8, 30-34 yaşları arası %9.4, 35-39 yaşları arası %6.3, 14 ve aşağısındaki yaşlar ise olguların %6.3'ünü oluşturmaktadır.

Ölümlle sonuçlanan intihar oranlarına bakıldığında, 15-19, 20-24 ile 30-34 yaşları arası toplam oranı %62.5'lik bir oranla yarıdan fazlasının genç nüfustan oluştuğu görülmektedir.

¹⁷² A. e., a.y.

İntihar girişimlerinde ise 15-19, 20-24 ile 25-29 yaşları arası toplam oranı, %78.2 gibi çok genç bir nüfustan oluşmaktadır.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Batman'da yaptığı çalışmada çalışmamızı destekler nitelikte veriler elde etmiştir.¹⁷³

Nitekim ülkemizde de, intihar eden nüfusun 15 - 34 yaş grubunda yoğunlaştığı ve kadınların erkeklere nazaran daha genç yaşta intihar ettiği gözlenmektedir. İntiharı ölümlerle sonuçlanan erkeklerin yaklaşık yarısı 35 yaşından, kadınların ise yaklaşık yarısı 25 yaşından daha küçüktür.¹⁷⁴

Ülkemizde yaşanan bu durum üzerinde durmak gerekir. Çünkü hızla yaşanan değişme ve gelişme olgusunun olumlu bir biçimde yönlendirilmediği gözlenmektedir. Hızlı ve sağlıksız kentleşme, ekonomik sorunların ağırlığı, işsizlik, okulsuzluk gibi durumlar topluma ait ciddi sorunlardır. Bu sorunların en çok yansıdığı kesim de gençlik olmuştur. Çünkü gençlik, toplumun en dinamik, en hareketli ve nitelikleri gereği çevresinden en fazla etkilenen kesimdir. Genç yaratıcı gücünün yönlendirilmemesi sonucu kendisini çeşitli sorunların içinde bulmuştur. Bu sorunların en başta geleni ise eğitimsizlik ve işsizliktir. Çünkü gençliğin genel nüfus içindeki oranı göz önüne alınınca ortaya büyük toplumsal bir sorun çıkmaktadır.¹⁷⁵

Batman bulgularında da benzer durum söz konusudur. Ancak 25 yaşından küçük kadınlar, tüm kadınların % 72'si kadardır. Genç kadın intiharı özellikle göze çarpmaktadır. Bu durum Türkiye göstergesinden biraz farklıdır. 25 yaşından küçük kadınlar tüm kadınların 2/3'ü kadardır ve bu durum daha da üzücü bir tablo oluşturmaktadır. 30 yaş ve daha küçük erkekler ise tüm erkeklerin % 57'si kadardır. Kadınlar arasında en fazla intihar görülen yaş grubu ise % 28 ile 14-17 yaş grubudur. Erkeklerde ise 31-40 yaş, % 23 ile en fazla rastlanan gruptur.

İntihar girişimleri ise, kadınlarda en fazla 18-21 yaş grubunda (% 34.8), erkeklerde ise yine 31-40 yaş grubunda (% 33.3) görülmektedir. Kadınlarda 25 yaş altı, tüm intihar girişiminde bulunan kadınların % 68'i kadar iken, erkeklerde tam tersine 25 yaş üstü % 61

¹⁷³ Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Raporu

¹⁷⁴ DİE, 1998 İntihar İstatistikleri

¹⁷⁵ A. Yörükoğlu, a.g.e., s.16

civarındadır. Bu grupta intihar eden kadınlardan farklı olarak 26-30 yaş arası kadın yüzdesi % 21'e vararak dikkat çekmektedir.

İçli'nin yaptığı çalışma da çalışmamızı destekler mahiyettedir. Nitekim İçli, çalışmasında intiharların en sık 15-34 yaş gurubunda görüldüğünü söylemiştir. 15 yaşın altında erkek ve kadınlarda intihar oranı yükselmeye başlamakta, 34 yaşından itibaren de oran düşme eğilimi göstermektedir.¹⁷⁶

Tablodan da anlaşılacağı üzere intihar konusunda en fazla risk gurubu gerçekleşen intihar oranlarında, 15-34 yaşları arası, intihar girişimlerinde ise 15-29 yaşları arasındır.

Yukarıdaki istatistikler incelendiğinde, ölümle sonuçlanan intihar ve intihar girişimlerinin çoğunun genç yaşlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum da gençlik çağının intihar açısından kritik bir çağ olduğunu göstermektedir.

Nitekim gençlik çağı, bireyin en duyarlı ve gergin olduğu bir dönemdir. Bireyde çözümlenemeyecek düzeyde umutsuzluk yaratan uyumsuzluklar intihara neden olabilmektedir. Genç birey, onurunu kurtarmak, aşağılanmaya son vermek, bir haksızlığı vurgulamak, bütünleşemediği kural ve değerlere başkaldırmak amacıyla intihar edebilmektedir. Özellikle de çocukluktan gençliğe geçiş döneminde birey birçok uyum sorunuyla karşı karşıya kalır. Birey, bu sorunlarıyla baş ederken aile ve çevresinden de destek bulamazsa, tek başına üstesinden gelemediği sorunlar karşısında karamsarlığa düşerek intihara eğilim gösterebilmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'de evlilik yaşının düşük olduğu ve olgularımızın çoğunun kadın olduğu hatırlanacak olursa, yaşamında yeni bir döneme giren, yeni evli kadınlarda bu yeni sürece uyum göstermeleri ve bütünleşmelerinde belli sorunları olabileceği düşünülebilir.¹⁷⁷

¹⁷⁶ T. İçli, 1983, a.g.e., s.202

2.1.3. Medeni Durum ve İntihar İlişkisi

Tablo 4'te de görüldüğü gibi intiharı ölümle sonuçlananların % 56.3'ü evli, % 43.7'sinin ise bekar oldukları gözlenmektedir. İntihar girişiminde bulunanların oranına bakıldığında % 62.5'inin bekar, %31.3'ünün evli, % 6.3'ünün ise boşanmış oldukları görülmektedir.

Tablo 4 Medeni Durum ve İntihar İlişkisi

Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	Medeni Durum	f	%
	Bekar		9
Evli		7	43,7
Toplam		16	100
İntihar Girişimi	Bekar	40	62.5
	Evli	20	31.3
	Boşanmış	4	6.3
	Toplam	64	100
	Genel Toplam	80	100

Tüm intihar edenlerin arasında bekar olanların oranı hem intiharı ölümle sonuçlananlarda hem de intihar girişimlerinde daha yüksektir. Bu durum, bekar olan bireylerin sosyal ilişkilerinin zayıflığı ve hatta ilişkilerin kopukluğuyla açıklanabilir. Söz konusu durum dünya örnekleri ile benzerlik göstermektedir.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından Batman'da yapılan ve 1995-2000 yılları arasında kapsayan intihar istatistiklerinde durum şu şekildedir:¹⁷⁸

İntihar eden kadınların % 46.5'i bekar olup, % 15.8'i imam nikahı, % 10.9'u ise medeni nikahla evlidir. Erkeklerin ise %15.8'i bekar %5.9'u ise medeni nikah, %4'ü ise imam nikahı ile evlidir. Tüm intihar edenlerin arasında bekar olanların oranı her iki cins için yüksektir. İntihar eden ve evli olan kadınların yaklaşık % 60'ı imam nikahı ile evlidir.

İntihar girişiminde bulunan 69 kadının % 49.3'ü bekadır. Kadınların % 47.8'i ise evlidir. Evli kadınların yaklaşık % 40'ı imam nikahı ile evlidir. İntihar girişiminde bulunan erkeklerin ise % 38'i bekar, % 61.9'u medeni nikah ile evlidir. Ölümle sonuçlanan intihar olayları ve girişim olayları incelendiğinde, girişimde bulunan kadınların medeni nikahla

¹⁷⁷ N. Özçelik, a.g.e., s.60

evli oldukları, buna karşın ölümle sonuçlanan intihar olaylarında ise kadınların daha çok imam nikahı ile evli olduğu görülmüştür.

İstatistiksel verilerden de anlaşıldığı gibi insanı topluma bağlayan etkenlerden biri de ailedir. Aile bireyi korur ve ona dayanak olur. Bundan dolayı da bütün toplumlarda bekarların intihar oranı, evlilere göre daha yüksektir. Evliler arasında da çocuksuz ailelerde intihar oranı, çocuklu ailelere göre daha yüksektir.¹⁷⁹

Durkheim' a göre aile yaşamı, ilişkiyi tersine çeviren bir etki yapmaktadır. Aile ortaklığının etkisi olmasaydı, evli insanlar, yaşları gereği, bekarlara göre yarım kat daha çok intihar edecek iken, onlardan önemli ölçüde daha az intihar etmektedirler. Sonuç olarak evliliğin intihar tehlikesini yarıya yakın bir ölçüde azalttığı söylenebilir, ya da daha kesin biçimde belirtmek gerekirse, bekarlık intihar tehlikesini $112/69=1.6$ oranında ağırlaştırıyor. Evli nüfusun intihar eğilimini 1 sayacak olursak, aynı yaş ortalamasındaki bekarlarınkini 1.6 olarak göstermemiz gerekir.¹⁸⁰

Yine Durkheim'e göre çok genç yaşlardaki evli erkek ve kadınlarda, aynı yaşlardaki bekar erkek ve kadınlara göre çok daha yüksek bir ölüm oranı bulunmaktadır. Bunun sebebi olarak da toplumsal nedenler gösterilmektedir; Çünkü asıl neden organizmalarının yeterli olgunlaşma düzenine ulaşmamışlığı olsaydı, bu doğum yaptıkları için en çok kadınlar bakımından kendisini gösterirdi. Görüldüğü üzere her şey, erken evlenmelerin özellikle erkeklerde zararlı bir ruhsal duruma yol açtığını doğrulamaktadır.¹⁸¹

Evliliğin intihara karşı kendine özgü bir koruyucu etkisi vardır. Ama bu etki çok sınırlıdır ve ayrıca da yalnızca bir cinsin lehinde belirlemektedir. Varlığını saptamak yararlı olmakla birlikte, evlilerin bağımsızlığını yapan temel etken yine de aile topluluğudur, Yani anne, baba ve çocuklarla birlikte tamam olan topluluktur. Kuşkusuz eşler bu topluluğun üyesi oldukları için bu sonuçta onların da payı vardır, ama koca ya da karı olarak değil,

¹⁷⁸ Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Raporu

¹⁷⁹ N. Kösemihal, a.g.e., s.88

¹⁸⁰ E. Durkheim, a.g.e., s.171

¹⁸¹ A.e., s. 177

baba ve anne olarak, yani aile topluluğunun görevlileri olarak pay sahibidirler. Eşlerden birinin yitmesi durumunda öbürünün kendini öldürme olasılığının artması, onları kişisel olarak birbirine bağlayan bağların kopmasından değil, acısını geride kalanın çektiği bir aile sarsıntısına yol açmış olduğundan dolaydır. Bu nedenle aile topluluğu tıpkı dinsel topluluk gibi intihara karşı güçlü bir koruyucudur.¹⁸²

Gibbs de yaptığı çalışmada evliliğin intiharı engelleyici bir unsur olduğunu söylemektedir. Gibbs'in araştırma sonuçlarına göre, boşanmış, dul ve bekarlarda evli olanlardan daha sık intihar görülmektedir.¹⁸³

Çeşitli aile bunalımları arasında en önemlilerinden ikisi kuşkusuz dullukla, boşanma yada mahkeme kararıyla ayrı yaşamadır. Gerçekten eşlerden biri ölünce, aile düzeni alt üst olur, geriye kalan eş bu yeni duruma kendini uyduramaz, bu yüzden de bu durumdaki kişilerde intihar eğilimi kolaylaşır. Durkheim'in çalışmasında gerekli bilginin sağlandığı bütün toplumlarda boşanmışlarda görülen intihar oranı, azımsanmayacak seviyededir.¹⁸⁴ Bunun sebebi ise, evliliğin çözülmesi sürecinin oldukça yıpratıcı bir süreç olması ve bu dönemde duygusal yoğunluğun en üst düzeyde yaşanmasıdır. Bu gibi nedenler, kişilerin intihar hızlarını artırıcı nedenler olarak düşünülebilir. Eşi ölmüş kadınların intihar hızının düşük ve boşanmış kadınların intihar hızının yüksek olması, kadınların eşlerinin ölümünü boşanmaktan daha kolay kabullendiklerini göstermektedir.¹⁸⁵

DİE 1995 intihar istatistikleri incelendiğinde, Türkiye' de meydana gelen 1460 intihar olayının 636'sının hiç evlenmemiş, 689'unun evli, 76'sının eşinin ölmüş, 59'unun ise boşanmış olduğu görülür.¹⁸⁶ Bu durumda da, sosyal ilişkilerin zayıf olması hatta kopması durumunun intihar eyleminin meydana gelmesinde önemli etkide bulunabileceği sonucuna ulaşılabilir.

¹⁸² A.e., s.198

¹⁸³ Jack Gibbs-Martin Walter T, "A Theory of Status İntegration and İts Relatin to Suicide" *American Sociological Review*, Vol: 23, No: 2, April 1968, s.60'dan naklen Özçelik, a.g.e., s.61

¹⁸⁴ N. Ş. Kösemihal, a.g.e., s.96

¹⁸⁵ İsmet Koç-Funda Albayrak, "Türkiye'de İntihar Olgusu", *Nüfusbilim Dergisi*, c.15, 1993, s.65

¹⁸⁶ DİE, 1995 İntihar İstatistikleri

2.1.4. Eğitim Durumu ve İntihar İlişkisi

Eğitimin intihar eğilimlerini azaltıcı ya da artırıcı etkisi olduğu konusunda değişik görüş ve düşünceler vardır. Bazı araştırmacılar Afrika'nın ilkel kabilelerini örnek göstererek eğitilmiş nüfusta intihar olaylarının daha fazla olduğunu söylerken, bazı araştırmacılar ise bunun tersini savunmaktadır.

Ama bir gerçek var ki yazı ile iletişimin büyük ağırlık kazanması ile temel eğitim, toplumu oluşturan, bireyleri bir arada tutan ve kişilerin gelişen teknolojik düzeye ayak uydurmalarını sağlayan bir araç olarak kabul edilmiştir. Yani bireyin toplumla bütünleşmesinde bir araçtır.¹⁸⁷

Tablo 5 Eğitim Durumu

	Öğrenim Durumu	f	%
Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	Okur yazar değil	4	25,0
	Sadece okur yazar	4	25,0
	İlkokul mezunu	4	25,0
	Orta okul mezunu	2	12,5
	Lise mezunu	2	12,5
	Toplam	16	100
	İntihar Girişimi	Okur yazar değil	6
Sadece okur yazar		4	6,3
İlkokul mezunu		28	43,8
Orta okul mezunu		8	12,5
Lise mezunu		16	25,0
Yüksek okul-Ünv.		2	3,1
Toplam		64	100
Genel Toplam	80	100	

Bu bağlamda Tablo 5'e bakıldığında ölümlle sonuçlanan intihar oranlarında okuryazar olmayan, sadece okuryazar olan ve ilkokul mezunu olanların oranı % 25'erlik bir oran oluştururken; ortaokul ve lise mezunlarının oranı ise % 12.5'erlik bir oranda kalmaktadır. İntihar girişimleri oranlarında ise ilkokul mezunu olanların oranı % 43.8, lise

mezunları % 25, ortaokul mezunları % 12.5, okuryazar olmayanlar %9.4, sadece okuryazar olanlar % 6.3, Yüksekokul mezunları ise % 3.1'lik oldukça düşük bir oran oluşturmaktadır.

Ölümlerle sonuçlanan intihar oranlarında ilkökul mezunu ve aşağısındakilerin toplam oranı % 75'lik bir oran teşkil ederek dikkati çekmektedir. İntihar girişimlerinde ise ilkökul ve aşağısında olanların oranı % 60'a yakın oldukça ciddi bir oran oluşturmaktadır.

Genel olarak bakıldığında en yüksek intihar hızı okuryazar olmayan veya sadece okuma yazması olan ve ilkökulu bitiren nüfusta, en düşük intihar hızı ise lise ve yüksekokul mezunu olan nüfusta görülmektedir.

Türkiye'nin eğitim açısından ileri gelen illerinden birisi olan İzmir'de yapılan bir çalışma da araştırmamızı desteklemektedir. İntihar girişimlerini inceleyen söz konusu çalışmada, ilkökul mezunu olanların oranı % 46, ortaokul mezunu olanların oranı ise % 22'yi oluşturmaktadır.¹⁸⁸

1992 DİE intihar istatistikleri incelendiğinde, 1167 kişinin intihar ettiği görülüyor. Bunlardan 135'inin okuma-yazma bilmediği, 895'inin ilkökul mezunu, 89'unun ortaokul mezunu, 115'inin lise mezunu ve 39'unun üniversite mezunu olduğu görülmektedir.¹⁸⁹

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun Batmandaki intiharlar üzerine yaptığı çalışmada eğitimle ilgili veriler de araştırmamızı desteklemektedir.¹⁹⁰

İntiharı ölümle neticelenen kadınların % 29.3'ü okuma-yazma dahi bilmemektedir. Kadınların % 16'sı ilkökul mezunu, % 4'ü ortaokul mezunu ve % 6.7'si lise mezunudur. Kadınların % 42 gibi oldukça yüksek bir oranının eğitim düzeyi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Erkeklerin % 19.2'si ilkökul, % 19.2'si lise ve % 11.5'i ortaokul mezunu iken, % 15.4'ünün okuryazar olmadığı görülmüştür.

İntihar girişiminde bulunan kadınların eğitim düzeyine bakıldığında % 20.3'nün okuryazar olmadığı görülmektedir. İntihar girişiminde bulunan kadınların % 26.1'i ilkökul,

¹⁸⁷ N. Özçelik, a.g.e., s.64

¹⁸⁸ A. e., a.y.

¹⁸⁹ DİE, 1992 İntihar İstatistikleri

% 5.8'i ortaokul, % 8.7'si lise mezunudur. Girişimde bulunan kadınların % 33.3'ünün eğitim durumu ile ilgili verilere ulaşılammıştır. İntihar girişiminde bulunan erkeklerin eğitim durumuna bakıldığında, % 28.9'la en yüksek oranı ilkokul mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla % 23.8'le lise % 6.7 ile ortaokul mezunları izlemiştir. Girişimde bulunan erkeklerin % 15.6'sı okuryazar olmayıp % 4.4'ü ise okuryazar, ancak herhangi bir okul mezunu değildir. Hem intiharı ölümle neticelenenler hem de girişimciler arasında ortaokul ve üstü eğitim kurumlarından mezun olanların oranı yaklaşık % 10 dur.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun raporuna göre, intiharlarda en büyük oranı % 42.9 ile okuryazar olmayanlar, % 33'ü ile de ilkokul mezunları oluşturmaktadır. İlkokul mezunu, okuryazar ve okuryazar olmayanların oranı ise, % 80.9'dur.

Gerçekten intihar edenlerin yaşlarının genç olmasına karşın, eğitim düzeylerinin düşük olması, ilimizde özellikle de kırsal kesimlerinde, eğitim olanaklarının yetersizliğini, bölge olaylarının buna etkisini, ailelerin eğitime yeterli önemi vermediğini, eğitime karşı olan önyargıları ve cinsiyet ayrımıyla bunun daha da belirginleştiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.¹⁹¹

Batman'da bazı yerlerde sürdürülen katı gelenekler, eğitim düzeyiyle doğru orantılı olarak devam etmektedir. Kız çocukları ilköğretim hakkından bile yararlanamamaktadırlar. Mevcut eğitim seviyeleriyle yüksek eğitime yönelmelerinin imkansız olduğu gerçeğinin farkına varmaları, genç kızları büyük oranda hayal kırıklığı ve bunalıma sevk etmektedir. Özellikle Batman'a sonradan yerleşen ebeveynler ile yeni kuşak gençlerin değişim istekleri sürekli bir çatışma ortamı oluşturmaktadır. Özellikle lise mezunlarında görülen intihar ve intihar girişimlerinde bireylerin aldıkları eğitimle artan değişme olgusu ve beklentilerin katı geleneksel yapı ile çatışmasının, yakın ilgi ve özel bir psikolojik yaklaşım bekleyen genç kuşakta derin hayal kırıklıklarına neden olmaktadır.¹⁹²

¹⁹⁰ Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Raporu

¹⁹¹ M. Halis, a.g.e., s.134

¹⁹² A. e., ss.134-135

2.1.5. Meslek Grupları ve İntihar İlişkisi

Tablo 6'da görüldüğü üzere ölümle sonuçlanan intihar oranlarında bireylerin % 50'sini ev hanımı-kızı, %25'ini serbest meslek grupları, %12.5'erlik bir oranı ise işçi ve çiftçiler oluşturmaktadır. İntihar girişiminde ise bireylerin %62.5'ini ev hanımı-kızı oluşturmaktadır. Bunları %15.6 ile serbest meslek sahipleri izlemektedir.

Tablo 6 Meslek Grupları ve İntihar İlişkisi

	Meslek Durumu	f	%
Ölümle Sonuçlanan İntiharlar	Serbest Meslek	4	25,0
	İşçi	2	12,5
	Esnaf	2	12,5
	Ev kadını-kızı	8	50,0
	Toplam	16	100
	İntihar Girişimi	Serbest Meslek	10
Esnaf		2	3,1
Ev kadını-kızı		40	62,5
Diğer		12	18,7
Toplam		64	100
Genel Toplam		80	100

Cinsiyete göre meslek dağılımında erkeklerin çoğunlukla az gelire sahip örgütsüz işlerde çalıştığı görülmektedir. Kadınların %50'si ev hanımı-kızı iken erkeklerin %25'i serbest meslek, %12.5'erlik bir oranı ise çiftçilik ve işçilik gibi örgütsüz işler oluşturmaktadır.

Örgütlü olmayan işlerde çalışan bu bireylerin kent ve kentteki bürokratik örgütlerle tam anlamıyla bütünleşemediklerini söylemek yanlış olmaz.¹⁹³

Kadınların mesleki dağılımına bakıldığında büyük çoğunluğunun çalışmadığı görülmektedir. Çalışanlar da yine erkeklerde olduğu gibi örgütsüz işlerde mevsimlik işçi olarak çalıştıkları veya çiftçi oldukları görülmüştür.

¹⁹³ N. Özçelik, a.g.e., s.69

Görüldüğü üzere kadınların işgücüne katılım oranı erkeklerden daha azdır. Kadınların çoğunluğunun kent kökenli olduğu düşünülecek olursa, kentlerde işgücüne katılma açısından kadınların en önemli sorunlarından biri kısıtlı iş imkanlarından yararlanmada erkeklerle rekabet durumunda olmalarıdır ve eğitimsiz kadınların hiçbir rekabet güçlerinin de olmamasıdır.

İlginç olan bulgulardan biri de ev hanımlarında intihar ve intihar girişimlerinin çok yüksek bulunmasıdır. Cinsiyete bağlı işbölümünün olduğu toplumlarda erkeğin araçsal görevleri, kadının da anlamsal görevleri vardır. Bu bağlamda erkek dış ortamla ailesi arasında köprü vazifesi görür. Kadının görevi ev işleri olduğu için kentin örgütlü dokusundan uzak kalmaktadır.

Bunun yanında ev kadınlarında intiharın yüksek olmasının bir nedeni de, bu kadınların toplumsal yaşamlarını sınırlı olması ve ekonomik olarak diğer aile üyelerine, özellikle de kocaya, bağımlı olmaları ile açıklanabilir.¹⁹⁴

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun Batman verileri ise aşağıdaki gibidir:¹⁹⁵ Veriler incelendiğinde yapılan araştırmaya yakın sonuçlar elde edileceği görülecektir.

İntihar eden kadınların % 44'nün ailelerinin gelir türü konusunda dosyalarda bilgi bulunamamıştır. İntihar eden kadınların ailelerin % 29.3'ünün yaşamını çiftçilik ve hayvancılıkla sürdürdüğü görülmektedir. Bunu serbest kategorisinde olanlar izlemektedir. İntihara teşebbüs eden erkeklerin % 36.6'sının aile gelir türüne ilişkin bilgi bulunmamaktadır. Erkeklerin % 31.7'sinin gelir kaynaklarını çiftçilik ve hayvancılık oluşturmaktadır.

İntihar girişiminde bulunan kadınların % 43.5'nin gelir türü konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. İntihara teşebbüs eden kadınların % 15.9'u çiftçilik veya hayvancılıkla geçimini sağlarken, % 13'nün memur-işçi, % 11.6'sının serbest ve % 8.7'sinin ise ücretli kategorisindeki işlerde yoğunlaştığı görülmüştür.

İntihar girişiminde bulunan erkeklerin ise % 23.8'i yaşamını çiftçilik ve hayvancılıkla sürdürmektedir. Bunu % 19'la serbest olarak çalışanlar ile memur ve işçi

¹⁹⁴ İ. Koç-F. Albayrak, a.g.m., s.65

¹⁹⁵ Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Raporu

olarak çalışanlar izlemektedir. İntihar girişiminde bulunan erkeklerin % 28.6'sının gelir kaynakları hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Araştırmaya göre, intihar edenlerin 85.9'u sürekli ve yeterli gelir getirici bir işte çalışmamaktadır. Ve tam da bu noktada, intihar edenlerin % 80.9'unun kadın olduğu hatırlatılarak, bölgede kadının tarımsal alan dışında çalışma koşullarının sınırlılığın dikkat çekilmiştir. Bölgede kadınların ekonomik olarak bağımlı olmaları ve bunun kadının "dayanabileceği son nokta" yı hızlandırdığı raporda belirtilmektedir. Bu ortamdaki bayanlar dayanabildikleri son noktaya kadar kendilerini zorlamaktadır. Bayanların bu katı kurallara boyun eğmelerinde, gelenekler kadar, ekonomik bağımsızlıklarının olmaması da etkilidir.¹⁹⁶

2.1.5.1. Baba Mesleği ve İntihar İlişkisi

Araştırma kapsamına giren bireylerin bir kısmının öğrenci ve bekar olması dolayısıyla ebeveynlerin hangi meslek gurubunda olduklarını saptamak yararlı olacaktır.

Tablo 7 Baba Mesleği

Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	Baba Mesleği	F	%
	Serbest meslek	6	37,5
	İşçi	4	25,0
	Çiftçi	6	37,5
	Toplam	16	100
İntihar Girişimi	Serbest Meslek	26	40,6
	Memur	8	12,5
	İşçi	16	25,0
	Esnaf	2	3,1
	Çiftçi	8	12,5
	Tüccar	4	6,3
	Toplam	64	100
	Genel Toplam	80	100

Tablo 7'deki araştırmada görüldüğü üzere, araştırmada intiharı ölümlle neticelenenlerin babalarının meslek dağılımı incelendiğinde, %37.5'erlik bir oranı serbest meslek sahibi ve çiftçi, %25'inin de işçi olduğu görülmektedir. İntihar girişiminde

bulunanların babalarının meslek dağılımında ise, %40.6'sının serbest meslek sahibi, %25'inin işçi, %12.5'erlik bir oranı memur ve çiftçi, %6.3'ü tüccar, %3.1'inin ise esnaf olduğu görülmektedir.

Yukarıdaki istatistikler incelendiğinde, hem intiharı ölümle sonuçlananların hem de intihar girişiminde bulunanların aile reislerinin büyük bir kısmı ekonomik olarak düşük gelirli işlerde çalışan veya çoğu işsiz olduğu için kendilerini serbest meslek sahibi olarak nitelendiren bireylerden oluştuğu görülmektedir.

Bu da genellikle işsiz olan veya düşük gelirli mesleklerde çalışan bireylerin çocuklarının, intihar ve intihar girişiminde bulunma risklerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Nitekim ölümle sonuçlanan intihar oranlarında, serbest meslek sahibi olanların ve çiftçi olanların toplam oranlarının %75'i bulması da bu tezimizi desteklemektedir. Aynı şekilde intihar girişimlerinde, aile reislerinin meslek dağılımına bakıldığında, serbest meslek sahibi olanlar ile çiftçilerin toplam oranlarının % 53.1 gibi sürekli gelir getirici bir işte çalışmayanların oluşturduğu bir oran olması da çalışmamızı destekleyen bir diğer unsurdur.

İntiharı ölümle sonuçlanan ve intihar girişiminde bulunan bireylerin annelerinin ise herhangi bir meslek sahibi olmadıkları ve gelir getirici bir işte çalışmadıkları dikkati çekmektedir. Söz konusu olguların tamamına yakınının annelerinin herhangi bir işte çalışmadıkları ve ev hanımı oldukları tespit edilmiştir.

Özellikle Batman'a değişik sebeplerle meydana gelen göç olayları olmuştur. Göç eden bu insanların çoğu, köylerinde hayvancılık ve çiftçilik yapmaktaydılar. Bu meslekler az da olsa geçimlerini sağlamaları için yeterli idi. En azından bu bireyler, başkalarına muhtaç değillerdi ve şehirdeki birçok masraftan muaftılar. Fakat şehre göçle birlikte, yüzlerce ve binlerce işsiz ortaya çıkmıştır. Kent ise yeni göçenlerin ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına cevap verecek kurumlara ve alt yapıya sahip değildi. Bu durum da bireylerin ve bakmakla yükümlü oldukları çocuklarının ve ailelerinin beklentilerinin kırılmasına ve kendi başlarına hareket etmelerine sebep olmuştur. Umduklarını da şehirde bulamayan bu insanlar hayal kırıklığına uğramış ve intiharın eşiğine gelmişlerdir.

¹⁹⁶ M. Halis, a.g.e., s.135

2.1.6. Yerleşim Bölgesi ve İntihar İlişkisi

Tablo 8'de görüldüğü gibi ölümlle sonuçlanan intihar olaylarının %62.5'i Batman merkezinde % 37.5'i köylerde gerçekleşmiştir. İntihar girişimlerinin ise % 78.1'i şehir merkezinde, %18.8'i ilçelerde, %3.1'i ise köylerde gerçekleşmiştir

Tablo 8 Yerleşim Bölgesi ve İntihar İlişkisi

Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	Yaşadığı Yer	F	%
	Köy	6	37,5
Şehir	10	62,5	
Toplam	16	100	
İntihar Girişimi	Köy	2	3,1
	İlçe	12	18,8
	Şehir	50	78,1
	Toplam	64	100
	Genel Toplam	80	100

Araştırma verileri incelendiğinde hem ölümlle sonuçlanan intihar oranlarında hem de intihar girişimlerinde kent intihar oranı, kır intihar oranından daha yüksek bulunmuştur. Nitekim 1995-2000 yılları arasında Aile Araştırma Kurumu'nun verileri de bu paraleldedir.

Söz konusu çalışmada intiharların % 57.4'ü Batman merkezinde, % 26.7'si köylerde ve % 15.8'i de ilçelerde gerçekleşmiştir. İntihar girişimlerinin ise % 66.7'si Batman merkezde, % 17.8'i ilçelerde ve % 15.6'sı köylerde gerçekleşmiştir.

“Hem intihar, hem de intihar girişimlerine bakıldığında olayın gerçekleştiği yerleşim yeri açısından cinsiyetlerin kendi içlerinde sergilediği oranlar, cinsiyetler arasında da oldukça benzer bir tablo göstermektedir. Hatta intihar girişimlerinde, Batman merkez olay yeri için hem kadın, hem erkek için oranlar aynıdır (% 66.7)

İntihar eden kadınların doğum yerlerine göre dağılımına bakıldığında; % 40'ının Batman, % 18.7'sinin Kozluk, % 8'nin Sason, % 5.3'ünün Beşiri, % 4'ünün Gercüş, % 1.3'ünün Hasankeyf kökenli olduğu görülmektedir. Kadınların % 18.7'si ise Güneydoğu Anadolu Bölgesinin diğer illeri veya Batman'a komşu illerde doğmuştur. Batman'ın en az

kadın intiharı görülen ilçesi Hasankeyf, aynı zamanda intihar eden kadınların doğum yeri açısından da en az rastlanan ilçedir.

Erkeklerin % 53.8'i Batman doğumlu olup, diğer intihar eden erkeklerin yerleşim yerine göre dağılımı şöyledir; Kozluk, Beşiri, Sason % 7.7, Gercüş % 3.8'dir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin diğer illerinde veya komşu illerde doğanların oranı % 11.5'dir.

İntihara teşebbüs eden kadınların % 56.5'i Batman, % 17.4'ü Güneydoğu Anadolu Bölgesinin diğer illerinde, % 13'ü Kozluk, % 4.3'ü Gercüş, % 1.4'ü Beşiri, Sason ve Hasankeyf ilçelerinde doğmuştur. Bu oranlar erkeklerde Batman için % 47.6, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin diğer illeri için % 14.3, Kozluk için % 14.3 ve Sason için % 9.5, Beşiri için % 4.8 ve diğer kategorisindeki iller için yine % 9.5 tir. Yine erkekler için gerek intihar, gerekse girişim vakalarında Hasankeyf ilçesinde doğana rastlanmamıştır".¹⁹⁷

Durkheim'a göre cinayetler kırsal kesim kökenli olmasına rağmen, intihar, kent kökenlidir.

19.yy.da kent intihar oranı, hemen hemen tüm ülke ve vilayetlerde kır intihar oranını aşmıştır. Gibbs'e göre 1960-1970'lerde kır-kent farkı bazı ülkelerde hızlı bir şekilde değişmiştir. Örneğin 1904-1913 periyodunda ABD'de kent intihar oranı 17.7 iken kır intihar oranı sadece 12.2 idi. Geçen yıllar sonucu kır-kent farkı azaldı. 1960'ta kır intihar oranı çok az kentten yüksek bulunmuştur. Ancak belki bu oran yani kır intihar oranının kentten önceki yapılan çalışmaya göre fazla olması erkekler için geçerlidir.¹⁹⁸

Halbwach, intihar ve nüfusun sosyal izolasyonu ile ilgili bazı hipotezler ileri sürmüştür. Bunlar;

1. İntihar oranları nüfuslar arasında sosyal izolasyon derecesine doğrudan bağlı olarak değişir.
2. Nüfusun sosyal izolasyonu nüfusun şehir oluşu ile doğrudan değişir.

Bu teoreme göre, nüfusların intihar oranları o nüfusların kentleşme derecelerine doğrudan bağlıdır. Bu teoremini daha önce başka araştırmacılar tarafından ortaya konan büyük şehirlerde intihar oranının yüksek olduğu tezini bir kere daha vurgulayarak

¹⁹⁷ Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Raporu

¹⁹⁸ J. Gibbs 1971'den naklen Özçelik, a.g.e., s.49

doğrulamıştır. Halbwach'ın teorisi Gibbs'in eleştirisine uğramıştır. Gibbs'e göre, Halbwach'ın teorisi yetersizdir. Aynı şehir içinde bazı bölgelerde diğerlerinden daha yüksek intihar oranları bulunmuştur. İntihar oranları her zaman şehrin büyüklüğü ile değişmez. 1960'ta ABD'de, kırsal kesimde intihar oranı şehirlerden yüksek bulunmuştur. Gibbs, izolasyon faktörünü inkar etmemekte, fakat şehirlerin daha gerçekçi bir açıdan incelenmesi gerektiğini söylemektedir.¹⁹⁹

Bu konuda Türkiye'de yapılan çalışmalara bakacak olursak, Koç ve Albayrak'ın çalışmasında 1990 yılı rakamlarına göre intihar hızının en yüksek olduğu bölge, sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi en yüksek olan Batı Anadolu Bölgesi'dir.(31.9) Daha sonra Güney Anadolu Bölgesi (27.2) ve Orta Anadolu Bölgesi (24.6) izlemektedir. İntihar hızının düşük olduğu bölge ise, Kuzey Anadolu Bölgesi olarak bulunmuştur. Doğu ve Güney Anadolu Bölgesi'nde intihar hızının Kuzey Anadolu Bölgesine göre yüksek olduğu görülmektedir. Kısaca intihar hızları, kırsal yerleşim alanlarına göre kentsel yerleşim yerlerinde daha yoğundur. Cinsiyet farklılığı açısından da her iki cins için de yoğunluk kentlerde daha yüksektir.²⁰⁰

Bunun nedeni ise hızlı kentleşme ve sanayileşmedir. Çünkü 1960'lı yıllardan itibaren kırsal geleneksel yapıdan kopan bireyler kentlere akın etmişlerdir. Kentler bir çekim merkezi haline gelmiştir. Çok hızlı ve çarpık bir şekilde büyüyen bu kentler bir çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Kırdan kente göç edenler barınma sorunlarını gecekondu ile çözmüşlerdir. Gecekondu beraberinde ekonomik, sosyal ve psikolojik pek çok sorunu da getirmiştir. Kırsal alanda birincil ilişkilere sahip olan birey ikincil ilişkilerin egemen olduğu kentte, ne tamamen köyden kopmuş ne de tamamen kentle bütünleşmiştir. Kentle bütünleşemeyen birey ne yapacağını bilemez hale gelmiştir. Sonuçta kentsel problemlerle baş edemeyen birey intiharı denemektedir. Bunun yanı sıra kentler sadece köyden gelenler için değil, kentte yaşayan diğer insanlar için de yeterince karışıktır.²⁰¹

¹⁹⁹ Gibbs 1968'den naklen A.e., s.49

²⁰⁰ J. Koç-F. Albayrak, a.g.m., s.58

²⁰¹ N. Özçelik, a.g.e., s.50

2.2. AİLE İLE İLGİLİ BULGULAR

2.2.1. Hane Büyüklüğü ve İntihar İlişkisi

Ölümlle sonuçlanan intihar oranlarında çocuğu olanların toplam oranı %75'tir. Çocuğu olmayanların oranı ise %12.5 oranındadır. İntihar girişimi oranlarında ise çocuğu olanların oranı %34.4 iken, geri kalanı ise bekarlardan oluşmaktadır.

Tablo 9 Çocuk Sayısı

	Çocuk Sayısı	F	%
Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	Bekar	2	12.5
	çocuğum yok	2	12.5
	1-2 çocuk	4	37.5
	5-6 çocuk	2	12.5
	7 çocuk ve yukarısı	4	25.0
	Toplam	16	100
	İntihar Girişimi	Bekar	42
1-2 çocuk		10	15.6
3-4 çocuk		10	15.6
5-6 çocuk		2	3.1
Toplam		64	100
Genel Toplam		80	100

Çocuk sayısı oranlarına bakıldığında ölümlle sonuçlanan intihar oranlarında çocuk sahibi olmayanlar %12.5, 1-2 çocuk sahibi olanlar %37.5, 5-6 çocuk sahibi olanlar %12.5, 7 çocuk ve daha fazlasına sahip olanlar %25, bekar olanlar ise %12.5'lik bir oran oluşturmaktadır.

İntihar girişimcilerinde bekar olanlar %65.6, 1-2 çocuk sahibi olanlar %15.6, 3-4 çocuk sahibi olanlar yine %15.6, 5-6 çocuk sahibi olanlar ise %3.1'lik bir oran oluşturmaktadır. Dolayısıyla girişimlerde çocuk sahibi olmayanların oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Bunda rol oynayan en büyük etken ise bekar oranının yüksek (%65.6) olmasıdır.

İstatistiklere bakıldığında ölümlle sonuçlanan intihar oranlarında çocuk sahibi olanlar, bekarlar dışarıda bırakılırsa, çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu da -yaygın kanaatin aksine- intihar vakalarında çocuk sahibi olmanın Batman'da intiharı engelleyici bir rolünün çok fazla olmadığı görülmektedir.

Fakat intihar girişimlerinde çocuk sahibi olmayanların oranının (%65.6) çocuk sahibi olanlara göre daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Bu durumu destekler mahiyetteki görüş Durkheim'in görüşüdür. Nitekim Durkheim'in hipotezine göre evli kişilerde çocukların varlığı intihar davranışında koruyucu bir etkiye sahiptir. Ona göre intiharlar azalırken aile büyüklüğü düzenli olarak artmaktadır.²⁰²

Koç ve Albayrak'a göre de hane büyüklüğü arttıkça intihar hızı azalmaktadır. Dolayısıyla intihar hızı tek başına yaşayanlarda en üst düzeydedir.²⁰³

Literatürde ailedeki çocuk sayısının ve çocukların doğum sırasının risk faktörü olarak ele alındığı birçok çalışmaya rastlanmaktadır.

Araştırmacıların ilgisinin çocuk ve gençlerde görülen intihar girişimlerine yönelmesi anne babanın intihar girişiminde aile genişliğinin daha az araştırılmasına neden olmuştur. Altmışlı yıllarda yapılan bir çalışmada intihar girişiminde bulunan kadınlarla kontrol gurubu arasında çocuk sayısı açısından herhangi bir farklılık bulunmamıştır. İntihar eden erkek deneklerle yapılan bir başka çalışmada benzer bir bulgu elde edilmiştir. Wenz'in çalışmasında da intihar potansiyeli ile aile genişliği negatif bir ilişki göstermiştir.²⁰⁴

Birtchell aile genişliği ile intihar riski arasında anlamlı bir ilişkinin rapor edilmediğinden söz etmektedir. Buna karşın Lester, babanın intihar potansiyelinde, çocuk sayısının ve çocukların varlığının etkisini oluşturan yeterli sayıda istatistiksel çalışmanın olmadığını bildirmektedir. Kısacası varolan çalışma verileri intihar potansiyeli açısından çocuk sayısının önemli bir faktör olduğu konusunda şüphe uyandırmıştır. Perlin sosyal izolasyon, evlilik ilişkisi ve aile genişliği ile depresyon arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Ailede sosyal ilişkilerin azalmasının yanı sıra çocuğun olmaması depresyonla birlikte rol oynamaktadır. Aile üyelerinin ilişkilerinde bir uzaklaşma, bağlarda gevşeme, ve izolasyon arttıkça depresif duygular ve intihar potansiyeli de artmaktadır. Tek bir değişkenden çok, birden fazla değişkenin etkileşimi intihar potansiyelinde rol oynamaktadır. Özellikle varolan durum ailenin dengesinde bir bozulma meydana getiriyorsa risk artmaktadır.²⁰⁵

²⁰² E. Durkheim, a.g.e., ss.199-200

²⁰³ İ. Koç-F. Albayrak, a.g.m., s.65

²⁰⁴ R. Palabıyıkoglu, a.g.m. s.62

²⁰⁵ Aynı m. s.63

2.2.2. Aile İçi İlişkiler ve İntihar İlişkisi

Aslında aile içindeki otorite ve güç yapısı, ailede iletişim kanallarının kurulması ve işleminde belirleyici bir etkidir. Nitekim otorite, karşılıklı etkileşim halindeki bireylerin aralarında bir kişinin diğerine göre sahip olduğu etki, gayret olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla da bireylerin çeşitli gereksinimlerinin giderilmesi, bütçe kontrol, karar verme ve rol dağılımında etkili olmaktadır. Yukarıdaki tabloda da aile içinde otoritenin daha çok kimlerde toplandığını ortaya çıkarmak için sorular yönlendirilmiştir.

Tablo 10 Ailevi Konularda Söz Sahibi Olma Durumuna Göre Bireylerin Dağılımları

	Ailevi konularda söz sahibi olan kimdir?	F	%
Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	Aile reisi(Koca)	8	50
	Aile reisi ve eşi	6	37.5
	Tüm aile üyeleri	2	12.5
	Toplam	16	100
	Aile reisi(Koca)	48	75
İntihar Girişimi	Aile reisi ve eşi	10	15.6
	Tüm aile üyeleri	6	9.4
	Toplam	64	100

Tablo 10'da görüldüğü üzere ailevi konularda söz sahibi olma oranlarına bakıldığında ölümlle sonuçlanan intiharlara bakıldığında, ailelerde %50 ile aile reisinin, %37.5'le aile reisi ve eşinin, %12.5 oranında ise tüm aile üyelerinin söz sahibi oldukları anlaşılmaktadır. İntihar girişimlerinde ise %75'le aile reisi, %15.6 ile aile reisi ve eşi, %9.4'le de tüm aile bireylerinin söz sahibi oldukları görülmektedir.

Yukarıdaki verilere bakıldığında hem ölümlle sonuçlanan intihar oranlarında hem de intihar girişimlerinde aile reisinin etkililiği ve baskın oluşu göze çarpmaktadır. Bu da bize aile reisinin gerçek otorite sahibi olduğunu ve ataerkil bir aile yapısının hüküm sürdüğü izlenimini vermektedir. Bunun yanında demokratik aile yapısına daha yakın olan "aile reisi ve eşi birlikte" ile "tüm aile üyeleri" seçeneklerinin oranının düşük düzeyde oldukları dikkati çekmektedir.

Ataerkillik (Patriarchy), tam anlamıyla "babanın hakimiyeti" anlamına da gelebilmektedir. Ataerkillik terimi başlangıçta erkek aile reislerinin otoritesi üzerine kurulu

toplumsal sistemleri tanımlamak için kullanılmıştır. Fakat bu gün ise genel olarak erkek hakimiyetini yansıtan daha genel bir anlamla yüküldür. Doğrusu bu eğilim, özellikle bazı feminist kuramlarda açıkça görülmektedir.²⁰⁶

Fakat genellikle ataerkil aile yapısı içinde babanın otoriter davranmasının çocuğun bağımsız kişilik geliştirmesine engel olduğu ileri sürülür. Ataerkil aile yapısına nazaran çekirdek aile yapısı içinde babanın daha demokrat davrandığı ve dolayısıyla çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirme ortamı bulduğu da ileri sürülür. Aile ile birey arasındaki bağların zayıflığı ya da gevşekliği intihar için neden olarak gösterildiği gibi, aile ile birey arasındaki bağların sıklığı da toplumbilimciler tarafından intihar nedeni olarak gösterilebilmektedir.²⁰⁷

2.2.3. Aile Yapısı ve İntihar İlişkisi

Tablo 11'de görülen araştırma sonuçlarına göre intiharı ölümle sonuçlanan kişilerde ailelerin %50'si çekirdek ailedir. Geniş ailenin oranı ise % 37.5'tir. Herhangi bir aile ile birlikte yaşamayıp yalnız kalan kimselerin oranı ise %12.5'tir. İntihar girişiminde bulunan bireylerde ise ailelerin % 87.5'i çekirdek aile, %12.5'i ise geniş ailedir.

Tablo 11 Aile Yapısı ve İntihar İlişkisi

	Aile Yapısı	F	%
Ölümle Sonuçlanan İntiharlar	Çekirdek aile	8	50,0
	Geniş aile	6	37,5
	Yalnız	2	12,5
	Toplam	16	100
İntihar Girişimi	Çekirdek aile	56	87,5
	Geniş aile	8	12,5
	Toplam	64	100
	Genel Toplam	80	100

Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı üzere hem intiharı ölümle sonuçlanarlarda hem de intihar girişiminde bulunanlarda çekirdek ailenin üstünlüğü göze çarpmaktadır. Bunun

²⁰⁶ G. Marshall, a.g.e., s.47

²⁰⁷ Z. Sungur, a.g.e., s.69

sebebi ise son zamanlarda kentleşmeyle birlikte değişmeye yüz tutan aile yapısıdır. Bilindiği gibi kırsal alanlarda yaygın olan aile şekli geniş ailedir. Kentsel alanlara doğru gidildikçe aile yapısı çekirdek aileye doğru kaymaktadır. Nitekim kır-kent ayrımında belirtildiği gibi (Tablo 8) intihar ölümle sonuçlananların %62.5'i ve intihar girişiminde bulunan bireylerin ise %78.1'i kentlerde yaşamaktaydı. Bu sonuca bakarak aile yapısının genelde çekirdek aile olarak yoğunlaşması normal görülmektedir.

Geleneksel ataerkil ailede babanın tartışılmaz salt otoritesi vardır. Evde ilk ve son söz onundur. Babaya karşı gelmek, onunla tartışmak, sözünü dinlememek düşünülemez. Babayla çocuklar arasında korkuyla karışık saygılı bir uzaklık vardır. Babayla çocuklar arasında doğrudan diyalog yok gibidir. Baba sevgisini açıktan değil, dolaylı belli eder. Bebeklikten sonra, çocuklara sarılmak, kucaklaşmak gibi sevecenlik gösterileri azalır. Çocuklar baba eve gelince birden uslanırlar. Baba çocuklarla yüz göz olmak istemez; bu nedenle anne, çocukların pek çok yaramazlığını ve kabahatini saklar.²⁰⁸

Bu şekilde olan bir ataerkil aile yapısı içinde babanın katı davranmasının çocuğun bağımsız kişilik geliştirmesine engel olabilmektedir. Aynı zamanda çekirdek aile yapısı içinde babanın daha demokrat davrandığı ve dolayısıyla çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirme ortamı bulduğu da ileri sürülür. Aile ile birey arasındaki bağların zayıflığı ya da gevşekliği intihar için neden olarak gösterildiği gibi, aile ile birey arasındaki bağların sıklığı da sosyologlar tarafından intihar nedeni olarak gösterilebilmektedir. Kentlerde çok fazla olarak görülen çekirdek aile, sanayileşme ve kentleşmenin bir işlevi olarak belirir. Ayrıca geniş ailede sevginin yaygın; çekirdek ailede yoğun yaşanması dolayısıyla bireyin ailesiyle olan problemlerini çözmesi zordur. Çünkü aile büyüklüğü küçüktür ve bireyi fazla etkiler. Birey ailesi ile belli bir uyum içinde değilse mutsuz olur ve kent toplumu içinde tek duygusal tatmin kaynağı olan aileden mahrum kaldığında intihar eğilimi gösterir. Fakat geniş ailede duygular bu kadar yoğun yaşanmadığı için bazı olumsuzluklardan birey çok fazla etkilenmez.²⁰⁹

Parsons, ailenin bürokratik örgütlerle bir arada yaşama olanağını çekirdek bürokratik örgütlerden yalıtılmış olmasında görür. Bürokratik örgütler ile ailenin zıt

²⁰⁸ A. Yörükoğlu, a.g.e., s.154

²⁰⁹ N. Özçelik, a.g.e., s.73

yapıları arasında ise çalışan aile reisi bir köprü vazifesi yapar. Böylece çekirdek ailede aile reisi bireyin bürokratik örgütlerle bütünleşmesinde etkin rol oynar. Geleneksel toplumlarda, aile yalnız en önemli toplumsal birim değil, aynı zamanda tarımsal alanda iktisadi üretim birimidir de. Evlilik sadece karı koca ilişkisini kapsamakla kalmayıp, geniş aile ile gelinin bütünleşmesi de olduğundan ana babanın düzenlemesiyle gerçekleşir. Bunun sonucu olarak, oğul ya da kız için eş seçiminin, aile başkanı tarafından yapılması beklenir. Evlilikler ana babalarca belirlendiği için aynı zamanda gençlerin eşleri ile karşılaşmalarını önleyecek ve kadın erkek yaklaşma olasılığını kısıtlayacak önlemler alınır.²¹⁰

Durkheim'e göre bir aile ne kadar büyükse ortak duygu ve anılar da o kadar yoğun olur. Buna karşılık az üyeli bir ailede ise ortak duygu ve anılar ise o kadar yoğun olmaz. Çünkü onları tasarlayacak ve paylaşarak güçlendirecek yeter sayıda üye bilinci yoktur. Ayrıca az üyeli bir ailede bir kümenin üyelerini birbirine bağlayan, onlardan sonra da varlığını sürdürerek kuşaklar arasında köprü kuran güçlü gelenekler oluşamaz.²¹¹

Koç ve Albayrak 1990 yılı verileri temelinde yaptıkları çalışmalarında hane büyüklüğü ile intihar hızı arasında ters yönde bir ilişki olduğunu; hane büyüklüğü azaldıkça intihar hızının arttığını belirtmektedirler. Tek kişilik hanelerde -hem kadın hem erkek- intihar hızının oldukça yüksek olduğunu belirtmişlerdir.²¹²

Kadınlar için iki kişilik hanelerin büyük bir çoğunluğunu kadın ve çocuğun yaşadığı haneler, erkek için ise erkek ve eşinin yaşadığı haneler oluşturmaktadır. Üç, dört ve daha fazla kişinin yaşadığı hanelerde ise erkeklerin intihar hızlarının kadınlara göre düşük olduğu görülmüştür.²¹³

2.3.ARAŞTIRMADA FİZİKSEL VE RUHSAL SAĞLIK DURUMU İLE İLGİLİ BULGULAR

Tablo 12'de görüldüğü gibi, ölümle sonuçlanan intihar oranlarında bireylerin intiharlarından önce herhangi bir fiziksel rahatsızlığı olmayanların oranı %75, fiziksel rahatsızlığı olanların oranı ise %25 olduğu anlaşılmaktadır. Ölümle neticelenen intiharlarda

²¹⁰ A.e., ss.73-74

²¹¹ E. Durkheim, a.g.e., s.202

²¹² İ. Koç-F. Albayrak, a.g.m., s.65

²¹³ DİE, 1993 İntihar İstatistikleri

bireylerin %62.5'inin ruhsal rahatsızlığı olduğu, %37.5'inin ise ruhsal rahatsızlığının olmadığı anlaşılmaktadır.

İntihar girişiminde bulunanların da %71.9'unun fiziksel bir rahatsızlığının olmadığı, %28.1'inin ise böyle bir rahatsızlığın olduğu belirtilmiştir. Girişimcilerin ruhsal rahatsızlık durumlarına bakıldığında ise, bireylerin % 75'i ruhsal rahatsızlıklarının olduğu, %25'inde ise böyle bir belirti olmadığı ifade edilmiştir.

Tablo 12 Fiziksel ve Ruhsal Sağlık Durumu

Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	Fiziksel rahatsızlık	F	%
	Evet	4	25.0
	Hayır	12	75.0
	Toplam	16	100
	Ruhsal rahatsızlık	F	%
	Evet	10	62.5
	Hayır	6	37.5
	Toplam	16	100
İntihar Girişimi	Fiziksel rahatsızlık	F	%
	Evet	18	28.1
	Hayır	46	71.9
	Toplam	64	100
	Ruhsal rahatsızlık	F	%
	Evet	48	75.0
	Hayır	16	25.0
	Toplam	64	100
	Genel Toplam	80	100

Burada dikkat çekici olan nokta, hem ölümlle neticelenen hem de girişim vakalarında, fiziksel rahatsızlığa nazaran ruhsal rahatsızlıkların oranının daha yüksek olması ve intihar açısından ruhsal rahatsızlıkların daha büyük bir risk oluşturmasıdır. Bunun sebebi ise fiziksel rahatsızlıkların herhangi bir tedavi yöntemiyle ortadan kaldırılabileceği, ruhsal rahatsızlıkların ise daha çok stres, bunalım ve depresyon'a sebep teşkil etmesidir.

Fiziksel hastalıklar göreceli olarak daha çok ileri yaşlarda ve erkeklerde risk oluşturmaktadır. En çok intihar riski taşıyan hastalıklar kalp-damar sistemi hastalıkları, kanserler ve epilepsidir. Son yıllarda özellikle Batı'da AIDS de intihar riskleri arasında

girmiştir.²¹⁴ Ruhsal bozukluklar intihar davranışını etkileyen önemli faktörler arasında sayılmakla beraber, bugün artık 25-30 yıl öncesinde olduğu gibi, intiharların %90'ının ruhsal bozukluklardan kaynaklandığı kabul görmemektedir.²¹⁵

Bugünkü görüşe göre intihara kalkışan kişi, bu eylemi gerçekleştirdiği anda mutsuz olabilir. Ancak bu o şahsın mutlak hasta olduğu anlamına gelmez.

Ruhsal bozukluklarla intiharın ilişkisine ait çalışmalar başta geriye dönük teşhis koyma olmak üzere birçok metodolojik zorluğu içermektedir. Bazen kişinin klinik teşhisi onun neden intihar ettiğini izah etmeye yetmemektedir. Diğer yandan, aynı tanıyı almış iki kişiden biri bu eylemi düşünmezken, ötekinin neden intihar ettiği tam anlaşılammaktadır. İntihara yol açan başlıca ruhsal bozuklular; duygulanım bozuklukları, özellikle depresyon, alkol bağımlılığı, şizofreni, psikonevrozlar ve kişilik bozuklukları olarak sıralanabilir.²¹⁶

Depresyon, psikolojik rahatsızlıklar, kişilik bozuklukları gibi rahatsızlıkları da kapsamına alan ruhsal rahatsızlıkların tedavisi fiziksel tedaviye benzememektedir. Ruhsal rahatsızlıkların tedavisi sayılabilecek etmenlerden birisi de din unsurudur. Bu bağlamda dindar olmak veya dindarlık depresyon ve ruhsal rahatsızlığı üç şekilde etkileyebilir. Birincisi, "toplumsal bağlılık" hipotezine göre din, dini çevreden gelen toplumsal destek sağlar. Böyle bir destek hem duygusal, hem entelektüel, hem de depresyon riskini azaltan diğer bazı özellikleri bireye kazandırır. İkincisi, tutarlılık hipotezine göre din kadere boyun eğme yerine ümit ve iyimserlik duygusu vererek depresyonu azaltır. Üçüncüsü, din elem ve ıstırapları negatif olarak algılama potansiyelini olumlu yönde geliştirir. Aslında bu üç hipotez birbirinden ayrı değildir, üçü de bir anda meydana gelebilirler.²¹⁷

²¹⁴ N. Kaya, a.g.e., s.81

²¹⁵ H. Hedın, Suicide: A Review of New Directions in Research, Hosp. and Comm. Psychiatry, feb. 1986, 37:2 s.148-153'den naklen Kaya, a.g.e., s.83

²¹⁶ H. Fidaner-C. Fidaner, "İntihar: Çok Yönlü Bir Sosyal Psikiyatri Sorunu." 23. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, İstanbul 14-15 Eylül 1987, ss. 301-307

²¹⁷ S. Stack, a.g.m., s.5

2.4. İNTİHAR VE İNTİHAR GİRİŞİMİNDE BULUNMA NEDENLERİ İLE İLGİLİ BULGULAR

Tablo 13'teki araştırma bulgularına göre ölümlle sonuçlanan ve intihar girişiminde bulunanların sebepler açısından dağılımı şu şekildedir: ölümlle sonuçlanan intiharlarda, fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklar ile geçim zorluğu ve ekonomik sorunlar, %37,5'erlik bir oran teşkil ederken; duygusal ilişkiler ve istediği kişi ile evlenememe ile iş ya da iş arkadaşlarıyla ilgili sorunlar ise %12,5'erlik bir oran oluşturmaktadır.

İntihar girişimlerinde ise % 46,9 aile geçimsizliği, geçim zorluğu ve ekonomik sorunlar %15,7, fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklar %15,6, öğrenim başarısızlığı %9,4, duygusal ilişkiler ve istediği kişi ile evlenememe ile "diğer" %6,3'lük bir oran oluşturmaktadır.

Tablo 13 İntihar ve İntihar Girişiminde Bulunanların Nedenlerine Göre Dağılımı

	İntihar Nedenleri	F	%
Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	Fiziksel ya da ruhsal rahatsızlık	6	37,5
	Geçim zorluğu ve ekonomik sorunlar	6	37,5
	Duygusal ilişkiler ve istediği kişi ile evlenememe	2	12,5
	İş ya da iş arkadaşlarıyla ilgili sorunlar	2	12,5
	Toplam	16	100
	İntihar Girişimi	Fiziksel ya da ruhsal rahatsızlık	10
Aile geçimsizliği		30	46,9
Geçim zorluğu ve ekonomik sorunlar		6	15,7
Duygusal ilişkiler ve istediği kişi ile evlenememe		4	6,3
Öğrenim başarısızlığı		6	9,4
Diğer		4	6,3
Toplam		64	100
Genel Toplam		80	100

Ölümlle sonuçlanan intiharlarda nedenler arasında ekonomik sorunlar ve geçim zorluğu ile fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklar ilk sırada yer alırken, intihar girişimlerinde ise %46,9'la aile geçimsizliği birinci sırayı oluştururken, geçim zorluğu ve ekonomik sorunlar da % 15,7 ile ikinci sırada yer almaktadır.

Araştırma kapsamında intihar girişimcilerinin % 81'ini kadınlar % 19'unu ise erkekler oluşturmaktadır. Bu durumda cinsiyet ve intihar girişimi nedenleri arasında ciddi bir ilişki saptanmaktadır. Çünkü intihar girişimlerinde aile geçimsizliği % 46.9'la ilk sıradadır. Bu da kadınlarda aile geçimsizliği nedeniyle intihar girişimlerinin oldukça sık olduğunu göstermektedir. Bu durum da kadınların toplumdaki statüleri, yaşadıkları aile yapısı ve aile içindeki ilişkilerin yoğunluğuyla ilişkilendirilebilir.

Ayrıca aile geçimsizliğine sebep olan bir neden de, -bireylerin büyük bir kısmı bekar olduğu düşünülürse- baskıcı aile ortamı olabilir. Çünkü böyle bir ortam duyguların dürüstçe açığa vurulmasına izin vermez. Gençler neler hissettiklerini söylemezler veya sorunlarını açıkça söylemekten ya korkarlar ya da rahatsız olurlar. Bununla birlikte şiddet unsuru da ailede geçimsizliği ve bunun sonucunda da intihara eğilimli olma durumunu getirebilir. Çünkü ailede şiddet, gençlere sorunları veya farklılıkları çözmek için şiddetin tek yol olduğunu gösterir. Bu tür aileler duyguları hakkında konuşacakları yerde onları hareket ve davranışlarıyla gösterirler. Şiddeti uygulayan ebeveynler o kadar sorunludurlar ki çocuklarının üstü kapalı yardım çağrılarını görmezler.²¹⁸

Ayrıca özellikle intihar girişimcilerinin büyük bir kısmının kadın olduğu göz önünde bulundurulursa "kadının statüsü" ve kadına yönelik "şiddet" olguları da dikkate alınmaya değer bazı konular olduğu görülecektir. Örneğin Demir, kadın'ın toplumsal statüsü konusunda bazı önerilerde bulunmuştur: Ona göre kadınların toplumsal hayattaki statülerinin gelişmesi için kadınların eğitilmeleri, sosyal güvenceye alınmaları, ekonomik güvencelerinin sağlanması, kadınlara yönelik her düzeyde birliğin olması, politika katılımlarının sağlanması gerekmektedir.²¹⁹ Bunun yanında bir çok kadın bulunduğu konumda herhangi bir şekilde şiddete maruz kalmaktadır. Genel olarak kadına yönelik şiddete bakılırsa, şiddetin faili hemen hemen yalnızca erkeklerdir, kadın için en büyük şiddet riski, tanıdığı erkeklerden(kocas, partneri) gelmektedir, kadın ve kız çocukları şiddetin en sık kurbanıdırlar, fiziksel şiddetin yanı sıra, ciddi psikolojik şiddet ve aşağılama da görülmektedir. Koca tarafından karısına uygulanan şiddet, sosyoekonomik sınıf farklılığı, din ve etnik grup farklılığı göstermemekte, tüm kadınları kapsamaktadır.

²¹⁸ Patricia Gottlieb Shapiro, *Çocukluk ve İlk Gençlik Depresyonu*, Çev. Meral Kesim, Papirüs Yay., İstanbul 1999, s.149

Karısını döven erkek; yoğun olarak kontrol etme davranışı, cinsel kıskançlık ve sahiplenme sergilemektedir. Kadına karşı şiddet, uzun dönemde; zihinsel, fiziksel, cinsel sağlık sorunlarının yanında intiharla sonuçlanabilmektedir.²²⁰

Aile içi ilişkilerin sıklığı veya gevşekliliği de aile geçimsizliği üzerinde etkilidir. Çünkü birey aile ortamında belli bir duygusal yapı içinde yetiştirilir. Genelde birey aile ile özdeşir. Ailede baş gösteren bir iletişim bozukluğu ya da diğer sorunlar, ailenin tüm bireylerini etkiler. Bireylerin tepkileri farklılık gösterdiği için aile fertlerinden birileri intihar ederken, diğerleri önceki sorunlara tahammül edebildikleri gibi intihar eden aile bireyinin acısına da dayanabilmektedir. Aile ilişkileri, bireysel seviyede, iç çatışmaların gelişmesinde önemli yer tutar. Sağlıksız aile ilişkilerinde, sıcaklığın ve sevecenliğin yokluğu ayırt edici bir özelliktir.²²¹

Aile bütünlüğünün bozulması, anne-babanın ayrı yaşaması, boşanmaları, anne-baba hatta kardeşlerden birinin ölümü, üvey anne ya da baba ile birlikte yaşama, aileyi büyük ölçüde sarsan iflas, afetler ailede ruh hastasının ya da tüm aileyi sarsacak türden hastalıklar ve sakatlıkların bulunması, ailenin bağlı bulunduğu değerler ve inançlarda meydana gelecek hızlı değişimler aile bireylerinin intihar etmesinde önemli rol oynayan risk faktörleridir. Her ne kadar sağlıklı bir aile ortamında yetişen bireylerin, hem ruh sağlığı hem de toplumsal tutum ve davranışları bakımından diğerlerine oranla daha dengeli ve tutarlı davrandığı söylenirse de, bunların hiçbir zaman intihar etmeyecekleri anlamına gelmediğini de belirtmek gerekir.²²²

1998 DİE intihar istatistiklerine göre o yıl intihar eden 1890 kişiden 597'si hastalık, 502'si aile geçimsizliği, 277'si geçim zorluğu, 114'ü ticari başarısızlık, 247'si hissi ilişki ve istediği kişi ile evlenememe, 79'u öğrenim başarısızlığı, 74'ü diğer nedenlerle intihar etmiştir.²²³

Sonuç olarak veriler gözden geçirildiğinde bireyin intihar eğiliminde aile içi ilişkiler ile ekonomik nedenler ve aile geçimsizliği çok büyük önem taşır. İyi aile ilişkilerine sahip

²¹⁹ Ümran Demir, "Kadının Toplumsal Statüsü", *Sağlık ve Toplum*, Yıl:9, Sayı:2, Nisan- Haziran, t.y., s.16

²²⁰ Nilüfer Özyaydın- Oben Üner- Ayşe Akın, "Kadın ve Şiddet", *Sağlık ve Toplum*, Yıl:8, Sayı:3-4, Temmuz-Aralık 1998, s.77

²²¹ A. Erkul, a.g.m., s.271

²²² Aynı m., a.y.

²²³ DİE, 1998 İntihar istatistikleri

olmayan birey çok kolay bir şekilde intihara yönelebilmektedir. Gelişmiş ve bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde intihar ve intihar girişimlerinin fazla görülmesinin nedenlerini bu bölgelerde mobil bir toplum oluşması, dolayısıyla parçalanmış aile denen bozulmuş yuvalar, yeni topluma uyum güçlükleri, yeni iş yerinde kendini bekleyen zorluklar, kendini kabul ettirememe, çevreye, yeni topluma, sonuçta kendine yabancılaşma şeklinde özetlemek mümkündür.

Ekonomik nedene gelince, intihar edenlerin ve intihar girişiminde bulunanların daha çok düzenli ve sabit geliri olmayan aileler içerisinde yer aldıkları görülmektedir. Batman'daki intihar olayları incelendiğinde ekonomik yetersizliğin kiminde doğrudan etkili olduğu görülürken, çoğunlukla da dolaylı olarak etkide bulunduğu kendini göstermektedir.

Aile Araştırma Kurumu Raporunda, ülkedeki gelir dağılımının yüksek gelir gurubu tepede olmak üzere, geniş tabanlı bir piramit özelliği gösterdiği, bu tablonun ekonomik-siyasal aşiretçiliğin devam ettiği Güneydoğu'da daha belirgin bir şekilde gözlemlendiği yorumları yapılmıştır. Nitekim Batman'daki intihar olaylarının bir kaçı dışında, ailelerin hiç birinin kendi kendine yeterli olmadıkları da raporda vurgulanan bir başka gerçek olmuştur.²²⁴

2.5. BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME VE İNTİHAR İLİŞKİSİ

Gündelik hayatın içinde önemli bir yeri olan ve hem bireyin hem de toplumun doğal halinin ortaya çıkmasına da vesile olan boş zaman, etkili sosyal ilişki ve etkileşim boyutlarına sahip olması nedeniyle, sosyolojinin temel ilgi alanları içerisinde yer alır.²²⁵

Araştırma kapsamında ölümle sonuçlanan intiharlardaki bireylerin boş zamanlarını değerlendirmelerinde, TV seyretme ve komşu ve akrabalara gitme %37.5'lik bir oranı oluşturmaktadır. Kahveye gitme ve diğer ise %12.5'tir.

İntihar girişimcilerinde TV seyretme % 40.6, kitap okuma %18.8, komşu ve akrabalara gitme ile diğer %15.6'şar, kahveye gitme ise %9.4'lük bir oran oluşturmaktadır.

²²⁴ Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Raporu

²²⁵ Ejder Okumuş, "Boş Zamanlar Sosyolojisi", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı:13, Mayıs- Temmuz 2002, s.163

Tablo 14 Boş Zamanları Değerlendirme ve İntihar İlişkisi

	Boş zamanlarını değerlendirme	f	%
Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	TV seyretme	6	37,5
	Komşu ve akrabalara gitme	6	37,5
	Kahveye gitme	2	12,5
	Diğer	2	12,5
	Toplam	16	100
İntihar Girişimi	Kahveye gitme	6	9,4
	Komşu ve akrabalara gitme	10	15,6
	TV seyretme	26	40,6
	Kitap okuma	12	18,8
	Diğer	10	15,6
	Toplam	64	100
	Genel toplam	80	100

Hem ölümlle sonuçlanan intihar oranlarında hem de intihar girişimlerinde dikkat çekici olan unsur bireylerin boş zamanlarında en çok TV seyretmeyi tercih etmeleridir. Ölümlle sonuçlanan intihar oranlarında % 37.5, İntihar girişimlerinde ise % 40.6'lık bir oran dikkati çekmektedir. Bu durum da bize boş zamanlarda kitle iletişim araçlarının (özellikle TV) bireylerin yaşamlarındaki varlığını veya etkililiğini göstermektedir. Görüştüğümüz bireylerin sadece %10'u TV seyretmediğini % 90'ının ise mutlaka bir TV programı izlediği ortaya çıkmıştır.

TV izleyicilerinin de çok büyük bir oranı kadınlardan oluşmaktadır. Çünkü erkek istese de, istemese de hayatın içinde, sokakta diğer insanlarla beraberdir. Ama bu imkanlara sahip olmayan kadın ise çok istisnai durumlar dışında sürekli evinde oturmakta ve o kapalı hayatla baş başa yaşamaktadır. İşte bu durumda TV, kadınların dışarıda fiilen yaşayamadığı sirkülasyonu, evlerinin içine taşımaktadır. Evlerde bütün TV kanalları izlenmektedir. Ve o TV kanallarında, yaşanamayan özgürlüklerin var olduğuna dair izler görülmektedir.

Kitap okuma düzeyinin çok düşük oranda olması ise genel olarak hem ölümlle sonuçlanan intiharlarda hem de girişimlerde, bireylerin yarısından çoğunun eğitim seviyesinin ilkökul ve daha aşağısında olmasıyla açıklanabilir.

Kessler ve Arkadaşları²²⁶ Amerika'da intihar hakkında yayınlanan televizyon haberlerinin etkisini araştırmışlar ve bir sonraki haftada gençlik intiharlarında ya da ölümlerle sonuçlanan intiharların sayısında hiçbir artış görmemişlerdir. Çalışmanın gençlik intiharları hakkındaki televizyon haberleri ile sınırlandırılması aynı sonuçları ortaya çıkarmıştır. Okumuş boş zamanların birey hayatındaki varlığını ve etkililiğini şu şekilde açıklar:

“Bu gün iş zamanlarında tek boyutlu olan insan, boş olarak saydığı zamanlarında da tek boyutlu bir sürece girmiştir. Boş zamanlarında düşünmesi, kendini sorgulaması, hayatını muhasebe etmesi gereken insan, modern zamanlarda moderniteyle birlikte kendini gösteren hızlı değişim ve hızlı yaşamın içerisinde adeta boğulmakta, gelişen teknoloji ile birlikte ilk bakışta daha çok boş zamanı olması gerekirken, tersine eskiye nazaran daha çok yoğun olmakta, boş zamanının iyice azalması olgusuyla yüz yüze gelmektedir.

Bu gibi durumlar boş zamanların kurumsallaşmadığı köy gibi küçük yerleşim birimlerinde görülmesi de onların yerini buralarda televizyonun doldurduğu söylenebilir. Kuşkusuz buna rağmen bu bağlamda köy ile kent arasında nüans olduğunu söylemek de lazımdır. Fakat insanların tarıma uğraştıkları köylerde kış mevsiminde büyük oranda çalışılmadığı düşünüldüğünde, köylerde boş zamanlar, ayrıca ele alınması gereken bir problem olarak kendini göstermektedir.

Boş zamanlarında bilinçli bir şekilde sosyalleşmesi mümkün olan insan, tersine bugün daha da yalnızlığa itilmekte, daha doğrusu yerinde oturmakta, komşusu, akrabası, dostu, hatta anne babası ile dahi düzenli bir iletişim ve ilişkiye geçmemekte ve fakat medya aracılığıyla dünyanın öbür ucundaki birinden veya bir olaydan haberdar olabilmektedir. Bu noktada boş zamanların, iyi değerlendirilmemesi halinde hedefsizliğin, iç huzursuzluğun, ruhsal rahatsızlıkların, patolojik vakaların, ruh-akıl dengesizliklerinin, anominin ve en sonunda da intiharın ortaya çıkacağı muhakkaktır.”²²⁷

Gökçe, kitle haberleşme araçlarından radyo televizyonun gençler üzerindeki etkisinden söz etmektedir. Etkilenmeye çok açık dönemde bulunan 15-24 yaşları arasındaki gençlerimizi eğitici, toplum beklentilerine olumlu yönde katkıda bulunabilecek şekilde

²²⁶ R.C.Kessler ve Diğerleri, “Network Television New Stories about Suicide and Short Term Changes in the Total US Suicides”, *Journal of Nervous & Mental Disease*, 1989, 177, ss.551-55” den naklen Özçelik, a.g.e.,s. 78

²²⁷ E. Okumuş, a.g.m., s.177

yönlendirici yayınlar yapılmasına, psikolojik gelişmelerini tehlikeye düşürücü, kimlik bunalımı yaratacak yayınlardan ise özellikle kaçınılmasına özen gösterilmesinin toplum sağlığı açısından yararlı olacağı görüşündedir. TV’de devamlı olarak işlenen ve pekiştirilen olumsuz konular gençlerin o konuya ilgi ve meraklarının artmasına neden olmakta, “özenti”lerini arttırmakta ve taklit duygularını eylem alanına aktarmak için uygun bir ortam yaratmaktadır.

İntihar olayları ile boş zamanların değerlendirilmesi ilişkisinin araştırıldığı bu kısımda, intihar olaylarında görülen artışın yalnızca bu faktöre bağlı olarak geliştiği söylenemez. Sosyal ilişkilerde etkin olabilecek faktörleri tek tek ayrıştırarak incelemek güç, hatta olanaksızdır. Boş zamanlarını değerlendirirken kitle iletişim araçlarında yer alan yayınlardan etkilenme, intihar eğilimli bireylerin mevcut durumlarını fiiliyata geçme yönünde pekiştirebilir, fakat bu yayınların başlı başına intihar eyleminin nedeni olduğunu öne sürmek yetersiz bir açıklama şeklidir.²²⁸

2.6. KARŞILAŞILAN ÜZÜCÜ OLAYLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tablo 15’te görüldüğü üzere intiharları ölümle sonuçlanan kişilerin % 62.5’i karşılaştıkları üzücü olayları kadere, %25’i ailesine bağlar. İntihar girişiminde bulunanların ise % 81.2’si bu durumu kadere, %6.3’ü ailesine, %12.5’i ise günahlarına bağlamaktadır.

Tablo 15 Karşılaşılan Üzücü Olayların Değerlendirilmesi

	Karşılaşılan Üzücü Olayların Değerlendirilmesi	f	%
Ölümlü Sonuçlanan İntiharlar	Kadere bağlama	12	62,5
	Aileye bağlama	4	25,0
	Toplam	16	100
İntihar Girişimi	Kadere bağlama	52	81,2
	Aileye bağlama	4	6,3
	Günahlara bağlama	8	12,5
	Toplam	64	100
	Genel Toplam	80	100

²²⁸ Z. Sungur, a.g.e., s.82

İntihar girişiminde bulunanların % 6.3'ü, ölümle sonuçlanan intiharlarda ise bireylerin %25'i bu durumu ailesine bağlamaktadır. Aileye yüklenen bu sorumluluğun nedenlerinden birisi, birey aile ortamında belli bir duygusal yapı içinde yetişir. Ailede baş gösteren bir iletişim bozukluğu ya da başka sorunlar, ailenin tüm bireylerini etkiler. Bireylerin tepkileri farklılık gösterdiği için aile fertlerinden birileri intihar ederken, diğerleri önceki sorunlara tahammül edebildikleri gibi intihar eden aile bireyinin acısına da dayanabilmektedir. Böylesine karmaşık bir tepkiyi sadece kişilik özelliği ile açıklamak yeterli olmamaktadır. Aile ilişkileri, bireysel seviyede, iç çatışmaların gelişmesinde önemli yer tutar. Sağlıksız aile ilişkilerinde, sıcaklığın ve sevecenliğin yokluğu ayırt edici bir özelliktir.²²⁹

Hem intihar girişimlerinde hem de ölümle sonuçlanan intiharlarda karşılaşılan üzücü olaylarda bireylerin büyük çoğunluğu bu durum kaderimizde olduğu için başımıza gelmektedir demektedirler. Bu durum da, bireylerin teslimiyetçi bir yapıda olduklarını göstermektedir. Ama kadere inananlar büyük çoğunlukta olmasına rağmen intihar ve intihar girişimlerinin de aynı oranda yükselmesi bir çelişki gibi görünmektedir. Çünkü yapılan araştırmalarda inancın artması ile intihar ve intihar girişimleri arasında ters bir orantı vardır. Yani bireylerin inanç durumu yükseldikçe intihara olan eğilimleri azalmaktadır. Bu hem üç büyük dinde hem de bunların dışındaki bir çok ilahi dinde görülen bir durumdur.

Nitekim Hıristiyanlık intihara kesinlikle karşıdır. Saint Augustine ve Saint Thomas gibi din büyükleri hangi durum ve şart altında olursa olsun intiharın tasvip edilemeyeceğine hükmetmişlerdir. Günümüzde bu aleyhte tavır biraz ılımlı hale gelmişse de intihar hala Hıristiyanlık bakımından ciddi bir günah sayılmaktadır. Yahudilik de intiharı ilke olarak tasvip etmez.

İslam'da dinin temel amaçlarının başında gelen nefsin korunması ilkesinin bir sonucu olarak kişinin haksız yere başkasını öldürmesi gibi kendi canına kıyması da kesin biçimde yasaklanmıştır. Kuran'da geçen ve öldürmeyi kesinlikle yasaklayan ayetler her iki durum için de söz konusudur. Hatta intiharın başkasını öldürmekten daha büyük bir suç olduğunu ileri sürenler de vardır.²³⁰ Gerçi intihara dair doğrudan bir ayete rastlanmazsa da

²²⁹ Z. Sungur, a.g.e., s.69

²³⁰ Mahmud Şeltut, el-Fetava, Kahire 1403/1983, ss.419-421

Kuran'a bir bütün olarak bakıldığında intiharın İslam'ın ruhuna aykırı olduğu açıkça görülür. Nisa suresindeki ayette yer alan, "...kendinizi öldürmeyiniz..."(4/29) ifadesi müfessirlerce değişik şekillerde yorumlanmakla birlikte intihar yasağının delillerinden biri olarak da görülmüştür. Zira bu ayetten hem doğrudan doğruya kendini öldürme, hem de kişinin aşırı perhiz uygulamaları ile kendi hayatını tehlikeye sokması sonucu psikolojik olarak intihar etmenin haram olduğu anlamını çıkaranlar vardır. Hatta bazı İslam bilginleri, intihar eden Müslüman'ın, intiharı sebebiyle ahirette çok şiddetli bir azap göreceğini ifade etseler de, intihar edenin imandan çıktığını ve kafir olduğunu söylememişlerdir. Çünkü iman ve küfür, davranış bozukluğuyla değil, inanç ve düşünce ile ilgilidir. İntihar edenin inanç durumu ise, kendisi ile Allah arasındaki meselelerdir.²³¹

Karşılaşılan üzücü olaylarda hem ölümle sonuçlanan intiharlarda hem de intihar girişimlerinde bireylerin bu olayları kaderlerine bağlamaları teodise problemiyle açıklanabilir.

Teodise, Tanrı'nın adaleti; kötülük olgusu karşısında Tanrı'nın adaletini ve haklılığını savunma, başka bir ifadeyle her şeye gücü yeten Tanrı'nın sınırsız iyilik ve adaleti ile kainattaki kötülüklerin varlığını uzlaştırma teşebbüsü anlamında kullanılır. Karşılaşılan olumsuz olaylar, ilahi adalet açısından aklileştirilir, makul hale getirilir veya anlamlandırılır. Bu anlamda teodiseler karşılaşılan bir kötülük, felaket veya üzücü bir olay karşısında getirilen dini açıklamalardır. Bunun yanında teodise, yaptığı izahlarla kötülük, acı çekme ve adaletsizlik gibi olumsuzluklara, onları ilahi adalet düzeni içine yerleştirerek sebepler bulmaya çalışan bir inanç sistemidir.²³²

Teodisenin bazı sosyolojik boyutları da mevcuttur. Mesela bir takım olumsuz olayların, insanın başına gelen bir takım musibet, felaket veya kötülüklerin din yahut ilahi adalet açısından meşrulaştırılması ya da izah edilmesi, insan sosyalitesinin belirgin nitelikleri arasında yer alır. Bu noktada din-toplum ilişkileri bağlamında denilebilir ki dinin en önemli toplumsal fonksiyonlarından biri, karşılaşılan acı ve olumsuz olayların "acaba

²³¹ Şükrü Özbuğday, "Sorun Söyleyelim", *Diyanet Aylık Dergisi*, Sayı:152, Ağustos 2003, s.47

²³² E. Okumuş, a.g.m., s.345

niçin biz acı çekiyoruz? Acaba niçin bu kötü ve olumsuz olaylarla karşı karşıya kalıyoruz?" türünden acının sebebine yönelik bu sorularına anlam vermektir.²³³

Kısaca hemen hemen bütün ilahi dinlerde bireylerin karşılaşılan üzücü ve acı veren olayları inandıkları dinin kendilerine verdiği zihniyet temelinde değerlendirmeleri, inanılan dinin inananlar üzerinde icra ettiği etkiyle izah edilebilecek bir olgudur.²³⁴

2.7. DİNDARLIK DURUMU VE İNTİHAR İLİŞKİSİ

2.7.1. Dini Bilgileri Edinme Şekli

Durkheim'a göre intihar üzerinde, dinsel inançların etkisi diğer bütün etmenleri bastırarak ölçüde büyüktür. Dinin temel işlevi, insanların hepsini aynı inanç düzenine bağlayarak onları toplumsallaştırmaktır.²³⁵

Ama dinin bu toplumsallaştırma görevini yerine getirebilmesi için dinin doğru ve sağlam bir kaynaktan öğrenilmiş olması gerekmektedir. Bu nedenle bireylerin dini bilgilerinin edinme şekli son derece önemlidir.

Tablo 16 Dini Bilgileri Edinme Şekli

	Dini Bilgileri Edinme Şekli	F	%
Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	Aile, akraba çevresinden öğrendi	16	100
	Toplam	16	100
İntihar Girişimi	Aile, akraba çevresinden öğrendim	54	84,4
	Dini kaynaklardan öğrendim	2	3,1
	Dini,ilmi çalışmalardan öğrendim	2	3,1
	Okuldan öğrendim	6	9,4
	Toplam	64	100
	Genel Toplam	80	100

Tablo 16'da ölümlle sonuçlanan intihar oranlarında bireylerin %100'ünün dini bilgilerinin ailelerinden almış oldukları saptanmıştır. İntihar girişimlerinde ise,

²³³ Aynı m., s.346

²³⁴ Aynı m., s.348

²³⁵ E. Durkheim, a.g.e., s.148

bireylerin % 84.4'ü dini bilgilerini aile- akraba çevresinden, %9.4'ü okuldan, %3.1'i dini kaynaklardan, yine %3.1'i dini ilmi çalışmalardan öğrenmişlerdir.

Hem ölümle sonuçlanan intihar oranlarında hem de intihar girişimlerinde bireylerin dini öğrenme şekilleri ve kaynaklarının sağlam ve nitelikli olmadığı dikkati çekmektedir. Bu da bireylerin, dinin gerçek anlamda intihara bakış açısını bilmemelerine veya en azından dini doğru ve sağlam kaynaklardan öğrenen kişilere nazaran kuvvetli bir dinsel inançtan yoksun kalmalarına neden olmaktadır.

Bireylerin dinsel tutumlarının intihar ve intihar girişimlerinde ne derece etkili olduğunu göstermek amacıyla, dini yaşantılarının nasıl olduğunu girişimcilerin kendilerine sorduk. Bireylerin % 46.9'u düzenli olarak beş vakit namaz kıldığını, %18.8'i vakit buldukça namaz kıldığını, %34.4'ü ise namaz kılmadığını belirtmişlerdir. Namaz kılanların %62.5'i evde namaz kıldığını, % 3.1'i ise tek başlarına namaz kıldığını belirtmişlerdir. (Tablo 19) Bireylerin %56.3'ü ramazan orucunu tam olarak, %18.8'i bir kısmını, % 12.5'i ramazan orucunun yanında nafile oruçlarını da tuttuğunu, % 9.4'ü ise hiç oruç tutmadığını belirtmişlerdir.(Tablo 20) Yine bireylerin %37.5'i sadaka vermek istediğini fakat imkanlarının olmadığını, %21.9'u ise sadaka vermediğini belirtmişlerdir. (Tablo 21)

Yukarıda da değinildiği gibi Durkheim'e göre intihar üzerinde, dinsel inançların etkisi diğer bütün etmenleri bastıracak ölçüde büyüktür. Çünkü dinin iyilikçi etkisi, dinsel anlayışların özel niteliklerinden ileri gelmemektedir. Eğer din insanı kendini öldürme isteğine karşı koruyorsa, bunu ona bazı gerekçelerle kendi kişiliğine saygı duymayı öğütlediği için değil, bir toplum oluşturduğu için öğütlemektedir. Çünkü dinin temel işlevi, bütün insanları aynı inanç düzenine bağlayarak toplumsallaştırmaktır. Durkheim'a göre bir dinsel toplulukta birey kendi yargılarına ne kadar çok yer veriyorsa, bu dinsel topluluğun bireylerin yaşamındaki yeri o denli sınırlı olmaktadır. Bu durumsa, intiharın önlenmesinde dinin durdurucu etkisini azaltmaktadır.²³⁶

Halbuki geçmişten devralınan kültürel mirası yeni kuşaklara aktarmak suretiyle toplumun devamlılığını ve gelişmesini sağlamak ve bunu gerçekleştirecek bireylerin yeteneklerinin toplumun değerlerine ters düşmeyecek ve birbirlerini tamamlayacak bir denge içinde en üst düzeye ulaştırmak için kurulmuş eğitim organizasyonunda din, insana

ve topluma ulvi gayeler ilham eden en zengin miras ve en etkili iç disiplin müessesesidir. Çünkü din, insanın hem ferdiyetini, hem de toplumu oluşturan diğer üyelerle birlikte yaşama duygusunu diri tutar. Çünkü fert, potansiyel güçlerini büyük ölçüde içinde yaşadığı toplumda geçerli olan değerler çerçevesinde geliştirir ve kimlik kazanır. Bunun içindir ki, bütün farklılıklarımızı en üst seviyede tolere eden ve kimliğimizi belirleyen değer, tarihi süreçte hep din olmuştur.²³⁷

Kısacası bireyleri toplumsallaştırmada ve intihar gibi üzücü olaylara karşı engelleyici bir rol oluşturmada çok önemli bir görevi olan dinin sağlam, güvenilir, etkili bir kaynaktan öğrenilmesi, vazgeçilmez bir unsur olarak görünmektedir.

2.7.2. Gelecekle İlgili Düşünceler

Güvenini ve çaba gösterme gücünü yitiren kişi, çoğu kez ümidini yitirip içine kapanmakta ve başına gelenleri anlamaya ve bir çıkış yolu aramaya çalışmaktadır. Fakat bu durumdaki ağırlığa dayanamayan bir çok bireyin mantıklı düşüncesinin bozulduğu ve yoğun karamsarlık düşüncesine kapılarak intiharı düşündüğü görülmektedir.²³⁸

Tablo 17 Gelecekle İlgili Düşünceler

	Ümitli Olma Durumu	f	%
Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	Ümitli	10	62,5
	Ümitsiz	6	37,5
	Toplam	16	100
İntihar Girişimi	Ümitli	34	53,1
	Ümitsiz	12	18,8
	Kaygılı-Endişeli	18	28,1
	Toplam	64	100
	Genel toplam	80	100

²³⁶ A.e., s.167

²³⁷ Ahmet Koç, "Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:7, 2000, s.333

²³⁸ Engin Gençtan, *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*, Remzi Kit., İstanbul 1999, s.164

Bu bağlamda araştırma kapsamındaki bireylerin gelecekle ilgili beklentileri konusunda Tablo 17'de verilen cevaplar genellikle sorunlarının çözümüne yönelik beklentilerden oluşmaktadır.

Bireylerin %53.1'i geleceğe umutla bakarken %18.8'i umutsuz olduklarını ifade etmişlerdir. Kaygılı ve endişeli olduklarını ifade edenlerin oranı ise %28.1 oranını bulmaktadır.

Bireylerin pek çoğu (%53.1) geleceğe umutla bakmaktadır. Bunların bir çoğu gelecekte mutlu ve güzel bir yaşam sürmeyi istediklerini, öğrenciler ideallerindeki meslekleri yapmak istediklerini, işsizlik ve ekonomik problemleri olanlar ileride iş sahibi olmak ve iyi kazanç getiren işlerde çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. Hastalık nedeniyle intihar girişiminde bulunanlar sağlıklarına yeniden kavuşmak istediklerini vurgulamışlardır.

Geleceğe umutla bakanların yanı sıra gelecekte hiçbir beklentilerinin olmadığını, hiçbir şeyin değişeceğine inanmadıklarını, yaşamayı anlamsız bulduklarını dile getirenlerin oranı da % 46.9'dur.

Aslında insanlar içinde buldukları güç koşulların gün gelip sona ereceğini ve bir çok şeyin düzeleceğini umut edebildikleri sürece yaşamlarını sürdürmek için çaba gösterirler. Buna karşılık, öldürücü hastalığa yakalandıkları için günleri, hatta saatleri sayılı olan bazı insanların salt kişisel nedenlerle intihar ettikleri durumlar da ortaya çıkabilmektedir.²³⁹

İnsanları bu ruhsal duruma sokan çok önemli bazı toplumsal etkenler de bulunmaktadır. Sözgelimi bu toplumsal etkenlerden birisi, Batman'da yıllarca süren çatışmaların hemen her kesimden insanı etkilemiş olmasıdır. Bazı Batmanlılara göre, terör bölgedeki halkın ölme ve öldürme güdülerini artırmış. Çatışmaların devam ettiği dönemde bir kısım insanlar kendine yakın bulduğu örgütün güdümünde o günün şartlarında yaşamını sürdürmüştür. Olaylar bitince de boşluğa düşmüş ve kendi gerçeğiyle yüzleşmeye başlamış. Yıllardır belki de hiç düşünmediği ya da önemsemediği temel ihtiyaçların farkına varmış.

İnsanları bu ruhsal duruma sokan bir başka neden de, köyden kente yapılan düzensiz göçler oluşturmaktadır. Çünkü kentin yeni göçenlerin ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına cevap verecek kurumlara ve alt yapıya sahip olmaması,

beklentilerinin kırılmasına ve kendi başlarına hareket etmelerine sebep olmuştur. Umduğunu da şehirde bulamayan insan hayal kırıklığına uğramıştır.

Bunun yanında sosyalleşme sürecinden tam olarak geçememiş bu insanların geleneksel yapıdan aldığı değerler ile modern şehir hayatında gördüğü değerler birbiriyle uyum sağlamamış, hatta bazen çatışma içinde bile olmuştur. Bu uyumsuz hali fertte bir boşluk meydana getirmiş, kendisini güçsüz, çaresiz ve geleceğinin belirsiz olduğu inancına götürmüştür. Bazen de yaşanan sorunlarla durum daha da kötüye gidildiğinde, birey ümitsizliğe düşmekte ve çareyi de varlığına son vermekte görmektedir.

2.7.3. Kader İnancı İle İntihar İlişkisi

Tablo 18'e bakıldığında ölümlerle sonuçlanan intihar oranlarında olguların %100'ünün kadere inandığı görülmektedir. İntihar teşebbüsünde bulunanların ise %93.8'i kadere inanırken, sadece %6.3'ü inanmadığını belirtmektedir.

Tablo 18 Kadere İnanma Durumu

	Kadere İnanma	f	%
Ölümlerle Sonuçlanan İntiharlar	Evet	16	100
	Toplam	16	100
İntihar Girişimi	Evet	60	93,8
	Hayır	4	6,3
	Toplam	64	100
	Genel Toplam	80	100

Esasen ahlaki ve manevi değerlerin zaafa uğradığı durumlarda kendisine sağlam bir dayanak bulamayan kimselere ölüm yaşamaktan daha çok tercih edilir bir yol olarak görünmektedir. Durkheim'e göre fertle toplum arasındaki bağların gevşediği, kişide manevi ve ahlaki yapının sarsıntıya uğrayıp dirençsiz kaldığı ortamlarda intihar eğilimleri artar. Bunun yanında ilmi veriler, dini inançlarına bağlı kimselerde intihar nispetinin çok düşük olduğunu göstermektedir.²⁴⁰ Melankolik depresyonların doğurduğu şiddetli intihar düşüncesine rağmen eğer hastanın dini inançları kuvvetli ise nadir olarak bu işe teşebbüs

²³⁹ E. Gençtan, a.g.e., s.165

²⁴⁰ Adnan Ziyalar, *Sosyal Psikiyatri*, İstanbul 1980, ss.263-288

etmekte, buna karşılık inançları gevşemiş olan kimselerin intihar teşebbüsleri daha sık görülmektedir.²⁴¹

Yukarıda da ifade edildiği gibi, Durkheim'e göre intihar üzerinde, dinsel inançların etkisi diğer bütün etmenleri bastıracak ölçüde büyüktür. Çünkü dinin temel işlevi, bütün insanları aynı inanç düzenine bağlayarak toplumsallaştırmaktır. Durkheim, Protestan ülkelerde görülen intihar olaylarının, Katolik ülkelere oranla çok daha yüksek düzeyde olması durumunu bu temelde açıklar. Protestan kilisesinin, Katolik kilisesine oranla daha az bütünleşmiş oluşu ve özgür iradenin daha serbest oluşu gibi etmenler Katolik dinine Protestanlığın, bireysel düşünceye daha geniş yer vermesi sonucunu doğurmuştur. Durkheim'e göre bir dinsel toplulukta birey kendi yargılarına ne kadar çok yer veriyorsa, bu dinsel topluluğun bireylerin yaşamındaki yeri o denli sınırlı olmaktadır. Bu durumsa, intiharın önlenmesinde dinin durdurucu etkisini azaltmaktadır.²⁴²

Tablo 18'den de anlaşılacağı üzere hem ölümle sonuçlanan intiharlarda hem de intihar girişimlerinde kadere inanma oranı, oldukça yüksek bir orandadır. Gerçekten de bireylerin birçoğunun kadere inançlarının tam olduklarını vurgulamaları, dikkat çekici bir durumdur. Çünkü yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere bir çok bilim adamı ve bilimsel teorinin üzerinde uzlaştıkları bir konu da dini inançların intiharı engelleyici yönlerinin varlığıdır. Dolayısıyla söz konusu durumdan sadece kadere inanmanın, intiharı engelleyici bir rolünün olmadığı durumu çıkarılabilir.

Ayrıca bu konuya teodise bağlamından da yaklaşılabılır. Çünkü bireylerin bir çoğu, başlarına gelen kötü olayları, din yahut ilahi adalet açısından meşrulaştırma yoluna gider. Başka bir deyişle teodisede, kötülük olarak varolan veya bilinen şey, Allah'ın adaletiyle veya ilahi adaletle meşrulaştırılır, yani kötülükler, Allah'ın adaleti çerçevesinde izah edilir (makul hale getirilir). O halde intihar düzleminde teodise, intiharı, ilahi adalet açısından algılama, açıklama veya anlamlandırmadır.²⁴³

Kısacası teodise açısından olay değerlendirildiğinde, birey hem kadere inanır hem de intihara teşebbüs edebilir. Bu iki durum birbirine ters değildir. Yani bu üzücü olayın

²⁴¹ Fevzi Samuk, "Çeşitli Yaş Guruplarında İntihar Teşebbüsü, Nisbeti ve Seçilen Vasıtalar", *Yeni Symposium*, İstanbul 1982, XX/1 ss.21-27

²⁴² E. Durkheim, a.g.e., ss.154-155

bireyin başına gelmesinde bir hikmet vardır. Veya bu olayda birey için alabileceği bazı imtihan, ders, uyarı, ibret ve ceza gibi çeşitli sebepler vardır.

2.7.4. Namaz Kılma Durumu İle İntihar İlişkisi

Tablo 19'de bireylerin ibadet durumlarından biri olan namaz kılma durumları anlaşılmaya çalışılmıştır. Ölümle sonuçlanan intihar durumunda sorular bireylerin dışındaki insanlara sorulduğundan girişimlere oranla daha objektif, intihar girişimlerinde ise daha subjektif olduğu düşünülmektedir. Çünkü intihar girişimlerinde bireylerin kendilerine dini yaşantılarıyla ilgili sorular yöneltildiğinde utanmışlık ve eziklik psikolojisi de olaya karışabileceğinden sorulara tam doğru cevap verilmek istenmeyebilmektedir.

Tablo 19 Namaz Kılma Durumu

	Namaz Kılma Durumu	f	%
Ölümle Sonuçlanan İntiharlar	Düzenli olarak beş vakit kıları	10	62,5
	Vakit buldukça kıları	4	25,0
	Kılmazdı	2	12,5
	Toplam	16	100
İntihar Girişimi	Düzenli olarak beş vakit kılarım	58	90,6
	Vakit buldukça kılarım	6	9,4
	Toplam	64	100
	Genel Toplam	80	100

Namazla ilgili ölümle sonuçlanan intiharlarda bireylerin %62.5'inin düzenli olarak namaz kıldığı belirtilmiştir. %25'i vakit buldukça, %12.5'inin ise namaz kılmadığı ifade edilmiştir. İntihar girişimlerinde ise bireylerin %90.6'sı düzenli olarak namaz kıldığını, %9.4'ü ise vakit buldukça namaz kıldığını ifade etmişlerdir.

Genel olarak tablodan anlaşılan hem ölümle sonuçlanan intiharlarda hem de intihar girişimlerinde bireylerin yarısından fazlasının düzenli olarak namaz kıldıkları görülmektedir.

²⁴³ E. Okumuş, a.g.m., s.345

Fakat ölümle sonuçlanan intiharlarda bireylerin toplam %37.5'inin düzenli olarak namaz kılmadıkları anlaşılmaktadır.

Halbuki manevi kirlenmenin önlenmesi ve ahlaki zaafaların giderilmesi, uyumlu, tutarlı, dengeli ve huzurlu bir ruhi hayatın yaşanması bakımından ibadetler en etkili vasıtalar. Kuran'ı Kerim'de ahiret inancı, azap korkusu, iffetli olma, emaneti koruyup sözünü yerine getirme, şahitlikte dürüstlük gibi itikadi ve ahlaki ilkeler yanında namazın ve mali ibadetlerin kişiyi egoist ve yıkıcı duyguların etkisinden koruyacağına işaret edilmiştir. Özellikle namaz ve orucun kişiyi zararlı duygulardan koruyacağını, kötü davranışlardan alıkoyacağını, belirten ayet ve hadisler vardır.²⁴⁴

Bazı araştırmalar, dua ve ibadetin kişiliğin yeniden yapılanması için en önemli vasıta olduğunu ortaya koyarken²⁴⁵ bazıları da fiziksel ve ruhsal sağlığı koruyucu veya tedavi edici rolü üzerinde yoğunlaşmış bulunmaktadır. Dini bir hayat yaşamının ruh sağlığı yönünden büyük önemini en etkili biçimde dile getirenlerin başında Jung gelmektedir. Ona göre dini inanç, dua ve törenler, bilinç dışının beklenmedik ve tehlikeli etkilerine karşı birer savunma aracı, bilinç dışı güdülerle en güvenli ilgilenme yolu, kişinin ruhsal dengesini koruyucu duvarlardır.²⁴⁶ Pruyser de ibadetin savunucu kullanımındaki enerjileri yeniden yönlendirdiğini, böylece ibadet edenin belirgin olmayan gizli güçlerini daha çok realize ederek yeni bir şekle soktuğunu söyler. Ona göre ibadet eden kimse sevgi ve bağlanma gücünü artırma çabasında yeni kuvvet kazanmaya doğru atılım içindedir. Bazı ibadetler yaparak zihinde kalabilen abid ve aşık gibi fiziksel olarak şevkli, coşkulu ve sevinçlidir. İbadetin etkileri aynı zamanda bir kimsenin estetik bir şaheseri seyrettiği zaman kazandığı estetik yücelmeye benzer.²⁴⁷

Düzenli bir ibadet hayatının beden ve ruh sağlığı, mutluluk, uzun ömürlülük bakımından da yararlı olduğu açığa çıkmıştır. Bu tür sosyal destekler yardımlaşma, duygu ortaklığı, problemleri dinleme, tavsiyede bulunma, sosyal çevreyle bütünleşme gibi temel unsurlardan oluşur.²⁴⁸

²⁴⁴ Hayati Hökelekli, "Psikoloji ve Sosyoloji Açısından İbadet", *T. D. V. İslam Ansiklopedisi*, c.19, s.251

²⁴⁵ M. Wulf, *Psychology of Religion*, New York 1991, s.167-168'den naklen a.e., s.249

²⁴⁶ C. G. Jung, *Din ve Psikoloji*, Çev. Cengiz Şişman, İstanbul 1933, ss.33-73

²⁴⁷ P. W. Pruyser, *A Dynamic Psychology of Religion*, New York 1968, ss.182-183'den naklen a.g.e., s.249

²⁴⁸ M. A. Argyle, *Advances in the Psychology of Religion*, Oxford 1985, s.10'den naklen a. e., ss.249-250

Din ve ibadet hayatının ahlaki seviyeyi yükselttiği de bilinmektedir. Richardson'un araştırmalarına göre bunun sebebi, dindar kimselerin diğerlerine göre davranışlarını daha iyi kontrol etmesi, daha disiplinli ve sorumlu bir hayat yaşamasıdır.²⁴⁹

Sosyal bütünüleşme, dayanışma ve yardımlaşma bakımından islami ibadetlerin her birinin ayrı önemi vardır. Genelde ibadetler vesilesiyle bir araya gelen insanlar ortak tecrübeler geliştiren, aynı gaye ve idealleri paylaşan bir cemaat oluştururlar. İbadetlerin birleştirici rolü en etkili sosyolojik güç olarak kabul edilmektedir. Sosyal bağları ibadetle pekişen insan kalabalığı içerisinde ferdi benliklerin yerine kollektif ruh hakim duruma geçer. Böyle bir ortamda duygu hassasiyeti zirveye ulaşır, büyük bir dini coşku yaşanır. Cemaat şuuru fertler arasındaki ayrılıkları önemli ölçüde giderir; eşitlik ve kardeşlik duygularını pekiştirir; kişiyi sevgi ve gönül birliği içerisinde diğer insanlarla bütünüleştirerek kendi yalnızlık ve güçsüzlüğünden kurtarır.

Bireylerin büyük bir kısmı namaz kıldıklarını söylemelerine rağmen, bireyler neden bütün ilahi dinlerce hoş görülmeyen intihar gibi bir davranışı yapma girişiminde bulunmuşlardır? Daha önceden de ifade edildiği gibi dini ibadetlerini yerine getiren bireylerin ruhi sıkıntılar, depresyon gibi hastalık durumlarının diğer bireylere oranla daha az olması gerekmez miydi? Bu durum karşımıza ciddi bir problem olarak çıkmaktadır. Bu tür problemler, ibadetten ziyade söz konusu bireylerin inanç durumlarında zayıflama ve çözümler olabileceği ihtimalini de akla getirmektedir.

2.7.5. Oruç Tutma Durumu ve İntihar İlişkisi

Tablo 20'de bireylerin ibadet durumlarını yansıtan etkenlerden biri görülmektedir. Ölümle sonuçlanan intihar vakalarında bireylerin %100'ünün Ramazan orucunu tam olarak tuttuğu gözlenmektedir.

²⁴⁹ Richard L. Gorsuch, "Psychology of Religion", *Annual Review of Psychology*, XXXIX (1988), s.216'dan naklen a.e., a.y.

Tablo 20 Oruç Tutma Durumu

Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	Oruç Tutma Durumu	f	%
	Ramazan Orucunu tam olarak tutar	16	100
Toplam	16	100	
İntihar Girişimi	Ramazan Orucunu tam olarak tutarım	38	59,4
	Ramazan orucunun bir kısmını tutarım	12	18,8
	Ramazanın yanında nafile oruçlarını da tutarım	8	12,5
	Oruç tutmam	6	9,4
	Toplam	64	100
	Genel Toplam	80	100

İntihar girişimlerinde ise karşımıza farklı bir durum çıkmaktadır. Çünkü bireylerin %59.4'ü Ramazan orucunu tam olarak tutarken, %18.8'i bir kısmını tutmaktadır. Ramazan orucunun yanında nafile oruçlarını da tutanların oranı %12.5, Oruç tutmayanların oranı ise % 9.4'tür. Kısacası Ramazan orucunu tam olarak tutmayanların toplam oranı % 28.2'dir.

Sonuç ne olursa olsun ibadetlerin sosyal davranışlar ve ilişkiler üzerinde olumlu etkiler yaptığı, unutulmaması gereken önemli bir noktadır. Nitekim Uysal'ın oruç araştırmasında çeşitli faktörlere bağlı olarak oruç ibadetlerinin kişilere itibar kazandırma ve iletişim kurmada, kolaylık göstermede ve yardımlaşmada etkili olduğu görülmüştür. Bunun yanında orucun özellikle, sabır, hoşgörü, merhamet, sevgi, şefkat gibi başka insanlara dönük duyguların yaşanmasında daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca oruç tutan kişilerin toplumda başkaları tarafından olumlu kişilik özelliklerine sahip, benlik değerleri yüksek kişiler olarak algılandığı belirlenmiştir.²⁵⁰ Sonuçta orucun ferdin sosyal dünyasındaki diğer bir çok davranışını da etkilediği anlaşılmaktadır.

İslam dininde amelle imanın birlikte bulunmalarının önemi çok büyüktür. Çünkü dinde inanmak ve inanılan şeyi yapmak esas olduğundan imanla amelin birlikte bulunmasının gerekliliğine büyük önem verilmiştir. Hatta bazı mezhepler ameli imanın bir parçası sayarak ameli olmayanın imanının da olmayacağını ileri sürmüşlerdir. Bu durum da

orucun İslam dinindeki önemini, sosyal hayatı ve bireylerin ruhi durumunu ne kadar rahatlatabilecek bir öneme haiz olduğunu göstermektedir.

Namaz kılma oranında olduğu gibi oruç tutan bireylerin de oranı azımsanmayacak bir düzeydedir. Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere oruç, her ne kadar kötülöklere ve günahlara karşı bir kalkan, benlik değeri yüksek kişilikler yetiştiren bir ibadettir denilse de bireylerin intihar teşebbüsünde bulunmaları veya kendi canlarına kıymaları bu durumla çelişen bir görüntü izlenimi vermektedir.

Namaz durumunda da belirtildiği gibi ibadet düzeyi yüksek olmasına rağmen intihar düzeyinin de yüksek olması ancak inanç ve değerlerdeki çözülme ve gevşemeyle açıklanabilmektedir. Çünkü kamil anlamda inanan ve teslim olan bir birey Allah'ın vermiş olduğu emanete karşı bir saldırıda bulunma cesaretini göstermesi açıklanması hiç de kolay olmayan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.7.6. Sadaka Verme Durumu ve İntihar İlişkisi

Tablo 21'de ölümlle neticelenen intihar vakalarında bireylerin %37.5'inin sık sık sadaka verdiği, aynı oranla bireylerin %37.5'inin ise sadaka vermek istediği fakat imkanlarının olmadığı, %25'inin ise sadaka vermediği görölmektedir.

Tablo 21 Sadaka Verme Durumu

	Sadaka Verme Durumu	F	%
Ölümlle Sonuçlanan İntiharlar	Sık sık sadaka verirdi	6	37,5
	Sadaka vermek isterdi fakat imkanı yoktu.	6	37,5
	Sadaka vermezdi	4	25,0
	Toplam	16	100
İntihar Girişimi	Sık sık sadaka veririm	20	31,3
	Sadaka vermek isterim fakat imkanım yok	30	46,9
	Sadaka vermem	14	21,9
	Toplam	64	100
	Genel Toplam	80	100

²⁵⁰ Veysel Uysal, *Psikososyal Açıdan Oruç*, Ankara 1994, ss.116-122, 152-166

İntihar girişimi vakalarında ise bireylerin %31.3'ünün sık sık sadaka verdiği, %46.9'unun sadaka vermek istediği fakat imkanları olmadığı için sadaka veremedikleri, %21.9'unun ise sadaka vermediği görülmektedir.

Hem ölümle sonuçlanan intihar oranlarında hem de intihar girişiminde bulunan bireylerde sadaka verenlerin veya en azından sadaka vermek isteyenlerin oranının yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum da söz konusu bireylerin muhataplarına karşı iyiliksever ve yardım sever oldukları, başkalarına karşı kötü duygular beslemekten ziyade iyi niyetli oldukları görülmektedir. Dikkati çeken bir başka durum ise, gerçekleşen intihar vakalarındaki bireylerin %37.5'inin, intihar girişimi olaylarındaki bireylerin % 46.9'unun sadaka vermek istedikleri fakat imkanları olmadığı için sadaka veremedikleri gerçeğidir. Bu durum, intihar edenlerin ve intihar girişiminde bulunan bireylerin ekonomik yönden sıkıntıda olduklarını ve içlerindeki iyilik yapma ve yardım etme duygularını bu nedenle tatmin edemediklerini göstermektedir. Nitekim bireylerin ekonomik durumları, Tablo 5'teki bireylerin meslek durumlarında daha açık bir şekilde görülmektedir. Tabloda, Cinsiyete göre meslek dağılımında erkeklerin çoğunlukla az gelire sahip örgütsüz işlerde çalıştığı görülmektedir. Kadınların %50'si ev hanımı-kızı iken erkeklerin %25'i serbest meslek, %12.5'erlik bir oranı ise çiftçilik ve işçilik gibi örgütsüz işler oluşturmaktadır. Bu tablodan da anlaşıldığı gibi bireylerin çoğunun bu durumda sık sık sadaka vermekten ziyade sadaka vermek istedikleri fakat sadaka veremedikleri durumunun ortaya çıkması normal görülebilir.

Halbuki imkan olduğunda sadaka verme ve bunun gibi ibadetler, güçlülere katlanma, benliğini geliştirme, zorluklarla mücadele etme ve kendini aşma, sonuçlanan psikolojik bir olgunlaşmanın itici güçleri olarak değer kazanırlar. Bunun gibi belli bir program içerisinde süreklilik gösteren ibadet uygulamaları, fertte bir iç disiplinin oluşması ve iradenin güçlenmesine imkan verir. Ayrıca ibadetler vasıtasıyla ferdin vicdanında sabitleşen "kendi kendini denetleme" sistemi, dengeli bir kişilik gelişiminin önemli bir faktörüdür. Kötü alışkanlıkları yenme, kendini yenileme ve güçlendirme konusunda ibadetlerin destekleyici etkisi fark edilir. Aynı şekilde zekat ve sadaka vermenin hem insan tabiatındaki bencillik ve cimrilik eğilimi hem de mala karışan haram ve günah kirlerini temizleyici olduğu söylenebilir. Zekat, sadaka gibi ibadetler vesilesiyle toplumun her

kesiminde güçlü bir diğerkamlık ve özveri ruhu yaşanır. Gelir dağılımındaki eşitsizliğin, fakirlik ve ihtiyacın yol açtığı sosyal gerilimlerin aşılması bu ibadetler sayesinde gerçekleşir.²⁵¹

Görüldüğü gibi sadaka vermenin de gerilimi engelleyici bir çok faydası bulunmasına rağmen, ölümle sonuçlanan bireylerin % 75'inin sık sık sadaka verdiği veya vermek istediği, intihar girişiminde bulunan bireylerin ise % 78'inin sık sık sadaka verdiği veya vermek istediği istatistiği bulunmasına rağmen, intiharların oranının da yüksek bir düzeyde olması dikkat çekici bir durumdur. Bu durum önceden de belirtildiği gibi inançların, hızlı kentleşme ve sanayileşme sonucunda zamanla zayıflama ve çözülme sürecine girmiş olmasıyla değerlendirilebilir.

2.8. Cinsiyet Açısından Ruhsal Sıkıntı Dönemlerinde Başvurulan Yerler

Tablo 22 Cinsiyet Açısından Ruhsal Sıkıntı Dönemlerinde Başvurulan Yerler

	Sıkıntılı Dönemde Başvurulan Yerler					Toplam
		Kimseye Başvurdum	Aile İçinde Çözmeye Çalıştım	Arkadaşlarımla Paylaştım	Bir Uzmana Başvurdum	
Erkek	f	4	-----	6	2	12
	%	33.3		%50.0	%16.7	%100
Kadın	f	4	26	14	8	52
	%	%7.7	%50.0	%26.9	%15.4	%100
Toplam	f	4	20	20	10	64
	%	%6.3	%31.3	%31.3	%15.6	%100

Tablo 22'ye bakıldığında, erkeklerin %50'si ruhsal sıkıntı yaşadıkları dönemlerde arkadaşlarına başvurduklarını ve problemlerini onlarla paylaştıklarını belirtirken, %33.3'ü kimseye başvurmadıklarını, %16.7'si ise böyle dönemlerinde bir uzmana başvurduklarını belirtmişlerdir. Kadınların %50'si sıkıntılı dönemlerinde ailelerine başvurduklarını ve problemlerini aile içinde çözmeye çalıştıklarını, %26.9'u sorunlarını arkadaşlarıyla paylaştıklarını, %15.6'sı bir uzmana başvurduklarını, %7.7'si ise hiç kimseye başvurmadıklarını ifade etmişlerdir.

²⁵¹ H. Hökekleli, a.g.e., s.244

Yukarıdaki tabloda dikkati çeken en önemli noktalardan birisi, ruhsal sıkıntı dönemlerinde erkeklerin ve kadınların başvurdukları yer konusundaki bariz farklılıktır. Nitekim sıkıntılı zamanlarında erkeklerin %50'si yakın arkadaşlarına başvurmayı tercih ederken, kadınların %50'si ise ailelerine başvurduklarını ve problemlerini aile içinde çözmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum Batman'da kadın ve erkek arasında toplumda edindikleri konumlarını yansıtmaktadır. Ayrıca kapalı toplum yapısı, ataerkil aile yapılanması, geleneksel değer yargılarının katı uygulanışı ve geleneksel bakış açısı nedeniyle kadında yaşanan güvensizlik, umutsuzluk kadının dış dünyadan ziyade içe yönelmesine sebep olmuş ve dışarıya kapalı bir konuma gelmiştir. Yani bu durumdaki bir kadının sorunlarını arkadaşlarıyla veya herhangi bir uzmanla paylaşma olanağı çok zayıf bir ihtimal haline gelmektedir. Yine kendileriyle güç koşullar altında bile olsa görüşme imkanı bulabildiğimiz Batman'lı bazı evli kadınların kocalarının ailelerinin yoğun bir baskısıyla karşı karşıya kalmaları, geleneksel aile kurumunda sürekli küçümsenmeleri, dışlanmaları, sınır ve kalıplara hapsedilmeleri, okula gönderilmemeleri, dört duvar arasında yıllarını tüketmeye mahkum edilmeleri, onları sadece içeriye mahkum bir varlık haline getirmektedir.

Daha önceden de belirtildiği gibi Batman'da erkekler ise zamanlarının çoğunu dışarıda geçirmektedirler. Bu durumdaki erkeklerin bazıları ise evleri yıkıldığı için, köyleri zorla bastırıldığı için göç eden veya büyük ümitlerle şehre göç edip şimdi işsiz güçsüz halde olan bireylerden oluşmaktadır. Bu ruh haletinde olan erkekler gururlarının da engeline takılarak ailelerine içlerine dökmemekte, bu nedenle daha çok kendileriyle aynı durumu yaşayan arkadaşlarına sorunlarını paylaşmayı uygun görmektedirler.

Tabloda 22'de ayrıca erkek ve kadınların birbirlerine yakın oranlarda uzmana başvurdukları gözlenmektedir. Uzmana başvuran erkeklerin oranı %16.7 iken, başvuran kadınların oranı ise %15.4'tür. Uzmana başvurma oranının her iki cinste de düşük olmasının nedenleri ise, eğitimsizlik(okuma-yazma oranının düşüklüğü), ekonomik imkansızlıklar, erkeklerin bu durumu gururlarına yedirememeleri, kadınların ise aile yapıları ve toplumsal statülerinin elverişli olmaması gibi etkenler oluşturmaktadır.

2.9. Medeni Durum Açısından İntihar Girişiminde Bulunma Nedenleri

Tablo 23'te medeni durum ile intihar girişiminde bulunma nedenlerine bakıldığında, bekarların %25'i fiziksel ve ruhsal rahatsızlık nedenleriyle intihar girişiminde bulduklarını belirtirken, %15'i aile geçimsizliği, %10'u geçim zorluğu ve ekonomik sorunlar nedenleriyle, yine %10'u duygusal ilişkiler nedeniyle, %5'i iş ya da iş arkadaşlarıyla ilgili sorunlar nedeniyle, %15'i öğrenim başarısızlığı nedeniyle girişimde bulunmuştur. Girişimcilerin %20'si ise diğer nedenlerden dolayı böyle bir girişimde bulunduğunu ifade etmiştir.

Tablo 23 Medeni Durum Açısından İntihar Girişiminde Bulunma Nedenleri

	Medeni Durum İle İntihar Girişiminde Bulunma Nedenleri								Toplam
		Fiziksel, ruhsal rahatsızlıklar	Aile geçimsizliği	Geçim zorluğu ve ekonomik sorunlar	Duygusal ilişkiler ve istediği kişi ile evlenememe	İş ya da iş arkadaşlarıyla ilgili sorunlar	Öğrenim başarısızlığı	Diğer	
Bekar	f	10	6	4	4	2	6	8	40
	%	%25	%15	%10	%10	%5	%15	%20	%100
Evli	f	----	18	2	----	----	----	----	20
	%		%90	%10					%100
Boşanmış	f	----	4	----	----	----	----	----	4
	%		%100						%100
Toplam	f	10	28	6	4	2	6	8	64
	%	%15.6	%43.8	%9.4	%6.3	%3.1	%9.4	%12.5	%100

Bekarlardaki girişim olaylarında birinci sırayı %25'le fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklar almıştır. Bunun nedeni de girişimcilerin önemli bir bölümünün (%62.5) bekarlardan oluşması ve haliyle bunların da çoğunun genç yaşlardan (15-19, 20-24 ile 25-29 yaşları arası toplam oranı, %78.2) oluşmasıdır. Bu gibi durumlar hastalıkların da önemli bir bölümünün ruhsal rahatsızlıklar oluşturmasını normal bir durum haline getirmektedir. Çünkü söz konusu yaşlar gençlerin ergenlik ve delikanlılık yaşını kapsamaktadır. Gençlerde o yaşlarda intihara yol açan başlıca ruhsal bozukluklar; duygulanım bozuklukları, özellikle depresyon, alkol bağımlılığı, şizofreni, psikonevrozlar ve kişilik bozuklukları olarak sıralanabilir. Kısacası, bekar olan bireylerde bu tür fiziksel ve ruhsal rahatsızlıkların evli ve boşanmış bireylere göre daha yüksek bir oran oluşturması, çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu bekarlarda görülmesi, normal olarak değerlendirilebilir. Bu durum da bekar olan bireylerin sosyal ilişkilerindeki zayıflığı ve hatta ilişkilerin kopukluğuyla açıklanabilir.

Ayrıca bekar olan bireylerin sosyal ilişkilerindeki zayıflığı ve hatta ilişkilerin kopukluğu, bekarlarda hem ruhsal rahatsızlıkları artırıcı bir etken hem de onların aileleriyle değişik bazı problemler ve sorunlar yaşamalarına neden olarak gösterilebilir. Nitekim Tablo 23'te bekarların %15'i aile geçimsizliği nedeniyle intihar girişiminde bulduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca yukarıda da belirtildiği gibi çoğu gençlerden oluşan bekarların %15'i de öğrenim başarısızlığından dolayı intihara giriştiklerini belirtmişlerdir. Bekarların intihar girişimine neden olan %10'luk bir oranı ise duygusal ilişkiler ve istenilen kişi ile evlenememe oluşturmaktadır. Cinsiyet ayrımı açısından bakıldığında, genellikle kızların istemedikleri kişilerle zorla evlendirilmeleri, erkeklerin ise istedikleri kişilerle evlenmelerine ailelerinin izin vermemesi şeklinde olmaktadır.

Evlilerde ise intihar girişimine neden olan en önemli neden, %90 gibi yüksek bir oranla aile geçimsizliği başı çekmektedir. Evliliğin intihara karşı kendine özgü koruyucu bir etkisi vardır. Ama bu etki çok sınırlıdır ve ayrıca da yalnızca bir cinsin lehinde belirlemektedir. Varlığını saptamak yararlı olmakla birlikte, evlilerin bağımsızlığını yapan temel etken yine de aile topluluğudur, Yani anne, baba ve çocuklarla birlikte tamam olan topluluktur. Kuşkusuz eşler bu topluluğun üyesi oldukları için bu sonuçta onların da payı vardır, ama koca ya da karı olarak değil, baba ve anne olarak, yani aile topluluğunun görevlileri olarak pay sahibidirler. Eşlerden birinin yitmesi durumunda öbürünün kendini öldürme olasılığının artması, onları kişisel olarak birbirine bağlayan bağların kopmasından değil, acısını geride kalanın çektiği bir aile sarsıntısına yol açmış olduğundan dolayıdır. Bu nedenle aile topluluğu tıpkı dinsel topluluk gibi intihara karşı güçlü bir koruyucudur.²⁵²

Yine Durkheim'e göre çok genç yaşlardaki evli erkek ve kadınlarda, aynı yaşlardaki bekar erkek ve kadınlara göre çok daha yüksek bir ölüm oranı bulunmaktadır. Bunun sebebi olarak da toplumsal nedenler gösterilmektedir; Çünkü asıl neden organizmalarının yeterli olgunlaşma düzenine ulaşmamışlığı olsaydı, bu doğum yaptıkları için en çok kadınlar bakımından kendisini gösterirdi. Görüldüğü üzere her şey, erken evlenmelerin özellikle erkeklerde zararlı bir ruhsal duruma yol açtığını doğrulamaktadır.²⁵³

²⁵² E. Durkheim, a.g.e., s.198

²⁵³ A.e., s.177

Aslında ailede kültürel normlar ilişki kurallarını korudukça, aile bireyleri de bu normlara sadık kaldıkça ve kendi iç beklentileri ile aile ve toplumun beklentileri arasında uyum oldukça, o aile ile bireyler sağlıklı olarak işlevlerini sürdürebilirler. Örneğin, kocasının üstünlüğünü kabul eden kadın, ya da babasının uzaklığını geçerli bir yetki simgesi olarak gören erkek çocuk, reddedildiğini ya da sevilmediğini düşünmez. Normlar aile içi ilişkileri düzenledikçe, fikir ve duygu tartışmasına da pek gerek kalmaz. Bunun yanında hızlı değişmeden etkilenen bazı aileler vardır. Bu aileler geleneksel normların sağladığı açık seçik ve toplumca onaylanan sınırlardan yoksun kalınca, sistemler içindeki temel ayrışım kaynaklarını yitirmiş olurlar. Böylece aile içinde bireyler arası iletişim bozulur neticede mutsuz olan bireyler bazı çıkış yolları aramaya başlarlar bazen de bu yol intihar olabilmektedir.²⁵⁴

Bir ailede eşler arasında karşılıklı sevgi ve güvenin olmaması, ailede uyum ve bütünleşmenin de olmadığını gösterir. Çünkü bir ailede özellikle kadınların en çok yakındıkları durumlardan bazıları, koca dayaağı, şiddet, ilgisizlik, sevgisizlik... gibi durumlardır. Ayrıca evli bireylerde intihar girişimine neden olan durumlardan birisi de %10'la geçim zorluğu ve ekonomik nedenler gelmektedir. Bu nedenle intihar girişiminde bulunan bireylerin çoğu, ekonomik koşulların aile içinde dirlik ve düzenlik için önemli bir etken olduğunu vurgulamışlardır. Boşanmış ailelerde ise intihar girişimlerinin tamamının nedeni(%100) aile geçimsizliğidir. Çünkü boşanmış ailelerde, aile düzeni alt üst olur, geriye kalan eş bu yeni duruma kendini uyduramaz, bu yüzden de bu durumdaki kişilerde intihar eğilimi kolaylaşır.

2.10. Kır ve Kentli Olma Açısından İntihar Konusunda Yardım İsteme Durumu

Tablo 24'te intihar girişiminde bulunan bireylerden intiharı önleme konusunda çalışan bir merkezden yardım isteyip istememe durumlarına bakıldığında, yaşamlarının büyük kısmını köylerde geçiren bireylerin tamamı (%100) yardım istemeyeceklerini, yaşamlarının büyük kısmını ilçelerde geçiren bireylerin ise, %16.7'si yardım alabileceğini söylerken, %83.3'ü ise yardım istemeyeceklerini belirtmişlerdir. Yaşamlarının büyük

²⁵⁴ N.Özçelik, a.g.e., s.77

kısmını şehirlerde geçiren bireylerin ise, %32'si yardım isteyebileceklerini, %68'i de yardım istemeyeceklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 24 Kır ve Kentli Olma İle İntihar Konusunda Yardım İsteme Durumu

	İntiharı Önleme Merkezinden Yardım İsteme Durumu			Toplam
		Evet	Hayır	
Köy	f %	----	2 %100	2 %100
İlçe	f %	2 %16.7	10 %83.3	12 %100
Şehir	f %	16 %32	34 %68	50 %100
Toplam	f %	18 %28.1	46 %71.9	64 %100

Tablo'da dikkat çekici olan nokta, yardım konusunda istekli olma durumunun köylerden kentlere doğru birey sayısı arttıkça yardım isteme oranının da yükselme eğiliminde olmasıdır. Örneğin yaşamlarının büyük kısmını köylerde geçiren bireylerden hiçbiri yardım istemeyeceğini belirtirken bu oran ilçe ve kasabalara doğru gelindikçe %16.7'ye çıkmaktadır. Bunun yanında yaşamlarının büyük bir kısmını şehirlerde geçiren bireylerde yardım konusunda istekli olma durumunun %32'lere çıktığı görülmektedir. Aslında genel olarak intihar hızlarına bakıldığında, hızlı kentleşme ve sanayileşmeye bağlı olarak kırsal yerleşim alanlarına göre kentsel yerleşim yerlerinde daha yoğun olduğu görülmektedir. Cinsiyet farklılığı açısından da her iki cins için de yoğunluk yine kentlerde daha yüksek çıkmaktadır. Kısacası köylere oranla ilçe ve şehirlere doğru gidildikçe intihar konusunda çalışan merkezlerden yararlanacaklarını söyleyenlerin oranlarının artmasının sebebi olarak da, köylere oranla yaşamlarının çoğunu kentlerde geçiren bireylerin, kentteki kuruluşlarla ilgili bilgilenmelerinin yüksek olması, bu kuruluşları kullanmanın şehirde kalınan süre ve eğitimle artması, ve özellikle kamu alanının kullanımına ilişkin değerlerin daha modernleşmesi, daha batılılaşması gösterilebilir.

Yaşamlarının çoğunu köyde geçiren bireyler ise, genellikle kentin alt gelir gruplarını oluşturmaktadırlar. Bu nüfusun büyük bir kısmı gelir ve beceri seviyesi düşük

işlerde çalışmaktadır. Yaklaşık üçte ikisi ev sahibi olmasına rağmen evlerinde imarlı kesime göre bir çok imkandan yoksun yaşamaktadırlar. Eğitim seviyeleri düşüktür. Büyük ölçüde sosyal hareketlilik imkanından yoksundurlar. Ailelerin en büyük harcama kalemleri yiyecektir. Eğitim, sağlık gibi ileriye yönelik güvence yatırımı yapma imkanları kısıtlıdır. Tasarruf imkanları azdır. Kendilerine sunulan beceri geliştirme ve böylelikle tabakalaşma sisteminde ilerleme imkanları azdır.²⁵⁵ Bu şartlar altında yaşayan bireylerin kentlilere oranla daha az yardım istemeleri çok olağan bir durum haline gelmektedir.

2.11. Cinsiyet Açısından Diğer İnsanlarla Olan İlişkilerin Yoğunluğu Durumu

Tablo 25'e bakıldığında intihar girişiminde bulunan erkeklerin %50'si diğer insanlarla ilişki kurmakta zorlanmadıklarını, ilişkilerinin iyi ve yeterli düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında diğer insanlarla ilişki kurmakta zorlandıklarını ve iletişimlerinin kopuk olduğunu söyleyenlerin oranı ise %33.3'ü bulmaktadır. Erkeklerin %16.7'si ise diğer bireylerle nispeten yeterli derecede ilişki kurabildiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 25 Cinsiyet Açısından Diğer İnsanlarla Olan İlişkilerin Yoğunluğu Durumu

		Cinsiyet Açısından Diğer İnsanlarla Olan İlişkilerin Yoğunluğu				Toplam
		Yeterli ve İyi	Yetersiz	Nispeten yeterli	Diğer insanlarla ilişki kurmakta zorlanıyorum	
Erkek	f	6	----	2	4	12
	%	%50.0		%16.7	%33.3	%100
Kadın	f	32	2	14	4	52
	%	%61.5	%3.8	%26.9	%7.7	%100
Toplam	f	38	2	16	8	64
	%	%59.4	%3.1	%25.0	%12.5	%100

İntihar girişiminde bulunan kadınlarda ise, diğer insanlarla ilişkilerini iyi ve yeterli düzeyde görenlerin oranının %61.5'e çıktığı görülmektedir. İlişkilerini nispeten yeterli görenlerin oranı ise %26.9'a çıkmaktadır. Başkalarıyla ilişki kurmakta zorlandığını belirten kadınların oranı da %7.7 olarak görünmektedir.

²⁵⁵ Birsen Gökçe, *Gecekondularda Aileler Arası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993, s.344

Tablo'ya bakıldığında erkeklere oranla kadınların başkalarıyla iletişim kurmakta zorlanmadıkları ve bu konuda kendilerine oldukça güvendikleri görülmektedir. Nitekim kadınlarda ilişki düzeylerini, “yeterli ve iyi” ile “nispeten yeterli” görenlerin toplam oranı %88'lere çıkmaktadır.

Bunun sebebi olarak kadınların evde TV seyretmekle, yakın komşu ve akrabalara gidip dertlerini açmakla sosyalleşme seviyelerini artırmış olabileceği ihtimali düşünülmektedir. Erkeklerin ise vakitlerinin çoğunu iş aramakla geçirmeleri veya dışarıda bir işte çalışıp eve yorgun geldiği için de sosyalleşmesine yardımcı olabilecek aktivite ve diyaloglardan mahrum kaldığı düşünülmektedir.

Çünkü bu gün iş zamanlarında tek boyutlu olan insan, boş olarak addettiği zamanlarında da tek boyutlu bir sürece girmiştir. Boş zamanlarında düşünmesi, kendini sorgulaması, hayatını muhasebe etmesi ve tabii bir şekilde hareket etmesi gereken insan, modern zamanlarda moderniteyle birlikte kendini gösteren hızlı değişim ve hızlı yaşamın içerisinde adeta boğulmakta, gelişen teknoloji ile birlikte ilk bakışta daha çok boş zamanı olması gerekirken tersine eskiye nazaran daha çok yoğun olmakta, boş zamanının iyice azalması olgusuyla yüz yüze gelmekte, adeta zamanla yarışa girmektedir.²⁵⁶

Bu gibi durumlar boş zamanların kurumsallaşmadığı köy gibi küçük yerleşim birimlerinde görülmesi de onların yerini buralarda televizyonun doldurduğu söylenebilir. Kuşkusuz buna rağmen bu bağlamda köy ile kent arasında nüans olduğunu söylemek de lazım. Boş zamanlarında bilinçli bir şekilde sosyalleşmesi mümkün olan insan, tersine bugün daha da yalnızlığa itilmekte, daha doğrusu yerinde oturmakta, komşusu, akrabası, dostu, hatta anne babası ile dahi düzenli bir iletişim ve ilişkiye geçmemekte ve fakat medya aracılığıyla dünyanın öbür ucundaki birinden veya bir olaydan haberdar olabilmektedir.²⁵⁷

2.3. İNTİHARI ÖNLEME ÇALIŞMALARINA YÖNELİK DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Toplumsal izolasyonun önlenmesi ve bireyin bir grupta bütünleşmesi Durkheim'e göre intiharı önleme konusunda yapılacak en önemli iştir. Bu bağlamda Durkheim, intihara

²⁵⁶ E. Okumuş, a.g.m., s.177

karşı gösterilen hoş görüye dikkat çekerek, intiharı azaltacağını düşündüğü bazı yollar önermektedir. Bunlar.²⁵⁸

1. Durkheim'e göre bugün toplumlarda intihara karşı büyük bir hoş görü vardır. Bu hoş görü doğal değildir. Bir takım dinsel cezaların verilmesi yararlı olur. Örneğin intihar edene mezar taşı dikilmemeli, tören yapılmamalı, intihara girişeni bazı medeni haklardan yoksun bırakmalı.

2. Ceza sisteminin kesin bir tedavi yolu olmayacağını söyleyen Durkheim'in intihar girişimlerinin önüne geçmek için önerdiği ikinci yol terbiyedir. Durkheim'e göre Avrupa'da patolojik bir durum halini alan intihar türü "bencil" intihardır. Bu nedenle bu doğrultuda bir terbiye yolu düşünülmelidir. Ona göre devlet adamlarının, eğitimcilerin başlıca görevleri "tinsel" bir dayanak ödevini görecek zümreler bulmak ve bireyleri bu zümrelere bağlamaktır. O, bugün gerek ailenin, gerekse ulus denilen zümrenin Avrupa'da bireylere bu tinsel dayanağı vermekten uzak olduğu görüşündedir.

Kuşkusuz Durkheim'in önerileri, yaşadığı çağa ilişkindir. Günümüzde ise intiharın önlenmesinde daha köklü çözüm yolları gerekmektedir. Doğal olarak bu konuda en büyük görev topluma, aileye ve bireyin kendisine düşmektedir.

Sorunun çözümüne gençlik kesimine eğilerek başlamalı ve onlara gereken önem verilmelidir. Özellikle toplumdaki ekonomik sorunların, işsizliğin vb. önüne geçilmeli; her alanda bireylere fırsat eşitliği tanınarak, toplumsal düzenin sürdürülebilmesi için varlıklarının gerekliliği ve onlardan toplumun bazı beklentilerinin olduğu hissettirilmelidir.

İntihar konusunda aile de yardımcı olabilir. Aile bu sorumluluğun bilincinde olmalı ve üyelerinin sağlıklı gelişimi için sorunları olabildiğince konuşarak ve mantıklı bir şekilde çözmeye çalışmalıdır. Aile fertlerinden birinin intiharı sadece eylemi yapan kişiyi değil, tüm aileyi etkilemektedir. İntihar eden bireyin yakınları bu ani ölümün acılarını yüreklerinde yaşamları boyunca hissedeceklerdir.²⁵⁹

İnsanlarla iletişim kurabilmek de intiharın çözümünde etkili olabilmektedir. Özellikle kurulan iletişim yoluyla sorunun başka insanlarla paylaşılması ve söz konusu

²⁵⁷ Aynı m., a.y.

²⁵⁸ Nurettin Şazi Kösemihal, "Sosyoloji Semineri", İstanbul Ü. Edebiyat F., İstanbul 1971, s.5

sorunun sadece o insan tarafından değil, başkaları tarafından da yaşandığının anlaşılması insanı rahatlatabilmektedir. Birçok insanın da kendisi gibi benzer sorunlar yaşadığını gören birey, yalnız ve çözümsüz olmadığı duygusunu hissedebilmektedir.

Toplum ve özellikle aile, bireyler zorlamalı durumlarla karşılaştığında onların yanında olduklarını hissettirerek onlara yaşam gücü vermeli ve bireylere sağlıklı bir gelişme ortamı hazırlamalıdır.

“İntihar Önleme Merkezi” kurulmalıdır. Bu merkezin kadrosunda uzman Psikiyatristler, Psikologlar, Sosyologlar, Biyometrisyenler ve Hemşireler yer almalıdır. İntihar önleme merkezlerinin çalışmaları altı temel hedefe yöneliktir. Bunlar:²⁶⁰

1. Temel hedef hayat kurtarmaktır. Bu, Psikiyatrik, Psikolojik ve Sosyolojik çalışmalar yapıp, sonra da intihar bunalımı içinde bulunanları tedavi etmek demektir. Burada hedef, hayatı sadece bunalım anında kurtarmak değil, kişinin daha sonra intihar etmesini ve intihar girişiminde bulunmasını önleyici tedaviler yapmaktır.

2. İkinci hedef, böyle bir merkezin metropoliten bir toplumun sağlığında yaşam açısından bir rol oynayabileceğini göstermek ve böylelikle sonunda toplumun desteğini sağlamaktır.

3. Böyle bir merkezin diğer toplumlara kendi problemlerine uyabilecek bir örnek alabileceğini göstermek.

4. Çeşitli bilim dallarından ve coğrafi bölgelerden seçilmiş uzman ve ilgili kimselerin intiharın önlenmesi konusunda eğitim ve öğrenim görmelerini sağlamak.

5. Merkezin yardımı ile intihar olaylarının incelenmesinde uzun süreden beri süregelen yasakları azaltıp zayıflatmak.

6. İntiharlar hakkında şimdiye kadar elde edilemeyen bilgiyi toplayıp derlemek ve bilimsel verileri genişletmek.

7. Dini inanç ve değerlerdeki zayıflama ve buna bağlı olarak dini yaşantıdaki gerilemeler insanların intihar etmelerinde büyük bir rol oynamaktadır. Bu nedenle dini bilgilerin, intihar konusunda eğitim almış din adamları veya okullarda Din Kültürü ve

²⁵⁹ A. Erkul, a.g.m., s.271

²⁶⁰ N. Arkun, a.g.e., s.184

Ahlak Bilgisi Öğretmenlerince verilmesi gerekmektedir. Nitekim intiharı ölümle sonuçlanan kişilerin % 100'ü, girişimde bulunan kişilerin % 84,4'ünün dini bilgilerini okuldan ziyade ailesinden veya çevresinden almış olduğu görülmektedir. Bu da bireylerin dini bilgilerini din konusunda ehil olmayan kaynaklardan öğrenmiş olduklarını bize göstermektedir. Bunun yanında bir çok okulda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi'nin branş öğretmeni eksikliğinden dolayı dersin ya boş geçtiği veya açığın diğer branş öğretmenleriyle kapatılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Bu durum da öğrencilerin dini yaşantılarında gerilemeye ve dini inanç ve değerlerden uzaklaşmaya sebep olmaktadır.

Çünkü din eğitimi din kültürünün verilmesi, din kişiliğinin kazandırılması demektir.²⁶¹ Din kişiliğinin kazandırılması esaslı bir din eğitimiyle mümkündür. Oysa okullarımızdaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretimine baktığımızda sadece din kültürünün verildiğini, fakat dini kişiliğin kazandırılması boyutunun ihmal edildiğini görmekteyiz. Buradan da din eğitiminin ihmal edildiği sonucu çıkarabilir.²⁶²

8. Zorunlu göçle kent merkezine yerleşen ve uyumsuzlukta direnen aile bireylerinin sosyalleşmeleri, kent kültürüne uyum sağlamaları ya da eski yerlerine dönmelerinin koşulları hazırlanmalıdır.

9. İntihar eğiliminde olan kişiler; intihara teşebbüs etmiş, intihar etmiş bireylerin aileleri ile yakın ilişki kurulmalı; bugüne kadar sunulamayan istihdam, eğitim, sosyal ve rehberlik hizmetleri, insana güven temelinde sunulmalıdır.

10. Aile-birey ilişkisinin sağlıklı ve uygar bir ortama oturtulması için çalışmalar yapılmalı; aile ve bireyler çocukların psikolojik gelişim evreleri ve kız-erkek eşitliği konularında bilgilendirilmeli; bireylere istihdam olanağı sağlanana dek, eğitim, sağlık konularında zorunlu giderlerini karşılayabilecek bir sosyal güvence sağlanmalıdır.

²⁶¹ Beyza Bilgin, "Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri", *Ankara Ü. İlahiyat F. Dergisi*, c.24, Ankara 1981, s.474

²⁶² Şuayip Özdemir, "Seyid Ahmed Arvasi'nin Eğitimci Kişiliği ve Din Eğitimiyle İlgili Görüşleri", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:7, 2000, s.345

SONUÇ

Sosyal bir fenomen olarak intihar olgusunun araştırıldığı bu çalışmada, intiharı sonuçlanmış ve intihar girişiminde bulunan bireylere yönelik uygulanan anketlerin sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmeye çalışılmıştır. İntihar girişiminde bulunanların demografik özellikleri, aile yapıları ve ilişkileri, yerleşim özellikleri incelenmiş ve kitle iletişim araçlarını intihar olgusu üzerinde etkisini olup olmadığı araştırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca uygulamanın yapıldığı Batman'ın sosyal, ekonomik, demografik ve kültürel yapısı incelenmiştir. Son olarak da, araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında intiharı önleme çalışmaları ve öneriler sunulmuştur.

İntihar konusunda en önemli ve ilk bilimsel çalışmayı yapan Durkheim'e göre, her toplumun intihar konusunda kendine özgü gerçek bir eğilimi vardır ve bireylerin bu konudaki eğimli yine toplumdan kaynaklanır. Yani bireylere etkide bulunarak onları kendi kendilerini öldürmeye yönlendiren şey, toplumdaki bazı eğilimlerdir. Kısacası Durkheim teorisinin temelinde, sosyal guruplarla yeterince bütünleşmemiş veya çok fazla bütünleşmiş olmanın kişiyi intihara götüreceği tezidir. Ona göre, kırsal bölgelerde, dini guruplarda ve güçlü akrabalık ilişkileri içinde yaşayanlarda intihar az görülür. Bu nedenle intiharın bireysel değil, sosyal bir sorun olduğunu ortaya koymaya çalışır.

Araştırma kapsamını oluşturan 1995-2002 tarihleri arasındaki süreç incelendiğinde, genel olarak Batman'da intihar olaylarında yıllara göre bir artış gözlenmektedir. Bunun yanında kadınların erkeklere oranla daha fazla intihar girişiminde bulunduğu görülmektedir. İntihar girişimi vakalarının %81'i kadın % 19'u ise erkek olarak saptanmıştır. Bu sonuç, dünya ülkelerindeki erkeklerde daha fazla görülen intihar oranları ile çelişmektedir. Kadın ve erkeklerin intihar ve intihar girişimi oranları arasındaki farklılık kullanılan yöntemlerin seçimi ve ulaşılabilirliği ile birlikte değerlendirilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Yaş gurubu açısından incelendiğinde, Batman'da ölümle sonuçlanan, 15-19, 20-24 ile 30-34 yaşları arası toplam intihar oranı % 62.5'lik bir oranla yarıdan fazlasının genç nüfustan oluştuğu görülmektedir. İntihar girişimlerinde ise 15-19, 20-24 ile 25-29 yaşları

arası toplam oranı, %78.2 gibi çok genç bir nüfustan oluştuğu görülmektedir. İntiharı ölümle sonuçlanan kadınların % 72'si 25 yaşından küçük, erkeklerin ise yaklaşık yarısı 30 yaşın altındadır. İntihar ve intihar girişimlerinin genç yaşlarda yoğunlaşması, bu dönemlerdeki hızlı değişmelerle açıklanabilir.

Bireylerin medeni durumları göz önünde bulundurulduğunda, intiharı ölümle sonuçlananların % 56.3'ü evli, % 43.7'sinin ise bekar oldukları gözlenmektedir. İntihar girişiminde bulunanların oranına bakıldığında % 62.5'inin bekar, %31.3'ünün evli, % 6.3'ünün ise boşanmış oldukları görülmektedir. Bekarların oranı hem intiharı ölümle sonuçlananlarda hem de intihar girişimlerinde daha yüksektir. Bu durum da, bekar olan bireylerin sosyal ilişkilerindeki zayıflığı ve hatta ilişkilerin kopukluğuyla açıklanabilir.

İntiharı ölümle sonuçlanan ve intihar girişiminde bulunanların öğrenim düzeyleri son derece düşüktür. Nitekim ölümle sonuçlanan intihar oranlarında ilkokul mezunu ve aşağısındakilerin toplam oranı % 75'lik bir oran teşkil ederek dikkati çekmektedir. İntihar girişimlerinde ise ilkokul ve aşağısında olanların oranı % 60'a yakın oldukça ciddi bir oran oluşturmaktadır. Genel olarak bakıldığında en yüksek intihar hızı da okuryazar olmayan veya sadece okuma yazması olan ve ilkokulu bitiren nüfusta, en düşük intihar hızı ise lise ve yüksekokul mezunu olan nüfusta görülmektedir. Bu sonuçlar bu konuda yapılmış diğer çalışmalarla tutarlılık arz etmektedir.

Araştırma kapsamındaki ölümle sonuçlanan intiharlardaki bireylerin boş zamanlarını değerlendirmelerinde, TV seyretme ve arkadaşlarıyla bir araya gelme %37.5'lik bir oranı oluşturmaktadır. Yalnızlığı tercih etme ve diğer ise %12.5'tir. İntihar girişimcilerinde ise TV seyretme %40.6, kitap okuma %18.8, komşu ve akrabalara gitme ile "diğer" %15.6'şar, kahveye gitme ise %9.4'lük bir oran oluşturmaktadır.

Nedenler açısından incelendiğinde, ölümle sonuçlanan intiharlarda nedenler arasında ekonomik sorunlar ve geçim zorluğu ile fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklar ilk sırada yer alır. İntihar girişimlerinde ise % 46.9'la aile geçimsizliği birinci sırayı oluştururken, geçim zorluğu ve ekonomik sorunlar da % 15.7 ile ikinci sırada gelmektedir. Cinsiyet bazında, kadınlarda aile ve toplum baskısı, erkeklerde ise daha çok ekonomik nedenler öne çıkmaktadır. Doğrusu intiharları tek bir nedene dayalı olarak açıklamak mümkün değildir.

Çünkü intiharlar her ülkede hatta her bölge ve yörede kendine has bir takım toplumsal ve psikolojik nedenlere dayalı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmamızda da benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Bireyler mesleki durum açısından incelendiğinde, intiharı ölümle sonuçlananların ve intihar girişimde bulunanların çoğunluğunun gelir kaynaklarını çiftçilik ve hayvancılık oluşturmaktadır. Cinsiyete göre meslek dağılımında erkeklerin çoğunlukla az gelire sahip örgütsüz işlerde çalıştığı görülmektedir. Kadınların %50'si ev hanımı-kızı iken erkeklerin %25'i serbest meslek, %12.5'erlik bir oranı ise çiftçilik ve işçilik gibi örgütsüz işler oluşturmaktadır. Ekonomik açıdan aktif olmayan kadınların ise mesleki dağılımına bakıldığında çoğunun çalışmadığı görülmektedir. Çalışanlar da yine erkeklerde olduğu gibi örgütsüz işlerde mevsimlik işçi olarak çalıştıkları veya çiftçi oldukları görülmüştür. Kadınlarda intihar oranlarının yüksekliği, onların toplumsal rolleri ve konumları ile açıklanabilir. Çoğu bireyin babası örgütsüz işlerde çalışmaktadır.

Araştırma verileri incelendiğinde, hem ölümle sonuçlanan intihar oranlarında hem de intihar girişimlerinde kent intihar oranı, kırsal intihar oranından daha yüksek bulunmuştur. Cinsiyet farklılığı açısından da incelendiğinde her iki cins için yoğunluk, kentte daha yüksektir. Bunun nedeni ise hızlı kentleşme ve sanayileşmedir. Çok hızlı ve çarpık bir şekilde büyüyen şehir, bir çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Kırsaldan kente göç edenlerin barınma sorunlarını gecekondu ile çözmüşlerdir. Gecekonducular beraberinde ekonomik, sosyal ve psikolojik pek çok sorunu da getirmiştir. Kırsal alanda birincil ilişkilere sahip olan birey ikincil ilişkilerin egemen olduğu kentte, ne tamamen köyden kopmuş ne de tamamen kentle bütünleşmiştir. Ayrıca kentsel bölgelerdeki ilişki ağlarının daha zayıf olması ve bireylerin hızlı bir toplumsal ve kültürel değişimle karşı karşıya kalması da kentsel bölgelerdeki intihar oranı yüksekliğinde etkili olmaktadır.

Dini bilgileri edinme şekli açısından incelendiğinde, ölümle sonuçlanan intihar oranlarında bireylerin %100'ünün dini bilgilerini ailelerinden almış oldukları saptanmıştır. İntihar girişimlerinde ise, bireylerin % 84.4'ü dini bilgilerini aile ve akraba çevresinden,

%9.4'ü okuldan, %3.1'i dini kaynaklardan, yine %3.1'i dini ilmi çalışmalardan öğrenmişlerdir.

Ölümlle sonuçlanan intihar oranlarında bireylerin %100'ünün kadere inandığı görülmektedir. İntihar teşebbüsünde bulunanların ise %93.8i kadere inanırken, sadece %6.3'ü inanmadığını belirtmektedir.

Bireyler üzücü bir olayla karşılaştığı zaman ölümlle sonuçlanan intihar olaylarındaki olguların % 62.5'i bu durumu kadere, %25'i ailesine bağlar. İntihar girişiminde bulunanların %81.2'si bu durumu kadere, %6.3'ü ailesine, %12.5'i ise günahlarına bağlamaktadır.

Hem ölümlle sonuçlanan intiharlarda hem de intihar girişimlerinde bireylerin yarısından fazlası düzenli olarak namaz kıldıklarını ifade etmişlerdir. Fakat ölümlle sonuçlanan intiharlarda bireylerin toplam %37.5'inin düzenli olarak namaz kılmadıkları görülmektedir.

Ölümlle sonuçlanan intihar vakalarında bireylerin %100'ünün ramazan orucunu tam olarak tuttuğu gözlenmektedir. İntihar girişimlerinde ise karşımıza farklı bir durum çıkmaktadır. Çünkü bireylerin %59.4'ü ramazan orucunu tam olarak tutarken, %18.8'i bir kısmını tutmaktadır. Ramazan orucunun yanında nafile oruçlarını da tutanların oranı %12.5, oruç tutmayanların oranı ise % 9.4'tür. Kısacası ramazan orucunu tam olarak tutmayanların toplam oranı %28.2'dir.

Bireylerin %37.5'inin sık sık sadaka verdiği, aynı oranla bireylerin %37.5'inin ise sadaka vermek istediği fakat imkanlarının olmadığı, %25'inin ise sadaka vermediği görülmektedir. İntihar girişimi vakalarında ise bireylerin %31.3'ünün sık sık sadaka verdiği, % 46.9'unun sadaka vermek istediği fakat imkanları olmadığı için sadaka veremedikleri, %21.9'unun ise sadaka vermediği görülmektedir.

Aileyi ilgilendiren konularda söz sahibi olma açısından veriler incelendiğinde hem ölümlle sonuçlanan intihar oranlarında hem de intihar girişimlerinde aile reisinin etkinliği ve baskın oluşu göze çarpmaktadır. Bu da bize aile reisinin gerçek otorite sahibi olduğu ve ataerkil bir aile yapısının hüküm sürdüğü izlenimini vermektedir.

Bireylerin %53.1'i geleceğe umutla bakarken %18.8'i gelecekte umutsuz olduklarını ifade etmişlerdir. Kaygılı ve endişeli olduklarını ifade edenlerin oranı ise %28.1 oranını bulmaktadır. Umutlu olduğunu ifade edenlerin bir çoğu gelecekte mutlu ve güzel

bir yaşam sürmeyi istediklerini, öğrenciler ideallerindeki meslekleri yapmak istediklerini, işsizlik ve ekonomik problemleri olanlar ileride iş sahibi olmak ve iyi kazanç getiren işlerde çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. Hastalık nedeniyle intihar girişiminde bulunanlar sağlıklarına yeniden kavuşmak istediklerini vurgulamışlardır. Geleceğe umutla bakanların yanı sıra gelecekte hiçbir beklentilerinin olmadığını, hiçbir şeyin değişeceğine inanmadıklarını, yaşamayı anlamsız bulduklarını dile getirenlerin oranı da % 46.9'dur.

BİBLİYOGRAFYA

- AKSOY, Şahin, “Ötenazi Acı Çeken İnsanlar İçin Bir Çare Olabilir mi?”, Harran Ü. Tıp F. Deontoloji A.B.D., *Sendrom*, Yıl:12, Sayı:4, Nisan 2000, ss.94-96
- AKTAY, Yasin, “Güneydoğuda İntihar: Kalan Sağlar Kimindir?”, *Tezkire*, Sayı:18, Aralık-Ocak 2000-2001
- ALVAREZ, A., *İntihar: Kan Dökücü Tanrı*, Çev. Zühal Çil Sarıkaya, Öteki Yay., Ankara 1992
- ANA BRİTANİCA, c. 2, İstanbul 1993, s.234
- ARKUN, Nezahat, *İntiharın Psikodinamikleri*, İstanbul Teknik Ü. Edebiyat F. Yay., İstanbul 1978
- , “Türkiye’de Öğrenci Hareketleri (Conflicıs) İle İntihar Olayları Üzerine Bir Araştırma”, *XIX. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, Ankara, 8-13 Ekim 1983, s.8
- ARON, Raymond, *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*, Çev. Korkmaz Alemdar, 4.bs., Bilgi Yay., Ankara 2000
- ARSLANTÜRK, Zeki- AMMAN, Tayfun, *Sosyoloji*, 1.bs., Kaknüs Yay., İstanbul 2000
- AYDIN, Hamdullah- BATTAL, Salih- ÖZŞAHİN, Aytekin- GÜLEÇ, Nurdan- TEKELİ, Gülnur, “İntihar Davranışının Grup Üzerinde Etkileri”, *XXIV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik İlimler Kongresi Serbest Bildiriler*, Ankara 1988
- BAĞLI, Mazhar, “Batman İntiharları Bağlamında Özgürlüğün ve Geleneksel Toplumsal Yapının Modern Kurgusu”, *Yayınlanmamış Rapor*, ss.11-12
- BAUDRİLLARD, Jean, “*Sessiz Yiğınların Gölgesinde Ya da Toplumsalın Sonu*” Çev. Oğuz Adanır, Ayrıntı Yay., Renk Basımevi, İstanbul 1991
- BAYHAN, Vehbi, *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*, T.C. Kültür Yay., Ankara 1997

BİLGİN, Beyza, *Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri*, Ankara Ü. İlahiyat F. Dergisi, c.24, Ankara 1981

CANAT, Saynur- SÖZER, Yasemin, "Ergenlerde Depresyon ve İntihar Girişimi", *Nöroloji-Nöroşiroloji-psişaktri Dergisi*, c.2, Sayı:4, Temmuz 1987

CULLOUGH, Leslie Mc., "İntihar- Sebepleri Nedir ve Ona Nasıl Engel Olunur?", Çev. Hüseyin Peker, *19 Mayıs Ü. İlahiyat F. Dergisi*, Sayı:2, Yıl:1987, s.109

DEMİR, Ümran, "Kadının Toplumsal Statüsü", *Sağlık ve Toplum*, Yıl:9, Sayı:2, Nisan-Haziran, t.y., s.16

DENİZ, İdris-ERSÖZ, Aysel G. -İLDEŞ, Nihal-TÜRKARSLAN, Nesrin, 2000, (Aile Araştırma Kurumu Raporu), *1995-2000 Yılları Resmi Kayıtlarından Batman'da Gerçekleşen İntihar ve İntihar Girişimleri Üzerine Bir İnceleme*, <http://aile.gov.tr/batman.htm>.

DİE, 1992-2000 İntihar İstatistikleri

DOĞAN, İsmail, *Bir Alt Kültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği*, Ankara 1994

—————, *Sosyoloji-Kavramlar ve Sorunlar*, 3.bs., Sistem Yay., İstanbul 2000

DÖNMEZER, Sulhi, *Sosyoloji*, 10.bs., Beta Yay., İstanbul 1990

—————, *Toplumbilim*, Beta Yay., İstanbul 1999

DUMANLI, Ekrem, *Medya-Makasların Gölgesinden İlkelerin Zirvesine*, Zaman Kitap, İstanbul, Haziran 2003

İÇLİ, Tülin, *Türkiye'de İntiharların Bölgesel Dağılımı*, Hacettepe Ü. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, Nisan 1983

DURKHEİM, Emile, *İntihar*, Çev. Özer Ozankaya, İmge Kit. Yay., Ankara 1992

ER, İzzet, *Din Sosyolojisi*, 1.bs., Akçağ Yay., Ankara 1998

ERDOĞAN, N., "Toplumbilimde İntihar ve Toplumsal Değişme İntihar Bağlantısı", *Anadolu Ü. Gençlik ve İntiharlar Sempozyumuna sunulan Bildiri*, Eskişehir 30-31 Mayıs 1985

- ERKUL, Ali, "Kavramsal Düzeyde İntihar Tartışmaları", *Cumhuriyet Ü. Fen Edebiyat F. Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:12, Sayı:15, Ekim1993, ss.15-16
- ERSOY, Ersan, "Umutsuzluğun Ölümsüz Çılgılığı: İntihar", *Orkun*, 29.Sayı, Temmuz 2000
- FİDANER,Çetin-FİDANER,Caner, "Dünyada Çocuk ve Adolesanlarda İntihar Epidemiyolojisi", *Türk Psikiyatri Dergisi*, Sayı:2/3, Ankara 1991
- FROMME, Erich, *Sağlıklı Toplum*, Çev.Yurdanur Salman-Zeynep, Tanrısever, 3.bs., Payel Yay., İstanbul, Nisan 1996
- GENÇTAN, Engin, *Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*, Remzi Kit., İstanbul 1988
 —————, *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*, Remzi Kit., İstanbul 1999
- GÖĞÜŞ, Ali Kemal, "Psikiyatrik Hasta Popülasyonunda İntihar Düşünce ve Davranışının Dağılımı." Ankara Ü. Tıp F. Psikiyatri A.B.D. Uzmanlık Tezi, İstanbul 1990
- GÖKÇE, Birsen ve Diğerleri, *Gecekondularda Aileler Arası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993
- GÜLER, Zuhul, *Türkiye'de Son On Yılda İstatistiklere Yansıyan İntiharların Sosyolojik Açısından Değerlendirilmesi*, Cumhuriyet Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji A.B.D. Yüksek Lisans Tezi, Sivas, Eylül 1993
- GÜNAY, Ünver, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yay., İstanbul 1988
- GÜRAKAR, Ladiper, *İntihar ve Aile İşlevleri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Çalışma*, Hacettepe Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Haziran 1991
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, *Felsefe Ansiklopedisi*, Remzi Kit., c.2, İstanbul 1977
- HAYAT ANSİKLOPEDİSİ, Doğan Kardeş Yay., c.3, s.1678
- HÖKELEKLİ, Hayati, *Din Psikolojisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993
 —————, "Psikoloji ve Sosyoloji Açısından İbadet", *T.D V. İslam Ansiklopedisi*, c.19, s.251
- İÇLİ, Tülin, "Adam Öldürme Olayında Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Faktörlerin Önemi", *Hacettepe Ü. Edebiyat F. Dergisi*, c.4, Sayı:2, Ankara, Ekim 1987

—————, *Türkiye’de İntiharların Bölgesel Dağılımı*, Hacettepe Ü. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, Nisan 1983

İKBAL, Muhammed, *İslam’da Dini Tefekkürün Yeniden Teşekkülü*, Çev. Sofi Huri, İstanbul 1964

İLERİ, Selim “Gençlik intiharları”, *Nokta Dergisi*, Sayı:24, İstanbul, 22 Haziran 1986, s.42

KARASAR, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yay., Ankara 1998

KARTAL, S. Kemal, *Kentleşme ve İnsan*, TODAİE Yay., Doğu Matbaası, Ankara 1978

KAYA, Nihat, *Neden İntihar Ediyorlar?*, Nesil Matbaacılık, İstanbul 1999

KOÇ, Ahmet, “Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:7, 2000

KOÇ, İsmet-ALBAYRAK, Funda, “Türkiye’de İntihar Olgusu”, *Nüfusbilim Dergisi*, c.15, 1993, s.65

KONGAR, Emre, *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, 9.bs., Remzi Kit., İstanbul 2002

KORKMAZ, Abdullah, *Kent Sosyolojisi Notları*, Malatya 1988

KÖKNEL, Özcan, *Depresyon: Ruhsal Çöküntü*, Altın Kitaplar Yay., İstanbul 1989

KÖSEMİHAL, Nurettin Şazi, “*Sosyoloji Semineri*”, İstanbul Ü. Edebiyat F. Yay., İstanbul, Ekim 1971

MARSHALL, Gordon, *Sosyoloji sözlüğü*, Çev. Osman Akınhay-Derya kömürcü, 1.bs., Bilim ve Sanat Yay., Ankara 1999

MIZRAK, Ayşe, *Toplumsal Bir Olgu Olarak İntihar ve Sosyal Çalışma İle Bağlantısı*, Hacettepe Ü. Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu, Lisans Tezi, Ankara 1984

OKUMUŞ, Ejder, *Toplumsal Değişme ve Din*, İnsan Yay., İstanbul 2002

—————, “Boş Zamanlar Sosyolojisi”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı:13, Mayıs- Temmuz 2002

—————, *Gösterişçi Dindarlık*, Pınar Yay., İstanbul, Ocak 2002

—————, “Tabii Afetler, Din ve Toplum”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, c.15, Sayı:3, 2002, s.350

OZANKAYA, Özer, *Toplumbilim*, 7.bs., Cem Yay., Gümüş Matbaası, İstanbul 1991

ÖZAYDIN, Nilüfer-ÜNER, Oben-AKIN, Ayşe, “Kadın ve Şiddet”, *Sağlık ve Toplum*, Yıl:8, Sayı:3-4, Temmuz-Aralık 1998, s.77

ÖZBUĞDAY, Şükrü, “Sorun Söyleyelim”, *Diyanet Aylık Dergisi*, Sayı:152, Ağustos 2003, s.47

ÖZÇELİK, Nursen, *Toplumsal İlişki Türlerinin İntihar Olgusu Üzerindeki Etkileri*, Ege Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uygulamalı Sosyoloji A.B.D. Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1995

ÖZDEMİR, Şuayip, “Seyid Ahmed Arvasi'nin Eğitimci Kişiliği ve Din Eğitimiyle İlgili Görüşleri,” *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:7, 2000

ÖZTÜRK, Ramazan, *Karanfillerin Solduğu Kent: Batman-3* (27.11.2000)

PALABIYIKOĞLU, Refia -AZİZOĞLU, Semra-ÖZYAĞAR, Hülya-ERCAN, Akif, “İntihar Girişiminde Bulunanların Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi,” *XXV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışması*, Mersin, 15-23 Ekim 1989

POPER, Karl R., *Tarihselciliğin Sefaleti*, Çev. Sabri Orman, İnsan Yay., İstanbul 1985

SAĞLIK ANSİKLOPEDİSİ, c.2 ss.785-786, Ayrıntılı bilgi için bak. Alfred Adler, *Kişilik Bozuklukları ve Toplumal Bütünleşme*, s.309, Çev. Belkıs Bıçakçı, 1.bs. s.1983

SAYAR, Kemal “Toplumsal ve Ruhsal Dinamikleriyle İntihar”, *Karizma Dergisi*, Sayı:12, Ekim-Aralık 2002, s.19

SAYIL, Işık-TUĞCU, Hüseyin, “Toplumumuzda İntihar ve Adam öldürme üzerine Kıyaslamalı Bir Çalışma”, *XXIV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi*, Ankara, 19-23 Eylül 1988

- SAYIL, Işık “İntihar Olgusu ve Tedavi İlkeleri”, *Nöroloji -Nöroşirürji- Psikiyatri Dergisi*, c.1, Sayı:1, Ankara, s.54
- SEVİNDİ, Nevval, “Kendi Varlığımın Sesi Olayım İstedim Yazık ki Kadınım”, *Karizma*, Sayı:12, Ekim- Aralık 2002
- SEZEN, Yümni, *Sosyoloji Açısından Din(Dinin Sosyal Müesseseler Üzerindeki Etkileri)*, Marmara Ü., İlahiyat Vakfı Yay., İstanbul 1993
- SHAPIRO, Patricia Gottlieb, *Çocukluk ve İlk Gençlik Depresyonu*, Çev. Meral Kesim, Papirüs Yay., İstanbul 1999
- SMİTH, Anthony, *İnsan Yapısı ve Yaşamı*, Çev. Erzen Onur, Nida Tektaş, 2.bs., Remzi Kit., İstanbul 1979, s.286
- STACK, Steven “Dindarlık, Depresyon ve İntihar”, Çev. Talip Küçükcan, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı:7-8, 2001
- SUNGUR, Zerrin, *İntihar Olgusunun Sosyal ve Demografik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi ve Eskişehir Bölgesinde bir Uygulama çalışması*, Anadolu Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana bilim Dalı, Yüksek lisans Tezi, Eskişehir, Mart 1998
- ŞİŞMAN, Nazife, “Bir İntihar Biçimi Olarak Ötenazi”, *Karizma Dergisi*, Sayı:12, Ekim-Aralık 2002, s.39
- TARHAN, Nevzat, “Neden İntihar”, *Karizma Dergisi*, Sayı:12, Ekim- Aralık 2002, s.44
- TOLAN, Barlas, *Çağdaş Toplumun Bunalımı: Anomi ve Yabancılaşma*, A.İ.T.İ.A. Yay., Evrim matbaacılık, Ankara, 1980
- TOYNBEE, Arnold -Ikeda, Daisaku, *Yaşamı Seçin, -Diyalog-*, Çev. Söze Aypar Altınel, Ankara Ü. Basımevi, Ankara1992
- TÜRKDOĞAN, Orhan, *Bilimsel Araştırma Metodolojisi*, Timaş Yay., İstanbul 2000
- TÜRKYILMAZ, Ahmet ve Diğerleri (Aile Araştırma Kurumu Projesi), *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Terör Nedeniyle Göç Eden Ailelerin Sorunları*, Ankara 1998
- UYGUR, Nermin, *Yaşam Felsefesi*, Çağdaş Yay., Arpaz Matbaası, İstanbul, 1981
- VOLKOV, G., “İnsan ve Bilimsel Teknolojik Devrim”, *Bilim ve Teknik Dergisi*, Çev. S. Alkan, Tübitak, Sayı:115, Haziran 1972

WORLD HEALTH ORGANİZATION, "Suicide and Attempted Suicide in Young People",
Report on a Conference Lüksembourg 19-23, August, Copenhagen, 1976

YAZIR, E. Hamdi, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali*, Huzur Yay., Erzurum 1994

YOLCU, Mehmet, İntiharlar, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı 130, Şubat 2001

YÖRÜKOĞLU, Atalay, *Gençlik Çağı- Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları*, 10.bs., Özgür
Yay., İstanbul 1998

YÜKSEL, N., Erden, S., ÇALANGU, S., "168 İntihar Girişimi Olgusunun Psiko-Sosyal
Nedenlerine Yönelik Bir Yıllık İstatistiksel Çalışma.", *Deniz Tıp Bülteni*, c.3, Sayı:7, 1986

ZEBİDİ, A.L., *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih*, Çev. Kamil Miras, D.İ.B.Y., c.4,
Ankara 1976

EKLER**EK 1: İntihar Girişiminde Bulunan Bireylere Uygulanan Anket Formu****EK 2: İntiharı Ölümle Sonuçlanan Bireylerin Yakınlarına Uygulanan Anket Formu****T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Ek 1: Anket Formu

**İNTİHAR GİRİŞİMİNDE BULUNAN BİREYLERE YÖNELİK
HAZIRLANAN ANKET FORMU**

İSMAİL GÖNEÇ

**DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

BATMAN-2003

Ek: 1

ANKET FORMU

Bu görüşme formu Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında yürütülmekte olan Yüksek Lisans tezi için hazırlanmıştır. İntihar olgusunu anlamaya yönelik olan bu çalışmanın bilimsel niteliği, görüşme formundaki sorulara vereceğiniz doğru ve içten cevaplara bağlıdır.

Görüşme formu isim, soy isim gibi kişisel bilgileri içermemektedir. Ayrıca görüşme formundaki sorulara vereceğiniz cevaplar, kişisel gizlilik ilkesi ve bilim ahlakı gözetilerek sadece ve sadece intihar olgusunun sebeplerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmak amacıyla değerlendirilecektir.

Bu görüşmenin amacına ulaşmasında, yapacağınız katkılar için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırma Yöneticisi
Doç. Dr. Ejder OKUMUŞ
Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Öğretim Üyesi

Hazırlayan
İsmail GÖNENÇ
Yüksek Lisans Öğrencisi

SORULAR

1. Cinsiyetiniz?

1. () Erkek

2. () Kadın

2. Yaşınız?

1. () 14 ve aşağısı

2. () 15 - 19

3. () 20 - 24

4. () 25 - 29

5. () 30 - 34

6. () 35 - 39

7. () 40 - 44

8. () 45 - 49

9. () 50 - 54

10. () 55 ve üstü

3. Medeni durumunuz?

1. () Bekar

2. () Evli

3. () Boşanmış

4. () Eşi ölmüş

5. () Nişanlı / Sözlü

6. () Çok eşli

7. () Evli ama ayrı

8. () İkinci evliliği

4. Doğum yeriniz?

1. Köy
2. İlçe
3. Şehir

4. Büyük şehir
5. Yurt dışı

5. Yaşamınızın büyük bir kısmını nerede geçirdiniz?

1. Köy
2. İlçe
3. Şehir

4. Büyük şehir
5. Yurt dışı

6. Eğitim düzeyiniz nedir?

1. Okuma yazma bilmiyor
2. sadece okur-yazar
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise veya dengi meslek okulu
6. Üniversite / Y. Okul mezunu

7. Ne iş yapıyorsunuz?

1. Serbest meslek
2. Memur
3. İşçi
4. Esnaf ve zanaatkar
5. Çiftçi
6. Tüccar
7. Ev Kadını
8. Diğer.....

8. Annenizin eğitim düzeyi nedir?

1. Okuma yazma bilmiyor
2. sadece okur-yazar
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise veya dengi meslek okulu
6. Üniversite / Y. Okul mezunu

9. Babanızın eğitim düzeyi nedir?

1. Okuma yazma bilmiyor
2. sadece okur-yazar
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise veya dengi meslek okulu
6. Üniversite / Y. Okul mezunu

10. Annenizin mesleği nedir?

1. Serbest meslek
2. Memur
3. İşçi
4. Esnaf ve zanaatkar
5. Çiftçi
6. Tüccar
7. Ev Hanımı
8. Diğer.....

11. Babanızın mesleği nedir?

1. Serbest meslek
2. Memur
3. İşçi
4. Esnaf ve zanaatkar
5. Çiftçi
6. Tüccar
7. Diğer.....

12. Ailenizde sizinle birlikte oturan kaç kişi vardır?

1. Yalnız
2. 2 kişi
3. 2-4 kişi
4. 5-7 kişi
5. 8 ve üzeri

Şu anda ya da daha önceleri evli iseniz 13, 14 ve 15. soruları cevaplandırınız.

13. Eşinizle nasıl evlendiniz?

1. Görücü usulüyle
2. Kaçarak
3. Tanışıp anlaşarak
4. Diğer.....

14. Eşinizin eğitim düzeyi nedir?

1. Okuma yazma bilmiyor
2. sadece okur-yazar
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise veya dengi meslek okulu
6. Üniversite / Y. Okul mezunu

15. Eşinizin mesleği nedir?

1. Serbest meslek
2. Memur
3. İşçi
4. Esnaf ve zanaatkar
5. Çiftçi
6. Tüccar
7. Ev Kadını
8. Diğer.....

16. (Çocuğunuz varsa) Kaç çocuğunuz var?

1. 1-2 çocuk
2. 3-4 çocuk
3. 5-6 çocuk
4. 7-8 çocuk
5. 9'dan fazla

17. Kaç yıldır Batman'da yaşıyorsunuz?

1. Doğduğumdan beri
2. Son 1-3 yıldır
3. Son 4-6 yıldır
4. Son 7-15 yıldır
5. 16 ve yukarısı

Batman'a sonradan yerleşmişseniz 18. ve 19. soruları cevaplandırınız.

18. Batman'a yerleştiğinizde en çok hangi sorunlarla karşılaştınız?(önem sırasına göre ilk üçünü belirtiniz)

1. Aile içi sorunlar
2. Duygusal sorunlar
3. Komşularla ilgili sorunlar
4. Okul ile ilgili sorunlar
5. İşle ilgili sorunlar
6. Geçim sıkıntısı ile ilgili sorunlar
7. Diğer.....

19. Batman'a yerleşme nedeniniz nedir?

1. İşim nedeniyle
2. Evlilik nedeniyle
3. Okul nedeniyle
4. Göç nedeniyle
5. Diğer.....
6.

Göç yoluyla gelmişseniz 20. ve 21. soruları cevaplandırınız.

20. Göç etmenizden sebepleri nelerdir?(Önem sırasına göre birden fazla şık işaretlenebilir.)

1. Terör nedeniyle
2. Ekonomik nedenlerle
3. Eğitim sebebiyle
4. Diğer.....

21. Göç ettikten sonra karşılaştığınız en büyük sıkıntı ne oldu?

1. İşsizlik
2. Yalnızlık
3. Yabancılaşma çekmek
4. Aile uyumunun bozulması
5. Akrabalarından, sevdiklerinden ayrılma
6. Diğer.....

22. Aileyi ilgilendiren konularda söz sahibi olan kimdir?

1. Aile reisi (Koca)
2. Aile reisinin eşi
3. Aile reisi ve eşi birlikte
4. Tüm aile üyeleri birlikte
5. Diğer.....

23. Kendinize yakın hissettiğiniz ve sorunlarınızı paylaşabildiğiniz kişi veya kişiler kimlerdir?(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

1. Annem ve Babam
2. Eşim
3. Çocuklarım
4. Kardeşlerim
5. Arkadaşlarım
6. Hiç kimse

24. Her hangi bir sorunuz olduğunda ilk önce kimden ya da nereden yardım alırsınız?

1. Aile üyelerinden
2. Akrabalardan
3. Komşulardan
4. Yakın arkadaşlardan
5. Resmi kurumlardan
6. Hiç kimseden yardım almam
7. Diğer.....

25. Fiziksel bir rahatsızlığınız var mı?

1. Evet
2. Hayır

26. Hayatınızda ruhsal açıdan çok sıkıntılı geçen bir dönem oldu mu?

1. Evet
2. Hayır

27. (26.soruya cevabınız “evet” ise cevaplandırınız) Bu sıkıntılı dönemde sıkıntılarınızın üstesinden gelmek için kime başvurduunuz?

1. Hiç kimseye başvurmadım, zamanla her şey geçti.
2. Aile içinde çözmeye çalıştım.
3. Sorunlarımı arkadaşlarımla paylaştım.
4. Bir uzmana başvurdum.
5. Diğer.....

28. Ailenizle, arkadaşlarınızla ve çevrenizdeki diğer kişilerle olan tüm ilişkilerinizi nasıl tanımlarsınız?

1. Yeterli ve iyi
2. Yetersiz
3. Nispeten yeterli
4. Diğer kişilerle ilişki kurmakta zorlanıyorum.
5. Diğer.....

29. Aile yapınız nasıldır?

1. Çekirdek aile (anne-baba, çocuklar)
2. Geniş aile (çocuk, anne, baba, dayı, hala, amca, teyze, babaanne...)
3. Parçalanmış aile (boşanmış)
4. Tamamlanmamış aile (evli değil fakat çocuğu var)
5. Diğer.....

30. İntihar teşebbüsünüz nasıl oldu?

1. Kendini asma yoluyla
2. Yüksekten atlama
3. İlaç içme
4. Gaz ile zehirlenme
5. Kurşunlanma
6. Kesici-delici alet ile
7. Diğer.....

31. İntiharı önleme konusunda çalışan ve sizin kolaylıkla ulaşabileceğiniz bir merkezden yardım almayı düşünür müydünüz?

1. Evet
2. Hayır

32. İntihar girişiminde bulunma nedeniniz aşağıdaki konulardan hangisi ile ilişkilidir?

1. Fiziksel ya da ruhsal rahatsızlıklar
2. Aile geçimsizliği
3. Geçim zorluğu ve ekonomik sorunlar
4. Duygusal ilişkiler ve istediği kişi ile evlenememe
5. İş ya da iş arkadaşları ile ilgili sorunlar
6. Öğrenim başarısızlığı
7. Diğer.....

33. Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?

1. Camiye gitme
2. Kahveye gitme
3. Komşu ve akrabalara gitme
4. Sinema, tiyatro, sergiye gitme
5. Kulüp faaliyetlerine katılma
6. T.V seyretme, radyo dinleme
7. Kitap okuma
8. Diğer.....

34. Başınızdan geçen üzücü olayları genellikle nasıl değerlendirirsiniz?

1. () Kadere bağlarım
2. () Aileme bağlarım
3. () Günahlarıma bağlarım
4. () Diğer.....

35. Din bilgilerinizi nasıl öğrendiniz?

1. () Aile, akraba çevresinden
2. () Dini kaynaklardan öğrendim. (Kuran ve hadis kitaplarından)
3. () Dini, ilmi çalışmalardan öğrendim
4. () Okuldan öğrendim
5. () Diğer.....

36. Kadere ve ahiret gününe inanır mısınız?

1. () Evet
2. () Hayır

Dini yaşantınız nasıldır?

37. Namaz:

1. () Düzenli olarak beş vakit kılarım
2. () Vakit buldukça kılarım
3. () Cumadan cumaya kılarım
4. () Bayramdan bayrama kılarım
5. () Kılmam

38. Oruç:

1. () Ramazan orucunu tam olarak tutarım
2. () Ramazan orucunun bir kısmını tutarım
3. () Ramazanın yanında diğer nafile oruçları da tutarım
4. () Oruç tutmam

39. Sadaka:

1. () Sık sık sadaka veririm
2. () Sadaka vermek isterim fakat imkanım yok
3. () Sadaka vermem

40. Gelecekle ilgili olarak ne düşünöyorsunuz?

1. Ümitliyim
2. Ümitsizim
3. Kaygılı-endişeliyim
4. Bir fikrim yok

Ek 2: Anket Formu**İNTİHARI ÖLÜMLE SONUÇLANAN BİREYLERE YÖNELİK
HAZIRLANAN ANKET FORMU****İSMAİL GÖNEÇ****DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ****BATMAN-2003**

Ek: 2

ANKET FORMU

Bu görüşme formu Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında yürütülmekte olan Yüksek Lisans tezi için hazırlanmıştır. İntihar olgusunu anlamaya yönelik olan bu çalışmanın bilimsel niteliği, görüşme formundaki sorulara vereceğiniz doğru ve içten cevaplarla bağlıdır.

Görüşme formu isim, soy isim gibi kişisel bilgileri içermemektedir. Ayrıca görüşme formundaki sorulara vereceğiniz cevaplar, kişisel gizlilik ilkesi ve bilim ahlakı gözetilerek sadece ve sadece intihar olgusunun sebeplerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmak amacıyla değerlendirilecektir.

Bu görüşmenin amacına ulaşmasında, yapacağınız katkılar için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırma Yöneticisi
Doç. Dr. Ejder OKUMUŞ
Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Öğretim Üyesi

Hazırlayan
İsmail GÖNENÇ
Yüksek Lisans Öğrencisi

SORULAR

1. Cinsiyeti?

1. Erkek

2. Kadın

2. Yaşı?

1. 14 ve aşağısı

2. 15 - 19

3. 20 - 24

4. 25 - 29

5. 30 - 34

6. 35 - 39

7. 40 - 44

8. 45 - 49

9. 50 - 54

10. 55 ve üstü

3. Medeni durumu?

1. Bekar

2. Evli

3. Boşanmış

4. Eşi ölmüş

5. Nişanlı / Sözlü

6. Çok eşli

7. Evli ama ayrı

8. İkinci evliliği

4. Doğum yeri?

1. Köy

2. İlçe

3. Şehir

4. Büyük şehir

5. Yurt dışı

5. Yaşamının büyük bir kısmını nerede geçirmiştir?

1. ☐ Köy	4. ☐ Büyük şehir
2. ☐ İlçe	5. ☐ Yurt dışı
3. ☐ Şehir	

6. Öğrenim durumu?

1. Okuma yazma bilmiyor
2. sadece okur-yazar
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise veya dengi meslek okulu
6. Üniversite / Y. Okul mezunu

7. Ne iş yapardı?

1. Serbest meslek
2. Memur
3. İşçi
4. Esnaf ve zanaatkar
5. Çiftçi
6. Tüccar
7. Ev Kadını
8. Diğer.....

8. Annesinin eğitim düzeyi nedir?

1. Okuma yazma bilmiyor
2. sadece okur-yazar
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise veya dengi meslek okulu
7. Üniversite / Y. Okul mezunu

9. Babasının

1. Okuma yazma bilmiyor
2. sadece okur-yazar
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise veya dengi meslek okulu
7. Üniversite / Y. Okul mezunu

10. Annesinin mesleği nedir?

1. Serbest meslek
2. Memur
3. İşçi
4. Esnaf ve zanaatkar
5. Çiftçi
6. Tüccar
7. Ev Hanımı
8. Diğer.....

11. Babasının mesleği nedir?

1. Serbest meslek
2. Memur
3. İşçi
4. Esnaf ve zanaatkar
5. Çiftçi
6. Tüccar
7. Diğer.....

12. Ailesinde kendisiyle birlikte oturan kaç kişi vardı?

1. Yalnız
2. 2 kişi
3. 2-4 kişi
4. 5-7 kişi
5. 8 ve üzeri

Daha önceleri evlenmişse 13, 14 ve 15. soruları cevaplandırınız.

13. Eşiyle nasıl evlenmişti?

1. Görücü usulüyle
2. Kaçarak
3. Tanışıp anlaşarak
4. Diğer.....

14. Eşinin eğitim düzeyi nedir?

1. Okuma yazma bilmiyor
2. sadece okur-yazar
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise veya dengi meslek okulu
6. Üniversite / Y. Okul mezunu

15. Eşinin mesleği nedir?

1. Serbest meslek
2. Memur
3. İşçi
4. Esnaf ve zanaatkar
5. Çiftçi
6. Tüccar
7. Ev Hanımı
8. Diğer.....

16. (Çocuğu varsa) Kaç çocuğu var?

1. 1-2 çocuk
2. 3-4 çocuk
3. 5-6 çocuk
4. 7-8 çocuk
5. 9'dan fazla

17. Kaç yıldır Batman'da yaşıyordunuz?

1. Doğduğundan beri
2. Son 1-3 yıldır
3. Son 4-6 yıldır
4. Son 7-15 yıldır
5. 16 ve yukarısı

Batman'a sonradan yerleşmişse 18. ve 19. soruları cevaplandırınız.

18. Batman'a yerleştiğinde en çok hangi sorunlarla karşılaştınız? (önem sırasına göre ilk üçünü belirtiniz)

1. Aile içi sorunlar
2. Duygusal sorunlar
3. Komşularla ilgili sorunlar
4. Okul ile ilgili sorunlar
5. İşle ilgili sorunlar
6. Geçim sıkıntısı ile ilgili sorunlar
7. Diğer.....

19. Batman'a yerleşme nedeni neydi?

1. İşi nedeniyle
2. Evlilik nedeniyle
3. Okul nedeniyle
4. Göç nedeniyle
5. Diğer.....

Göç yoluyla gelmişse 20. ve 21. soruları cevaplandırınız.

20. Göç etmenizden sebepleri nelerdir?(Önem sırasına göre birden fazla şık işaretlenebilir.)

1. Terör nedeniyle
2. Ekonomik nedenlerle
3. Eğitim sebebiyle
4. Diğer.....

21. Göç ettikten sonra karşılaştığınız en büyük sıkıntı ne oldu?

1. İşsizlik
2. Yalnızlık
3. Yabancılaşma çekmek
4. Aile uyumunun bozulması
5. Akrabalarından, sevdiklerinden ayrılma
6. Diğer.....

22. Aileyi ilgilendiren konularda söz sahibi olan kimdi?

1. Aile reisi (Koca)
2. Aile reisinin eşi
3. Aile reisi ve eşi birlikte
4. Tüm aile üyeleri birlikte
5. Diğer.....

23. Genellikle kendisine yakın hissettiği ve sorunlarını paylaşabildiği kişi veya kişiler kimlerdi?(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

1. Anne ve Babası
2. Eşi
3. Çocukları
4. Kardeşleri
5. Arkadaşları
6. Hiç kimse

24. Her hangi bir sorununu olduğunda ilk önce kimden ya da nereden yardım alırdı?

1. Aile üyelerinden
2. Akrabalarından
3. Komşularından
4. Yakın arkadaşlarından
5. Resmi kurumlardan
6. Hiç kimseden yardım almazdı
7. Diğer.....

25. Fiziksel bir rahatsızlığı var mıydı?

1. Evet
2. Hayır

26. Hayatında ruhsal açıdan çok sıkıntılı geçen bir dönem olmuş muydu?

1. Evet
2. Hayır

27. (26.soruya cevabınız “evet” ise cevaplandırınız) Bu sıkıntılı dönemde sıkıntılarının üstesinden gelmek için kime başvurdu?

1. Hiç kimseye başvurmadı, zamanla her şey geçti.
2. Aile içinde çözmeye çalıştı.
3. Sorunlarımı arkadaşlarıyla paylaştı.
4. Bir uzmana başvurdu.
5. Diğer.....

28. Ailesiyle, arkadaşlarıyla ve çevresindeki diğer kişilerle olan tüm ilişkilerini nasıl tanımlarsınız?

1. Yeterli ve iyi
2. Yetersiz
3. Nispeten yeterli
4. Diğer kişilerle ilişki kurmakta zorlanırdı.
5. Diğer.....

29. Aile yapısı nasıldı?

1. Çekirdek aile (anne-baba, çocuklar)
2. Geniş aile (çocuk, anne, baba, dayı, hala, amca, teyze, babaanne...)
3. Parçalanmış aile (boşanmış)
4. Tamamlanmamış aile (evli değil fakat çocuğu var)
5. Diğer.....

30. İntiharını nasıl gerçekleştirdi?

1. Kendini asma yoluyla
2. Yüksekten atlama
3. İlaç içme
4. Gaz ile zehirlenme
5. Kurşunlanma
6. Kesici-delici alet ile
7. Diğer.....

31. İntiharı önleme konusunda çalışan ve kolaylıkla ulaşabileceği bir merkezden yardım almayı düşünür müydü?

1. Evet
2. Hayır

32. Sizce intihar nedeni ne olmuş olabilir?

1. Fiziksel ya da ruhsal rahatsızlıklar
2. Aile geçimsizliği
3. Geçim zorluğu ve ekonomik sorunlar
4. Duygusal ilişkiler ve istediği kişi ile evlenememe
5. İş ya da iş arkadaşları ile ilgili sorunlar
6. Öğrenim başarısızlığı
7. Diğer.....

33. Boş zamanlarını nasıl değerlendirirdi?

1. Camiye gitme
2. Kahveye gitme
3. Komşu ve akrabalara gitme
4. Sinema, tiyatro, sergiye gitme
5. Kulüp faaliyetlerine katılma
6. T.V seyretme, radyo dinleme
7. Kitap okuma
8. Diğer.....

34. Başından geçen üzücü olayları genellikle nasıl değerlendirirdi?

1. Kadere bağlardı
2. Ailesine bağlardı
3. Günahlarına bağlardı
4. Diğer.....

35. Din bilgilerini nasıl öğrenmişti?

1. Aile, akraba çevresinden
2. Dini kaynaklardan. (Kuran ve hadis kitaplarından)
3. Dini, ilmi çalışmalardan
4. Okuldan
5. Diğer.....

36. Kadere ve ahiret gününe inanır mıydı?

1. Evet
2. Hayır

Dini yaşantısı nasıldı?

37. Namaz:

1. Düzenli olarak beş vakit kılardı
2. Vakit buldukça kılardı
3. Cumadan cumaya kılardı
4. Bayramdan bayrama kılardı
5. Kılmazdı

38. Oruç:

1. Ramazan orucunu tam olarak tutardı
2. Ramazan orucunun bir kısmını tutardı
3. Ramazanın yanında diğer nafîle oruçları da tutardı
4. Oruç tutmazdı

39. Sadaka:

1. Sık sık sadaka verirdi
2. Sadaka vermek isterdi fakat imkanı yoktu
3. Sadaka vermezdi

40. Gelecekle ilgili olarak düşünceleri nasıldı?

1. Ümitliydi
2. Ümitsizdi
3. Kaygılı-endişeliydi
4. Bir fikri yoktu

**T.C. YÖRSEKOBRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**